

Рудолф
Щайнер

Поредица „Просветление“

**МИСТЕРИЙНИ
ЦЕНТРОВЕ**

Поредица *«Просветление»* досега:

1. Рудолф Щайнер, «Същност на музикалното», 2003
2. Рудолф Щайнер, «Прераждане и карма», 2004
3. Рудолф Щайнер, «За мистерийните драми», 2005
4. Рудолф Щайнер, «За инициацията», 2006
5. Рудолф Щайнер, «Проблеми на модерната психоанализа», 2012
6. Рудолф Щайнер, «Стихове и медитации», 2013
7. Рудолф Щайнер, «Смъртта като преобразуване на живота», 2013
8. Рудолф Щайнер, «Окултна история», 2013
9. Рудолф Щайнер, «Индивидуални духовни същества и тяхното въздействие в душата на човека», 2013
10. Рудолф Щайнер, «Моят жизнен път», 2013
11. Олаф Кооб, «Азът и неговият двойник», 2013
12. Рудолф Щайнер, «История на човечеството», 2014
13. Рудолф Щайнер, «Фридрих Ницше, борец срещу своето време», 2014
14. Рудолф Щайнер, «Четири мистерийни драми», 2014
15. Рудолф Щайнер, «Мистерийни центрове», 2014

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

МИСТЕРИЙНИ
ЦЕНТРОВЕ

*Четиринадесет лекции,
изнесени в Дорнах
от 23 ноември до 23 декември 1923 г.*

Превод от руски
Евгени Мангуров

А^б
*Издателско
Ателие*
София, 2014

RUDOLF STEINER

Mysteriengestaltungen

Bibliographie-Nr. 232

Rudolf Steiner Verlag, Dornach/Schweiz, 1987

Всички права върху българското издание на тази книга
са запазени от *Издателско ателие Аб*.

- © Рудолф Щайнер, автор
- © Евгени Мангуров, преводач
- © Христо Маринов, технически редактор
- © Светлозар Писаров-Белката, художник
- © Издателско ателие А^б

ISBN 978 - 954 - 737 - 915 - 2

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, 23 ноември 1923 г.	7
За душевния живот на човека и усещането на духовните основи на света. Изживяване на мисленето. Изживяване на спомените. Изживяване на жеста.	
ВТОРА ЛЕКЦИЯ, 24 ноември 1923 г.	22
Създанието на душевното във физическия човек. Влияние на луциферическите и ариманическите същества в човека и в природата. Наследственост и адаптиране към външната среда.	
ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, 25 ноември 1923 г.	39
Врастване във вътрешния живот на природата чрез представите и волята. Животът на спомените, битието на жеста и физиономията. Преживяване на деня и годината. Лятна воля и зимна воля.	
ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 30 ноември 1923 г.	55
Връзката на човека със Земята. Кристалната покривка на Земята. Езикът на металите. Влиянието на металите върху човека. Връзката между отразените сили на металите и кармическата връзка между последователните животи.	
ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 1 декември 1923 г.	68
Минералното и растително-животинско творение. Състав на предишната земна атмосфера. Образуване на първите скални породи. Растенията като небесен дар. Животните като земни форми. Космическата памет на металите. Отделянето на растенията и животните от човека като необходимост за формиране на воля.	

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ, 2 декември 1923 г.	85
Ефеските мистерии на Артемида.	
СЕДМА ЛЕКЦИЯ, 7 декември 1923 г.	98
Местата на Хибернийските мистерии.	
ОСМА ЛЕКЦИЯ, 8 декември 1923 г.	111
Същност на Хибернийските мистерии.	
ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ, 9 декември 1923 г.	123
Великите Хибернийски мистерии.	
ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 14 декември 1923 г.	142
Хтоническите и Елевзинските мистерии. Преход от Платон към Аристотел.	
ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 15 декември 1923 г.	157
Тайната на растителните същности, металите и хората.	
ДВАНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 21 декември 1923 г.	170
Мистерии на самотракийските кабири.	
ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 22 декември 1923 г.	183
Преход от духа на древните мистерии към същността на мистерии на средновековието.	
ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 23 декември 1923 г.	197
Човешкият душевен стремеж в епохата на средновековието. Същност на розенкройцерските мистерии.	
Бележки	210
Рудолф Щайнер – живот и творчество	212

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

23 ноември 1923 г.

Скъпи приятели, нека да използваме оставащото ни време за лекции до настъпващите Рождественски празници в Гьотеанума така, че тези, които останат в Дорнах в очакване на Рождество Христово, да могат да внесат в себе си колкото може повече от това, което може да бъде внесено в човешките сърца от антропософското движение. По такъв начин именно тези, които ще бъдат тук с нас до Рождество Христово¹, действително в мислите си ще имат да кажат нещо за това, което може още да се случи, бих казал, в последния час². Това не значи, че сега ще говоря за Всеобщото Антропософско Общество – тези въпроси ще се решават след няколко занятия на събранието на самото Общество. Ще се опитам да изложа тези разглеждания така, че да имате какво да добавите към настроението, което би трябвало да имате тогава. И така, скъпи мои приятели, това, което обсъждах тук през последните седмици³, ще се опитам да го достигна, тръгвайки от друга гледна точка. Ще започна с това, че от самия душевен живот на човека ще се опитам да стигна до разкриване на мирови тайни.

Ще започнем с нещо съвсем просто. Да разгледаме какъв се представя душевният живот на човек, осъществяващ процес на вътрешно самоосъзнаване, малко по-нататък от границата, която преимуществено имах предвид в статиите си за «Живота на душата»⁴, публикувани в списание «Гьотеанум». Сега искаме да се задълбочим в душевния живот повече, отколкото беше направено в списание «Гьотеанум». Даденото в списание «Гьотеанум» в четирите статии за душевния живот може да се разглежда като въведение, като подготовка за това, към което подходяме сега.

Изпълнявайки упражнения за самоосъзнаване в голям, всеобемаш смисъл, ние стигаме до определено укрепване на душевния живот. Самоосъзнаването започва с това, че ние

позволяваме на външния свят да въздейства върху нас – нещо, което правим от детството си, – и тогава се образува работещото в нас като вътрешен свят, което се проявява като мисъл. Нали ни прави хора тъкмо фактът, че оставяме впечатления от външния свят да продължават да живеят в мислите ни, да придобиват вътрешен живот, като създават в мислите ни свят на представи, който в определен смисъл отразява действителността отвън върху нас.

За душевния живот не е особено благотворно много да се мисли как се отразява външният свят в душата ни. По такъв начин ние стигаме само до сенковидна картина на света на представите в нашата вътрешна същност. Най-добрият вид самоосъзнаване е този, в който повече внимание се отделя на момента на силата, когато се опитваме да изживеем себе си в мисловния елемент така, че да не поглеждаме към външния свят; ние проследяваме по-нататък в мислите това, което е било в нас като впечатление от външния свят. В зависимост от склонностите, един човек стига до по-абстрактни мисли; той може да построи мирови системи или да съставя схеми за всичко възможно, което го има в света и т.н. Друг, размишлявайки над нещата, които са му направили впечатление и продължавайки да тъче мисловна тъкан, следва повече някакви фантазни представи. Ние няма да разсъждаваме сега за това, как протича в човека вътрешното, независимо от външни впечатления мислене, съобразно с темперамента, характера и другите му предразположения, а ще се постареем да осъзнаем обстоятелството, че откъсването от сетивните впечатления и животът в мислите и представите, както и по-нататъшното им разгръщане – макар понякога и в пределите на нашите възможности, – се явява за нас нещо необичайно.

Например някои хора смятат за съвсем ненужно да развиват според възможностите си по-нататъшното съществуване в мислите. В нашето тежко време често срещаме хора, прекарващи цял ден в службата, занимаващи се там с всякакви работи, очевидно необходими за света, а след това събиращи

се на малки групи за игра на карти, домино или нещо друго, за да убият времето, както се казва. Обаче колко по-рядко се събират хората в групи, за да обменят мисли за това как биха се променили същите тези събития от деня, в които те са взели участие, ако едно или друго би станало по друг начин. Това не би било така развлекателно за хората, както играта на карти, но би било продължение на живота в мислите. И само ако при това запазим здравия смисъл по отношение на действителността, тогава няма опасност такава разгръщане на мислите да се превърне в нещо фантастично.

Такъв живот в мислите довежда накрая до това, което застава пред вас, ако пожелаете правилно да прочетете «Философия на свободата». Ако пожелаете правилно да прочетете «Философия на свободата», вие би трябвало да се запознаете с чувството за живот в мислите. Цялата «Философия на свободата» се явява нещо, което е преживяно, изхождайки от действителността; и в същото време тя изцяло произтича от действителното мислене. И в това вие трябва да видите основното усещане във «Философия на свободата». Тази «Философия на свободата» беше нахвърляна от мен на чернова през 80-те години, написана в началото на 90-те години и трябва да кажа, че даже сред хората, които си поставяха за цел най-малкото да проследят основния нерв на «Философия на свободата», срещях навсякъде неразбиране. И причината е следната: даже така наречените мислещи хора на съвременността в своето мислене достигат само преживявания на отразения в него сетивен свят. Те казват: може би на някого да се явява в мисленето нещо от свръхсетивния свят, но то би трябвало да е съвсем аналогично на възприемането на външните предмети; подобно на това, как тези предмети – например маси, столове – се предполага, че от по-рано са дадени за мисленето, съществуваха са навън, така и това мислене по някакъв начин би трябвало да бъде в състояние да изживее свръхсетивното, намиращо се извън човека по същия начин, както масите и столовете се намират извън физическия човек. Примерно така

си е представял проблема с мисленето Едуард фон Хартман.

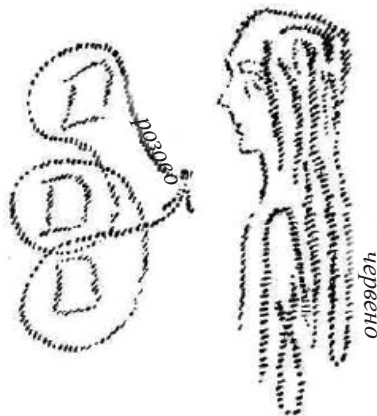
И ето, на него му попада книгата «Философия на свободата». В нея мисленето се преживява по такъв начин, че вътре в мисловното изживяване се стига до представата: Когато правилно живееш вътре в мисленето, тогава ти живееш – макар отначало и по малко неопределен начин – във Вселената. Тази връзка с тайните на света в най-интимните мисловни изживявания съставлява основния нерв на «Философия на свободата». И затова във «Философия на свободата» стои фразата: В мисленето човек хваща за крайчеца мировата тайна.

Може и изразът да е опростен, но това следва да се помни така: при действителен живот в мислите вече се чувствате не вън от мировата тайна, а вътре в нея, чувствате се не вън от божественото, а в божественото. Постигайки в себе си мисленето, постигате в себе си божественото.

Това нещо не можах да го разбера. Защото ако действително го разбират, ако полагат усилие, за да имат мисловно изживяване, тогава вече не остават в света, в който са пребивавали по-рано, а се намират вътре в етерния свят. Човек се намира вътре в свят, за който знае: той не се определя от явленията на физическия свят, а от цялата мирова сфера. Тогава той се намира вътре в мировата етерна сфера.

И у този, който обхване мисленето така, както това е направено във «Философия на свободата», отпадат всякакви съмнения в закономерността на етерната сфера. Така че тук се достига това, което можем да наречем етерно преживяване. И встъпвайки в това преживяване, човек прави особена крачка в целия си живот.

Бих могъл да охарактеризирам тази крачка по следния начин: намирайки се в обичайното съзнание, се мисли за неща, намиращи се навън, например за столове, маси и разбира се, за хора и т.н. Така навън съществуват различни предмети и човек от центъра на своето същество схваща тези предмети със своето мислене. Това осъзнава всеки човек: той иска да обхване чрез мисленето нещата в света.

Когато се стигне до охарактеризираното по-горе мисловно изживяване, тогава не опознаваме света; и не се намираме просто в точката на своя Аз, а става нещо съвсем друго. Изживява се чувството, имаме съвсем правилното чувствено изживяване, че със своето мислене, което не се намира в някакво определено място, постигаме всичко отвътре. Чувства се, че се осезава вътрешният човек. Както с обичайното мислене, бих казал, сякаш протягаме към външните предмети духовни сетивни пипала, така в това мислене, което изживява себе си в самото себе си, постоянно се простираме в самите себе си. Човек става обект, предмет за себе си.

Това е много значимо изживяване, което човек може да има, когато знае: преди ти винаги опознаваше света; сега, имайки мисловно изживяване, трябва да опознаеш самия себе си. И в хода на това необикновено силно самопознание се стига дотам, че сякаш разкъсваме кожата си. И както опознаваме себе си вътрешно, така отвътре опознаваме целия миров етер, разбира се, не в подробности, а стигаме до увереността: този етер се разстила над мировата сфера, в която се намираме заедно със звездите, Слънцето, Луната и т.н.

Второто, което човек може да развие посредством своя вътрешен душевен живот, настъпва тогава, когато той не разгръща мисли и не се издига в мислите, предизвикани отвън, а

се отдава на своите спомени. Когато човек се отдава на спомените си и прави това наистина вътрешно, тогава пак възниква съвсем определено изживяване. Мисловното изживяване, което вече описах, довежда човека до самия него; човек постига сам себе си. И това самопознание му доставя определено удовлетворение. Когато се премине към изживяване в спомените, при действително вътрешно следване на този път, най-важното изживяване на чувствата не е стигането до самия себе си. Това се достига в мисленето; затова в протичането на това мислене се намира свободата, която изцяло зависи от личностното в човека. Затова «Философия на свободата» излиза от мисловното изживяване, защото чрез мисловното изживяване човек стига до самия себе си, намира себе си като свободна личност. По друг начин стои работата с изживяването на спомените. В изживяването на спомените, следвайки ги с цялата сериозност, потапяйки се в тях, се стига накрая до чувство на освобождаване от себе си, на излизане от себе си. Затова тези спомени, които заставят да се забрави настоящето, са най-удовлетворяващи. Не искам да кажа, че това са винаги най-добрите спомени, но в много случаи те са най-удовлетворяващи.

Човек достига правилно разбиране на значението на спомените, ако може да има такива спомени, които го изкарват в света, без значение, че той би могъл да бъде съвсем недоволен от настоящето, би желал, собствено, да се измъкне от настоящето. Когато можем да развием такива спомени, че да се чувстваме укрепени в своето жизнено същество, когато се отдаваме на спомените си, тогава това като усещане ни подготвя за разбирането, какъв може да е споменът, когато той стане многократно по-реален.

Виждате ли, споменът може да стане по-реален, когато вие с цялата възможна реалност извикате пред себе си нещо, което действително сте преживели преди няколко или преди няколко десетки години. Искам да покажа всичко както си е. Представете си, че се ровите в стари лични неща, като се опит-

вате, да кажем, да намерите писма, написани от вас във връзка с някакъв случай. Вие поставяте тези писма пред себе си и се живиявате с тяхна помощ в миналото. Или, по-добре, вие вземате не писмата, които сам сте написал или които на вас са написали, защото тогава се намесва твърде много субективното; по-добре, ако вземете вашите стари учебници и ги разгърнете така, както сте ги разгръщали, когато сте били ученици; добре е, ако наистина извадите нещо такова от живота си, което действително е имало място в него. И забележителното е, че когато вие правите това, променяте вашето душевно настроение, каквото и да е то в момента. Това е удивително! Трябва да сте само малко изобретателен в това отношение и всичко може да послужи за целта. Да предположим, че някаква дама в някакъв килер намира рокля, което е носила преди двадесет години или нещо подобно, тя я облича и изцяло се пренася в състоянието, в което се е намирала преди двадесет години. И така, важно е да бъде нещо такова, което с голяма вероятност ще извика миналото в настоящето. Така човек силно се откъсва от настоящите си изживявания.

Бих искал да кажа, че живеейки с обичайното съзнание, хората са твърде тясно свързани с изживяванията, за да бъдат доведени до нещо. Трябва да могат да отидат по-далеч. В съня човек стои по-далеч, отколкото в будно състояние; защото тогава с астралното си тяло и Аза се намира извън физическото и етерното тяло. Към това астрално тяло, излязло от физическото по време на сън, вие се приближавате повече, когато с тази реалност, която описах, извиквате минали преживявания в настоящето. Отначало, разбира се, няма да повярвате на това, тъй като не приписвате на такова незначително нещо, като съживяването на минали спомени посредством стара рокля, чак толкова силно действие. Но работата е именно в това, да пробвате да направите нещо такова. Като направите опит и наистина извикате отдавна отминало преживяване така, че да заживеете в него и забравите настоящето, ще видите, че се приближавате към астралното си тяло, към вашето

спящо астрално тяло.

Но ако очаквате, че ще стане достатъчно само да погледнете вляво или вдясно, за да видите там мъгливата фигура на вашето астрално тяло, грешите; работата съвсем не стои така. Трябва с цялата сериозност да се отнесете към това, което става в действителност. Това, което действително настъпва в такъв случай, се заключава например в следното: постепенно ще започнете да възприемате сутрешното зазоряване по съвсем друг начин, ще започнете съвсем различно да възприемате възхода на Слънцето. По този път постепенно ще стигнете до това, че ще започнете да възприемате топлината на утринната заря като нещо възвестяващо, като нещо пророкуващо, съдържащо в себе си природна пророческа сила. Ще започнете да възприемате утринната заря като нещо изпълнено с духовна сила и ще успеете да свържете вътрешния смисъл с тази изпълнена с пророчество сила тогава, когато добиете чувството – отначало може би ще го сметнете за илюзия, – че утринната заря има нещо родствено с вас самите. И именно чрез такива преживявания, каквито ви описах, ще можете да дойдете до състояние, че гледайки към утринната заря, да чувствате: Да, тази утринна заря не ме оставя сам. Работата не е просто, че тя е там, а аз – тук. Аз вътрешно съм свързан с нея. Това е свойство на душата ми; в тази минута аз сам съм утринна заря. И свързвайки се по такъв начин с утринната заря, вие вече така изживявате колоритното сияние и блясък, раждане на Слънцето от колоритното сияние и блясък, че във вашето сърце в живо изживяване изгрява Слънцето от утринната заря и тогава добивате представата, че заедно със Слънцето се движите по небосвода, че Слънцето не е там, а вие – тук, а че вашето битие някак си се простира до слънчевото битие, че вие странствате заедно със светлината през деня.

Когато развиете това усещане, което, както беше казано, се развива не от мисленето (от мисленето не можеш да се приближиш до човека), а което може да бъде развито по указания начин от спомените, по-точно казано, от силата на спомените,

тогава нещата, които дотогава сте възприемали само чрез физическите си сетивни органи, започват да приемат друг облик, те започват да стават духовно-душевно прозрачни. Защото макар и един път достигнали до чувството за следване на Слънцето, възприемайки силите на утринната зря, за да странствате заедно със Слънцето, започвате да виждате по друг начин всичките цветове на поляната. Цветята не само показват своите жълти или червени цветове, които са на повърхността, но те започват да говорят, по духовен начин да беседват с нашата душевност. Цветът става прозрачен. Духовното става вътрешно подвижно в растението и цъфтежът сякаш става говор. По такъв начин човек фактически съединява душата си също и с външното в природното битие. И по този начин се получава впечатление, че нещо стои зад природното битие, че светлината, с която се свързваме, е носена от духовни същества. И постепенно в тези духовни същества се съзират чертите на това, което се описва от Антропософията.

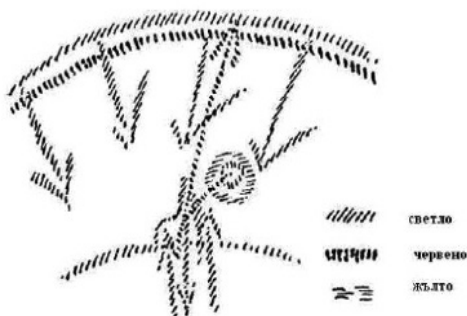
Да вземем сега заедно двата етапа на усещания, които току-що ви описах. Да вземем първото усещане, достигано като вътрешно изживяване, чрез мисленето. Чрез това изживяване ние се разширяваме; чувството за присъствие в съвсем тясно пространство напълно изчезва.

Изживяването на това разширява човека; чувства се съвсем определено: в нашата вътрешност има точка, която излиза в целия свят, която се състои от същата субстанция, от която се състои и целият свят. Чувства се единство със света, с ми-

ровия етер. Но също така се чувства, че намирайки се тук, на Земята, краката, стъпалата на човека се привличат от силата на земното притегляне; чувства се свързаност на Земята и човека като цялост. И в същия миг, когато го има това мисловно изживяване, чувството на свързаност със Земята изчезва, а се усеща зависимост от далнините на мировите сфери. Всичко идва от далнините (вж. рис., стрелките); не отдолу, сякаш от центъра на Земята нагоре, а от мировите далнини. И във връзка с човека се чувства, че именно тогава, когато се иска да се разбере човекът, е необходимо да го има това чувство на идване от мировите далнини (вж. рис. 2).

Така се израства до постигането на човешкия образ. Когато пластически или живописно искам да постигна човешкия образ, тогава на основата на пространствено-вътрешното, на телесно-вътрешното на човека аз мога да разбера само долната част на главата на човешкия образ. Няма да мога да внеса истинен дух в същността на тази работа, ако не представя горната част на главата по такъв начин, че да се мисли за нея като за привнесена отвън. Всичко това (вж. стрелките) е образувано отвътре навън; а това (горната част на главата) е образувано отвън навътре.

Нашето чело, горната част на главата ни, собствено, винаги идва отгоре. Който е гледал с художествен усет живописца на малкия купол на изравнения със земята Гьотеанум, е можел да види как там това беше навсякъде: долната част на

лицето – като нещо, в определен смисъл, израснало от човека, горната част на главата – като нещо, дадено от Космоса. Във времето, когато хората са имали усещане за тези неща, това е било особено действено. Вие никога няма действително да разберете гръцката пластична форма на главата, без да можете да внесете в нея това чувство, защото гърците винаги са творили на основата на подобни усещания.

По такъв начин, именно в мисловното изживяване се чувстваме сякаш свързани с обкръжението.

И би могло да се помисли, че това просто продължава така и по-нататък, че отивайки по-нататък от мисленето, от мисловното изживяване към изживяване на спомените, се отива още по-далеч в света. Но това не е така; всъщност става нещо друго. Когато вие действително развивате в себе си това мисловно изживяване, в края на краищата чрез него получавате впечатление за третата Йерархия: Ангели, Архангели, Архаи. Подобно на това, както в тежестта, в преработването на хранителните продукти, благодарение на храносмилането и т.н., вие можете да си представите изживяване на човешката телесност тук, на Земята, така можете да си представите условията, в които живеят съществата от третата Йерархия, когато – в замяна на ходенето по Земята – чувствате себе си, благодарение на това мисловно изживяване, понесени от сили, течащи към вас от края на света.

Мисловно изживяване: трета Йерархия.

Преминавайки от мисловно изживяване към изживяване на спомени, възниква това, че ако тук би бил крайт на мировата сфера (вж. на рис. горния полукръг), тогава бихме го достигали чрез такова изживяване. Този край на света е достижим чрез действително мисловно изживяване; и после човек не върви нататък, а нещата стоят по-иначе. Да вземем например някакъв предмет: кристал, цвете, животно. Когато от мисловно изживяване се премине към това, което се дава от изживя-

ването на спомените, тогава се вижда вътре в тези неща.

Погледът, достигащ до мировите простори, развил се по-нататък от изживяването на спомените, вижда вътре в нещата. Следователно има място не проникването по-нататък в неопределените абстрактни простори, а виждането на развития по-нататък поглед вътре в нещата; той вижда духовното във всички неща. Например в светлината той вижда действащи духовни същества на светлината и т.н., в тъмнината той вижда духовни същества, действащи в тъмнината. Така че можем да кажем: изживяването на спомените въвежда във втората Йерархия.

Изживяване на спомените: втора Йерархия.

В човешкия душевен живот обаче има нещо, излизащо зад пределите на спомените. Да си изясним какво е това, което излиза извън пределите на спомените. Виждате ли, споменът оцветява нашата душа. Като срещнем човек, отнасящ се към всичко отрицателно, създаващ кисела атмосфера за каквото и да става въпрос, който, когато му разказват за нещо прекрасно, в отговор разказва за нещо безобразно и т.н., за такъв човек може да се каже с пълна увереност: това при него е свързано със спомените му. Спомените дават окраската на душата.

Но виждате ли, освен душевната окраска съществува и още нещо. Ето, ние срещаме човек. Той винаги иронично свива устни, особено когато го заговорят, или се муси, или прави трагични физиономии. А ето друг, той ни гледа приветливо, така че не само разговорът с него, но и самият му поглед ни извисява. Да, много е интересно, с един поглед да обхванеш всички лица по време на доклад при някакво важно съобщение: краищата на устните, челата, вкаменяването на едни лица, движението на други и т.н. Тук намира израз не само това, което е останало в душата във вид на спомени и е придало определена окраска, но и това, което е преминало от спомените във физиономията, в нюансите на жестовете,

в цялото поведение на човека. Случва се и така, че нищо не преминава в човека и той има лице, нищо не приело от това, което е минало през живота му като болка и радост: това също е характерно. Неуловимият израз на лицето е също толкова характерен, както и когато дълбоките бръчки по лицето изразяват трагизъм и сериозност в живота, или пък когато лицето изразява преживените в живота удовлетворения. Тук това, което духовно-душевното остава като резултат на силите на спомените, преминава във формообразуване на физическото. И преминава с такава сила, че тогава, благодарение на факта, човек действително има външно, като външен резултат, физиономията, а вътрешно – темперамента. Защото в преклонна възраст ние рядко имаме същия темперамент, който сме имали в детството. Темпераментът на възрастния преобладаващо е в резултат на преживяното в миналото, което вътрешно, душевно се е превърнало в спомени.

Това, което по такъв начин вътрешно прониква в човека, може все пак да бъде пренесено в реалността, макар и трудно. Относително лесно е да поставим пред нашия поглед преживяното в детството или нещо от миналото, за да реализираме определен спомен. По-трудно е да се пренесем в темперамента на своето детство или въобще в своя по-ранен темперамент. Обаче реализацията именно на такива упражнения може да има огромно значение за човека. И ако съумеем да направим това вътрешно, с голямо душевно задълбочаване, а не просто външно, тогава се постигат значителни резултати.

Разбира се, нещичко човек постига и тогава, когато, да кажем, на четиридесет или петдесет години – разбира се, в необходимите рамки – и външно е зает с игрите от своето детство, скача, както е скачал като дете и т.н. Старае се да прави такава физиономия, каквато е имал на осем години, когато леля му е давала бонбонче и т.н. Това пренасяне в миналото чак до подробностите на жеста, изражението на лицето, внася в живота ни нещо, което ни препълва с усещания: външният свят е вътрешен свят, а вътрешният – външен.

Ние влизаме например с цялото си битие в цветето и получаваме това, което аз, освен мисловно изживяване и изживяване на спомени, бих могъл да нарека изживяване на жеста в най-добрия смисъл на думата. И благодарение на това, ние стигаме до представата как духовното навсякъде и непосредствено действа във физическото.

Няма да можем с пълно съзнание вътрешно да обхванем нашето поведение преди двадесет години, изражението на лицето или жестовете, правени при едно или друго обстоятелство, без дълбоко вътрешно, сериозно и енергично усилие, а също и без постигане на връзката между духовното и физическото във всички неща. Тогава бихме се приближили до изживяване на първата Йерархия.

Изживяване на жеста: първа Йерархия.

Изживяването на спомените превръща нас самите в утринна заря, когато тя ни се представя. Така можем вътрешно да изживеем в чувство цялата топлина на утринната заря. Когато се издигнем до изживяване на жеста, тогава представящото ни се в утринната заря се обединява с всичко, което в обективността ни позволява въобще да изживяваме цветното, звучащото.

Когато просто гледаме осветените от Слънцето предмети, намиращи се около нас, ние ги виждаме такива, каквито те се виждат в светлината. Когато от изживяване на спомени преминем към изживяване на жеста, ние вече виждаме не просто утринната заря: тук от всичко материално се освобождава това, което представлява изживяване на цвета. Изживяването на цвета става живо, душевно, духовно, като напуска пространството, в което ни се представя външната утринна заря; и утринната заря започва да ни разказва за тайната на взаимовръзката на Слънцето със Земята. Тогава узнаваме как действат съществата от първата Йерархия.

Обръщайки поглед към утринната заря, когато тя ни се

явява още почти така, както при простото изживяване на спомените, ние се учим да познаваме Престолите. А после утринната заря ни се разкрива. Тогава цветното става същество, става живо, душевно, духовно, става същество, говорещо за това, в какво се състои отношението на Слънцето към Земята, както е било някога, в древното слънчево време, говорещо с нас така, че узнаваме какво представляват Херувимите. А после, когато бидейки окрилени и благоговейно възхитени от това двойно откровение на утринната заря, откровението на Престолите и откровението на Херувимите, ние продължаваме да живеем в своята душа и тогава, от тази превърнала се в жива същност утринна заря, в нашето вътрешно същество прониква това, което съставлява същността на Серафимите.

Мисловно изживяване: трета Йерархия.
Изживяване на спомените: втора Йерархия.
Изживяване на жеста: първа Йерархия.

Всичко, което ви описах днес, ви го описах, за да ви покажа по какъв начин е възможно човек, посредством просто следване на душевното, от мисленето до съсредоточения, пронизан с душа жест, да си изработи усещане – отначало това се явява само усещане от духовните подоснови на света чак до сферата на Серафимите.

Исках да ви представя това само като увод към наблюденията, които в бъдеще ще ни отведат от душевния живот в далечините на духовния Космос.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

24 ноември 1923 г.

В търсене на прехода от душевното, на което посветихме вчерашните си разглеждания, към създанието на душевното във физическия човек, именно към създанието на душевното във физическия човек по отношение на тези неща, които също се обсъждаха вчера, ние намираме два пътя. Споменът отначало води душата назад, в изминалия живот; мисленето, както вече ви показах вчера, води душата в етерното съществуване. А това, което после обхваща човека още по-силно, отколкото споменът, което го обхваща така силно, че вътрешните импулси преминават в телесното – това обозначих вчера като жест, като жестообразно. И посредством наблюдение над жестообразното ние проникваме чак до откровението на душевно-духовното във физическото.

Виждате ли, работата е там, че встъпването на човека във физическия земен живот е обхващане, овладяване на физическото от духовно-душевното. А споменът, с който ние започваме, служи, за да се пренесе преживяното по-рано в земното съществуване в следващия период от живота.

А сега се питаме дали можем, изхождайки от човешкия живот – защото спомените ни връщат към това, което е ставало в течение на земния живот, – на основата на човешкия живот да проникнем още по-назад? Можем ли да проникнем, отивайки назад, в това, което стои до встъпването на човека в земния живот?

Тук стигаме до две неща: първото е това, което човек е изпитал духовно-душевно в доземното битие. Ще оставим това за последващо разглеждане. Обаче съществува и нещо друго, свързано с физическата телесност, нещо, което човек внася във физическата телесност в качеството на индивидуално същество. Към това се отнася всичко, което обичайните естественонаучни представи обикновено причисляват към

наследствеността. Човек носи в себе си даже склонностите на темперамента, които също така силно действат в душевното, особено импулсите, които се свързват с това, което е било свойствено на физическите му предци.

Наистина днешното човечество се отнася към тези неща малко повърхностно, даже, може да се каже, малко необмислено. Сутринта, когато пътувах във влака, четох една книга за управител от известен, сега залязъл княжески род. В тази книга се разглежда и въпросът за наследствените особености на този род. Привеждат се свойства, проследими чак до седмо столетие, наследявани отново и отново от поколение в поколение. И се отбелязва следното: в този княжески род е имало хора с ярко изразена склонност към екстравагантност, към парадоксите в живота, към излишества и т.н.; но е имало и такива, при които нищо подобно не се е наблюдавало. Обърнете внимание: какъв своеобразен начин на мислене! Би могло да се очаква, че този, който забележи това, ще каже: от подобни предпоставки е невъзможно въобще да се извадят никакви заключения. Когато обаче преглеждате много от това, което в съвременето води до така наречените надеждни възгледи, ще намерите много подобни неща.

Но макар и възгледите, господстващи днес относно наследствеността, да са повърхностни, трябва все пак да се каже: човек носи в себе си унаследени признаци. Това е от една страна. И често му се налага да се бори със своите унаследени признаци, за да дойде до това, към което го подтиква животът, предшестваш земното му съществуване.

Второто, на което трябва да обърнем внимание, е това, което човек усвоява чрез възпитанието и общуването с другите хора и с външната природа. Днешната наука е свикнала да го нарича приспособяване на човека към външните условия. И на вас ви е известно, че съвременното естествознание счита за най-важни за всички живи същества именно тези два импулса: наследствеността и приспособяването.

Обаче при непредубедено разглеждане именно на тези

моменти се усеща, че без пътя в духовния свят е невъзможно да се стигне до тяхното обяснение. По такъв начин днес ще се постареем да обхванем в светлината на духовното познание тези неща, появяващи се в живота на всяка крачка.

Сега трябва да се обърнем към това, с което не веднъж сме се занимавали по време на миналите ни лекции. В тези разглеждания на нас ни се е налагало да имаме указания също и от друга гледна точка по отношение на отделянето на Луната от Земната планета. Някога Луната е била свързана със Земната планета и в определено време се е отделила от Земята, за да има възможност отдалеч да ѝ въздейства. Говорил съм ви какво духовно явление стои зад това отделяне на Луната. Казвал съм ви, че някога на Земята са живели наистина свръхчовешки същества, които са били първите велики учители на човечеството и от които произлиза това, което на основата на нашето земно човешко мислене можем да обозначим като прамъдрост, която навсякъде се намира като изходен импулс. Тази прамъдрост има дълбоко значение, предизвиква преклонение даже под формата на тези остатъци, в които я виждаме днес. Тя е съставяла съдържанието на ученията на свръхчовешките велики учители в началото на земното развитие на човечеството.

Тези същества са намерили своя път нагоре в лунното битие и сега са свързани с лунното битие. В някакъв смисъл те принадлежат към населението на Луната.

И сега работата стои по такъв начин, че човек, преминал вратата на смъртта, поетапно преживява това, което е свързано с планетарния свят, отнасящ се до нашата Земя. Ние вече видяхме, че след преминаване през земното битие, човек първо влиза в сферата на влияние на Луната, след това по-нататък – в сферата на влияние на Венера, Меркурий, Слънцето и т.н. Днес първо ще ни интересува въпросът по какъв начин човек влиза в сферата на влияние на Луната.

Аз и тук вече съм посочвал, че с помощта на имагинативното съзерцание може да се проследи животът на човека

зад портата на смъртта и че действително в духовния свят се появява това, което остава от човека, след като той съблече от себе си физическото тяло, предавайки го на елементите на Земята. След като види своето етерно тяло, възприето от етерната среда, която е свързана с нашата Земя, на човека му остава духовно-душевното, Аза, астралното тяло и това, което после се присъединява към Аза и астралното тяло. Но когато човек разглежда в имажинативно съзерцание това, което е преминало през портата на смъртта, то все пак му се представя в определен образ. Всъщност това е образът, който човек носи в себе си, образът, на който физическата материя придава форма. Тази форма по отношение на физическата телесност се явява само сенчест образ; обаче по отношение на душевното усещане и възприятие тя произвежда силно, интензивно впечатление. За душевното възприятие в този образ главата на човек се появява замъглено; по-силно се явява останалото, което постепенно при преминаването през живота между смъртта и новото раждане се превръща в глава през следващата инкарнация. Обаче едно може да се каже за тази форма, която се вижда в имажинативно съзерцание, след като човек е минал през портата на смъртта: тя носи определен физиогномичен израз. По някакъв начин тя се явява точно отражение от такъв вид и начин, по който човек тук, във физическия земен живот, се е проявявал като добър или лош. Тук, във физическия земен живот, човек може да скрива какво действа в душата му – зло или добро. След смъртта той повече не може да крие това. Когато се гледа духовният образ, останал след смъртта, се вижда физиогномичен израз на това, какъв е бил човек на Земята.

Този, който пренася през портата на смъртта морално злото, свързано с душата му, носи физиогномичен израз, който, ако можем така да се изразим, го прави външно приличащ на ариманичните образи. Абсолютен факт е, че на първо време след смъртта всички усещания и възприятия на човека са свързани с това, което той може да отразява, да копира в себе си. Ако човек сам в себе си носи физиономията на Ариман,

тъй като е пренесъл през портата морално злото в своята душа, той може да отразява, да копира само това, което прилича на Ариман; и в известна степен той е душевно сляп по отношение на тези човешки души, които са преминали през портата на смъртта с добро настроение, с благо морално настроение. Това е най-суровият съд, в който влиза човек след преминаване през вратата на смъртта и бидейки зъл, той може да вижда само себеподобни, защото може да отразява само това, което може да бъде физиономия на също такъв зъл човек.

И ето, преминавайки през портата на смъртта, човек пристига в областта на Луната. Тогава този, който пренася злото през портата на смъртта, попада в обкръжение на свръхсетивни, свръхфизически същества, които са подобни на него физиогномично, следователно в обкръжение на ариманични същества. Това преминаване на някои хора през ариманическия свят има съвсем определено значение за всички взаимовръзки за ставащото в света. И ще разберем какво всъщност става тук, ако достигнем до истинския смисъл на обитаването на лунната колония в Космоса от древните мъдри учители.

Виждате ли, освен съществата от висшите Йерархии, които ние обичайно обозначаваме с имената Ангели, Архангели и така нататък, с цялото мирово развитие са свързани и тези същества, които влизат в ариманическото и луциферическото царства; тези същества също действат във всички мирови връзки, както и тези, които са се развивали нормално. Луциферическите същества действат постоянно по такъв начин, че да отклонят от проникване във физическата материалност това, което носи в себе си тенденцията за приближаване към физическата материалност. В областта на човека луциферическите същества действат по такъв начин, че използват всяка възможност да отвлекат човека от неговата физическа телесност. Луциферическите същества се стремят да превърнат човека в чисто духовно-душевно-етерно същество. Ариманическите същества се стремят да изключат от човека всичко, което го води към душевно-духовното, което трябва да се развива в чо-

вешката сфера. Те биха искали да превърнат в духовно подчовешкото онова, което стои във влеченията, инстинктите и т.н., онова, което изразява себе си в телесността. Да одухотворят човека – това е стремежът както на луциферическите, така и на ариманическите същества. Но луциферическите същества се стремят да отделят духовно-душевното от човека така, че човек повече да не го е грижа за земните му възплъщения и да иска да живее само като духовно-душевно същество, а ариманическите същества съвсем не ги занимава духовно-душевното в човека и искат да освободят и внесат в своя свят това, което му е дадено като обвивка, като одяние, като оръдие във физическото и етерното.

Така стои човек, от една страна, пред съществата от нормално развитите Йерархии, а от друга страна, той стои, бидейки втъкан във всеобщото битие, също и пред луциферически и ариманически образи.

И работата тук се заключава в това, че всеки път, когато луциферическите същества правят усилие да се приближат към човека, усилието е насочено той да стане отчужден и откъснат от Земята; напротив, когато ариманическите същества се напъват да овладеят човека, те се стремят да го направят все по-земен, без значение от факта, че те също се стремят да одухотворят Земята в плътните духовни субстанции и с плътни духовни сили.

Разсъждавайки за духовните явления, се налага да се ползват такива изрази, които може би изглеждат гротескно спрямо тези духовни явления. Но все пак ние трябва да се ползваме преди всичко от човешката реч. И затова позволете ми, скъпи приятели, за това, което става в чисто духовното, да ползвам обичайните човешки думи. Вие ще ме разберете. Изведете това, което изразявам по този начин, в духовното.

Съществата, които някога в началото на земното съществуване като велики учители са донесли на хората древната мъдрост, преминават на Луната, за да приведат, доколкото е възможно в тяхната област, луциферическото и ариманиче-

ското в правилно отношение към човешкия живот. За какво е било нужно това? Защо такива високи същества, каквито са били древните учители, е трябвало да изберат тази дейност, преселвайки се от земната сфера, в която те са действали някога, в извънземната Луна, за да приведат, доколкото е възможно, луциферическото и ариманическото в правилно отношение към човека.

Когато човек, като духовно-душевно същество, слиза от доземното си битие в земното, преминава този път, който ви описях в курса «Космология, религия и философия». Той има определено духовно-душевно битие, което свързва с даденото му по чисто наследствена линия от бащата и майката физическото ембрионално съществуване. И едното и другото – физическо-ембрионалното и духовното – проникват едно в друго, съединяват се едно с друго и така човек влиза в земно битие. Но в това, което стои в наследствената линия и което преминава от предците към наследниците чрез наследствените признаци – в него се съдържа всичко, което за ариманическите същества се явява уязвимо място, чрез което те могат да проникнат в човешката природа. В силите на наследствеността стоят ариманическите сили. И в следствие на това, че човек носи в себе си много от тези наследствени импулси, той има такава телесност, която Азът не може добре да обхване. В това именно и се състои тайната на някои човешки същества, че те носят в себе си твърде много от наследствените импулси. Днес това наричат «обременена наследственост». Следствие на това е, че Азът не може напълно да проникне в телесното, не може да преизпълни със себе си отделните телесни органи и тялото развива до някаква степен наред с импулсирането от Аза собствена деятелност, която би трябвало да преизпълва тази телесност. Така че на ариманическите сили, които се стараят да вложат колкото може повече в наследствеността, се удава да постигнат това, Азът да се окаже слабо съединен с човешката същност. Това е едната страна на въпроса.

Но човек подлежи също на приспособяване към външни-

те условия. Помислете за това колко силно човек е подложен на приспособяване към външните условия, когато наблюдавате какво въздействие могат да имат върху него климатът и географските условия. Това влияние на чисто природното обкръжение има извънредно голямо значение за човека. Имало е времена, когато това влияние на природното обкръжение се е използвало по особен начин под ръководството на мъдрите водачи на човечеството.

Когато например обръщаме поглед към нещо забележително в древна Гърция, към разликата между спартанци и атиняни, трябва да кажем: различието между спартанци и атиняни, което в нашите обикновени книги по история се изобразява много повърхностно, се основава на това, което е произлизло от действията в древните Мистерии, които са влияели различно на спартанците и атиняните.

В Гърция много голямо внимание се е отделяло на гимнастиката. Гимнастиката е била основна във възпитанието на детето, защото по заобиколен начин, именно чрез телесността, направлявана и ръководена по определен начин, гърците са въздействали върху духовно-душевното. При спартанците и атиняните това е ставало по различен начин. Спартанците на първо място са се грижели чрез гимнастическите упражнения да развиват децата така, че това, което вътрешно действа в тялото, изцяло да се изработва единствено чрез самото тяло. Затова спартанското дете се е приучавало да прави своите упражнения независимо от времето.

Различно е било при атиняните. Те са обръщали много повече внимание на това, гимнастическите упражнения да са приспособени към условията на времето; те са обръщали голямо внимание на това, детето, изпълняващо гимнастическите си упражнения, по съответен начин да бъде изложено на въздействието на слънчевата светлина. За спартанците е било безразлично дали упражненията се провеждат в дъжд или на слънце. Атиняните са изисквали да имат място възбуждащи влияния, особено възбуждащото влияние на Слънцето.

Спартанското момче се подготвяло така, че неговата кожа да стане дебела, че всичко, което се развивало в него, да изхожда от вътрешната телесност. На атинското момче кожата не се обработвала с пясък и масло, а се подлагала на въздействията на Слънцето.

По такъв начин в атинското момче преминавало това, което може да влезе в човека отвън, от слънчевото въздействие. Атинското момче се стимулирало да стане разговорчиво, да се изразява с красиви слова. Спартанското момче се принуждавало чрез втриване на всевъзможни масла и даже чрез обработка на кожата с пясък и масло да развива всичко в себе си, да го развива независимо от външната природа. По такъв начин спартанското момче е било обучавано да насочва всичко, което човешката природа може да развие, навътре и да не го изявява навън.

Затова то не е било така разговорчиво, както атинското момче; довеждало се до това, да бъде оскъдно на думи, малко да говори, да бъде мълчаливо. Когато все пак е казвало нещо, то е трябвало да бъде нещо значително, трябвало е да има съдържание. Спартанските изрази са били известни със своята съдържателност, атинските – с красотата на формата. Това е било свързано с приспособяването на човека към обкръжението посредством съответни възпитателни системи.

Това вие можете да видите въобще от отношенията, които се установяват между човека и неговото обкръжение. Хората от юга, които изпитват външното въздействие на Слънцето, стават богати на жестикулации, стават разговорливи; те развиват реч, притежаваща благозвучие, защото при развитието на вътрешната си топлина, те са свързани с външната топлина.

Хората от севера се развиват по такъв начин, че стават неразговорливи, защото са принудени да запазят в себе си вътрешната телесна топлина в качеството ѝ на импулс. Погледнете хората от севера. Те са известни с мълчаливостта си; седят цели вечери заедно и при това не изпитват необходимост да произнасят много думи. Един пита, друг му отговаря «да»

или «не» след два часа или следващата вечер. Това изцяло е свързано с обстоятелството, че хората от севера са принудени да имат в себе си по-силни вътрешни импулси за изработка на вътрешна топлина, защото топлината не приижда към тях отвън.

Това е нещо, което можем да наречем приспособяване на човека към външните условия вече в природното. Вижте как действа всичко това във възпитанието, в останалия духовно-душевен живот. И точно както ариманическите същества имат съществено влияние върху това, което стои в наследствеността, по такъв начин луциферическите същества имат съществено влияние върху това, което наричаме приспособяване.

Те могат да проникват в човека, когато човек определя своето отношение към външния свят. Те въвличат, вплитат човешкия Аз във външния свят. Но по такъв начин те често довеждат до заблуда този Аз относно кармата.

Следователно както ариманическите същества въвеждат човека в заблуждение относно взаимоотношенията на Аза с физическите импулси, така и луциферическите същества го въвеждат в заблуждение относно неговата карма. Защото онава, което идва от външния свят, съвсем не винаги се съдържа в кармата, а трябва първо да бъде вкарано в кармата чрез разни нишки и връзки, за да може в бъдеще да се съдържа в кармата.

Така интимно са свързани с човешкия живот ариманическото и луциферическото. Това трябва да се регулира; то трябва да се регулира в общото развитие на човека. Затова и стана необходимо тези древни мъдри учители на човечеството от Земята, на която те не можеха да извършват това регулиране – защото то не може да бъде направено по времето на земния живот на човека, а извън земния живот човек вече не се намира на Земята, – затова и възникна необходимостта тези древни мъдри учители да напуснат Земята и да продължат своето съществуване на Луната. Защото сега, след преместването на Луната – и тук стигам до необходимостта да употребявам човешката реч за това, което ми се искаше да облека в други

словесни изрази, – тези същества, тези древни мъдри учители стигат дотам, по време на своето лунно битие да търсят съглашение с ариманическите и луциферическите сили. Особено вредна би била за човека намесата на ариманическите сили в неговото битие след смъртта, когато тези ариманически сили действително биха могли да имат влияние върху него. Защото когато човек преминава през вратата на смъртта и в своята душа носи последствията на нещо зло, той попада – както вече ви казах – изцяло в ариманическо обкръжение, даже той има ариманичен вид. Той сам има ариманическа физиономия и възприема само онези човешки същества, които също имат такава физиономия. Това трябва да остане само душевно преживяване за човека. Ако тук би могъл да се намеси Ариман, ако би могъл да повлияе на астралното тяло, това би станало сила, която Ариман би могъл да импулсира в човека, която не само не би започнала постепенно да се изравнява кармически, но която би сродила съвсем тясно човека със Земята, би го довела до твърде тясна връзка със земното. Към това се стремят ариманическите сили. Те искат да проникнат в тези човешки същества, които пренасят през вратата на смъртта зли импулси, когато човек още има сходство със земния си образ. Те биха искали да понижат тези образи със своите сили, да съединят възможно повече подобни същества със земното битие и да основат по такъв начин така нареченото ариманическо земно човечество.

Затова прадревните мъдри учители на човечеството, сегашни жители на Луната, са установили съглашение с ариманическите сили, което е било прието от ариманическите сили по причини, които ще обясня по-късно, съглашение за това, че те предоставят човешкия живот на влиянието, в пълния смисъл на тази дума, доколкото това е възможно, на ариманическите сили, до слизането на човека в земното битие. Когато по този начин човек, при слизане към земното битие, преминава сферата на Луната, тогава, съгласно съглашението между древните учители на човечеството и ариманическите сили,

тези сили могат да имат определено влияние върху човека. И влиянието се изразява в това, че стана възможна наследствеността. Но след като областта на наследствеността им е била предоставена благодарение на усилията на древните учители на човечеството, ариманическите същества се отказват от това, което живее в човешката еволюция след смъртта.

Обратно, било е установено съглашение с луциферическите същества, че те могат да имат влияние върху човека, след като премине вратата на смъртта, но не когато се спуска към земното битие.

По такъв начин са били регулирани извънземните влияния на ариманическото и луциферическото от древните мъдри учители на човечеството. Но ние вече видяхме и е достатъчно само да се замислим над това, за да стане очевидно: тук човек изпада под влияние на природата. Чрез това, че ариманическите сили могат да му повлияят преди слизането на Земята, човек е подложен на въздействието на импулсите на наследствеността. А чрез това, че луциферическите сили могат да му повлияят, човек се подлага на въздействието на импулси, които стоят във физическото обкръжение, в климата и т.н., а също на импулси, стоящи в духовно-душевно-социалното обкръжение посредством възпитанието и т.н. И така, човек влиза в определени отношения със своето природно обкръжение и в това природно обкръжение могат да действат ариманическото и луциферическото.

Сега бих искал да говоря от съвсем друга гледна точка за битието на тези ариманически и луциферически същества пак в природното обкръжение. При разглеждането на въпроса за Михаил вече засегнах този проблем. Сега искам да внеса уточнения. Представете си изменението, което настъпва в обкръжаващата ни природа, когато стоим пред надигаща се мъгла. Водните изпарения от Земята се издигат нагоре. Ние даже живеем в атмосфера, изпълнена от тези издигащи се водни изпарения от Земята. Този, който е развил духовно зрение, открива, че в това издигане на водни изпарения от Земята може

да живее нещо, издигащо нагоре земното в центробежно направление.

Не случайно човек става леко меланхоличен, живеейки в мъгла, защото има нещо в преживяването на мъглата, което обременява волята ни. Ние преживяваме натоварване на волята в мъглата.

А сега, наред с другите упражнения, можем така да образуваме имагинациите си, че да натоварваме своята воля, изхождайки от самите себе си. Постига се посредством упражнения, които се състоят в това, че чрез вътрешна концентрация на определени телесни органи, а именно на мускулите, се предизвиква нещо като мускулно чувство, мускулно усещане. Натоварвайки по такъв начин волята посредством вътрешното мускулно чувство – мускулното усещане, което човек има по време на ходене, е нещо съвсем различно от мускулното напрежение по пътя на концентрацията, – когато това стане постоянно упражнение, когато това се прави също, както и другите упражнения, описани от мен в книгата «Как се постигат познания за висшите светове?» – тогава натоварваме волята си чрез своята собствена дейност. И тогава се достигат видения за това, което се съдържа в издигащата се мъгла, което прави човека мрачен и меланхоличен и стават видими – духовно-душевно видими – живеещите в издигащата се мъгла определени ариманически духове. Така че на базата на духовното познание може да се каже, че в издигащата се мъгла ариманическите духове се издигат от Земята в мировото пространство, разширявайки по такъв начин своето битие по отношение на земното.

Отново е различно от това, което се вижда, когато – и за това именно тук в района на Гьотеанума има много прекрасни възможности – сутрин или вечер обърнем поглед и видим в далечината облаци, а над тези облаци намиращата се слънчева светлина. Преди няколко дни, в късните следобедни часове вие можяхте да видите как червено-златна слънчева светлина беше сякаш възплътена в облаци и произвеждаше най-раз-

лични форми по един съвсем удивителен начин. Беше същата вечер, когато Луната сияеше с особено интензивна светлина. Но и в други дни вие можете да видите облаци и лежащото над облаците сияние в чудесна сияеща игра на багрите. И разбира се, това може да се наблюдава навсякъде – аз просто посочих това, което можеше да бъде видяно тук.

В това, което ляга като светлинно сияние на облаци-те в атмосферата, живеят луциферическите духове, както в издигащата се мъгла живеят ариманическите духове. И за този, който може по правилен начин, съзнателно, с помощта на имагинацията да съзерцава това така, че ако му се отдава, може да следва с обичайното си мислене образите и багрите на изменящите се облаци, когато дава възможност на мислите си, вместо да имат ясни очертания, да метаморфозират и се изменят, когато самите мисли стават ту тесни, ту широки, когато те следват образите на облаци, когато възпроизвеждат образите и цветовете на облачните образувания, тогава човек действително започва да гледа на тази цветна игра над обла-

ците, особено в сутрешното и вечерно небе, като на цветно море, в което се движат луциферическите образи. И когато издигащата се мъгла предизвиква в човека меланхолично настроение, тогава работата стои по такъв начин, че неговите мисли, а с това и неговата душа, се учат в някаква степен да дишат в свръхчовешката свобода при вида на това луциферически струящо светлинно море. Това е особено отношение към обкръжението, в което може да влезе човек, защото тук той действително може да се издигне до чувството, че мисленето му е подобно на дишане в светлината.

Човек усеща мисленето като дихание, но като дихание в светлината. И именно тогава, когато поискате да направите това, ще разберете по-добре мястото в моите Мистерийни драми, където се говори за същества, на които е позволено да дишат светлина. Човек може да получи предчувствие за това, какво представляват тези същества – като дишащите светлина, – когато направи това, което описах тук.

Така идваме до разбирането за това, по какъв начин са включени ариманическото и луциферическото в процесите от външната природа. И когато изучаваме в човека явленията на наследствеността и адаптацията към средата, ние виждаме, че в тях той приближава до природата своето духовно-душевно същество. Наблюдавайки такива природни явления, като издигащата се мъгла и облаци, покрити от поток светлина, виждаме как ариманическите и луциферически сили се свързват с природните. Но приближаването на човешкото духовно-душевно до наследствеността и адаптацията към природата – както ви показах днес – се явява само един от подходите към луциферическото и ариманическото. И така, наблюдавайки природното в човека, ние намираме в него луциферическото и ариманическото, а също и природните явления, които носят в себе си това, което съвсем не занимава физиката: отново луциферическото и ариманическото. И както виждате, тук е точката, след която можем да бъдем изведени до излизащото зад пределите на земното битие действие на природното в

човека.

Да запомним днес следното: ние откриваме Ариман и Луцифер в човешката наследственост и в човешкото приспособяване. Ние откриваме Ариман и Луцифер в издигащата се мъгла и в светлината, струяща към облаците и задържана от тях. И ние откриваме в човека стремеж да създаде равновесие, ритъм между наследствеността и приспособяването. Но и във външната природа намираме стремеж да се създаде ритъм между двете сили, които обозначих като ариманическо и луциферическо в природното.

Ако проследите целия път на природното във външното, пред вас ще се открие удивително зрелище. Проследете издигащата се мъгла, проследете в нея как ариманическите духове се устремяват чрез тази издигаща се мъгла навън, в мировите простори. В момента, когато издигащата се мъгла образува там, горе, облак, те са принудени да се откажат от намерението си и да се върнат обратно на Земята. В облака намира своя завършек самонадеяният стремеж на Ариман нагоре. В облаците мъглата се прекратява и заедно с това свършва родната среда на Ариман в мъгливото. В облаците се създава възможност светлинното да се разположи върху тях: Луцифер се разполага над облаците.

Обхванете това в цялото му значение. Обхванете издигащата се мъгла с бледо-жълтите ариманически фигури, оформяща се в облаци, а в това, което се образува като светлинен поток над облаците – стремящите се надолу луциферически същества, и тогава ще имате картина на ариманическото и луциферическото в природата.

И тогава ще разберете, че във времената, когато още са усещали това, което се простира от другата страна на Прага, което действително тъче и живее в светещия облак, което живее и действа в съгъстващата се мъгла, в тези времена например художниците са се намирали в съвсем друго положение, отколкото в следващите времена. Тогава и онова, което те са познавали като духовно, им е носило цвета така, че този

цвят да легне на съответното място на платното. Поетът, съзнавайки, че в него говори божественото, духовното, е можел да изрече⁵: «Музо, възпей она гибелен гняв на Ахила Пелеев», или: «Музо, запей ми за този герой многоопитен, който...»; така започват поемите на Омир. Впоследствие, когато вече не е било живо съзнанието за божествено-духовното, Клопщок⁶ постави на това място следното: «Пей, безсмъртна душо, за освобождението на грешния човек»; вече не веднъж съм говорил за това.

Подобно на изразяването на поета от древността – той е бил в състояние да облече това в думи и с него да започне своите творения, така и художниците от времената на Леонардо и Рафаело са могли да кажат, усещайки по такъв начин: «Рисувай, о, Музо, рисувай, о, божествена сила, води ръката ми, вложи душа в ръката ми така, че да можеш да водиш четката в моята ръка».

Действително работата се заключава в това, да се постигне тази свързаност на човека с духовното във всички жизнени ситуации и особено във важните жизнени ситуации.

Следователно ще запомним, че от една страна, в наследствеността и в приспособяването приближаваме човешкото до ариманическото и луциферическото, а от друга страна, и в съзерцанието на природата можем да доведем луциферическото и ариманическото до външната природа. Утре ще продължим по-нататък нашите разглеждания, изхождайки от тази гледна точка.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

25 ноември 1923г.

В предната лекция ви говорих как човек в своя живот е подвластен на това, което обичайно, от гледна точка на естествознанието, се нарича наследственост. Говорих ви и за това, как човек е подложен на въздействието на външния свят, приспособяването към външния свят и как това, което се съдържа в наследствеността, е свързано с ариманическото, а явяващото се в широк смисъл приспособяване към външния свят – с луциферическото. Разказах как във Вселената, т. е. вътре в духовните същества, съставляващи основата на Вселената, са се погрижили, луциферическото и ариманическото правилно да се включват в човешкия живот. Днес ще прибавим още няколко разсъждения по темата от вчера; при това ще се обърнем още веднъж и към казаното завчера.

Размишлявахме над въпроса по какъв начин споменът, всичко което е свързано с паметта, формира човека вътрешно, душевно. Като душевни същества, ние в много по-голяма степен, отколкото си мислим, сме създадени от нашите спомени. Начинът, по който нашите преживявания са се превърнали в спомени, формира душата ни; много повече, отколкото си представяме, човек е резултат от живота на спомените. И който може да проведе самонаблюдение толкова надалеко, че да може да влезе в живота на спомените, ще види каква голяма роля играят в целия земен живот именно детските впечатления. Начинът, по който сме прекарвали детството, което след това не играе никаква роля в съзнателния ни живот, времето, когато сме се учили да говорим, да ходим, когато са ни се появили първите зъби, впечатленията, възприети по време на всички тези моменти от развитието, играят огромна роля в душевния живот на човека в течение на целия му земен живот. И нещо от това, което аз, тъй да се каже, подчертах характерологично, вътрешно се издига до мислите, свързани със споме-

ните. А каквото от външните впечатления не обхващаме с нашите мисли, но – също свързано със спомените – ни докосва с вътрешна радост или вътрешна болка – това обикновено са леки оттенъци на радост или болка, които съпътстват свободно възникващите мисли, – каквото от живота на спомените се съдържа в нас, нашето астрално тяло отнася със себе си, когато преминаваме в състояние на сън. И когато наблюдаваме с имагинативен поглед по време на сън човека, като душевно-духовно същество, виждаме нещо, позволяващо ни да кажем: ако си представите човешката кожа схематично и си представите, че в пределите на човешката кожа по време на сън остават етерното и физическо тяло, а отвън най-близо от всичко се намира астралното тяло – Аза ще го нарисувам по-късно – и го наблюдавате, противопоставяйки му себе си, тогава виждате, че астралното тяло се състои от спомени. Виждате само, че тези спомени, живеещи извън човека в астралното тяло, сякаш се смесват един с друг. Преживявания, които във времето и пространството стоят далеч едно от друго, се обединяват; от едни преживявания се отделя нещо, така че целият живот на спомените съвсем се изменя по време на сън. И когато след това човек сънува, той сънува именно защото този преобразен живот на спомените се появява пред съзнанието му. И именно по свойствата на сънищата може да се възприеме, вътрешно да се възприеме това смесване, което може да се наблюдава отвън с имагинативно ясновиждане.

Обаче при това става и още нещо. Това, което фигурира тук като спомени от заспиването до пробуждането, което следователно съставлява основното съдържание на човешкия астрален душевен живот, се съединява по време на сън със силите, стоящи зад природните явления. Следователно можем да кажем: всичко, което живее в спомените като астрално тяло, се съединява със силите, които стоят зад минералите, намират се вътре в минералите, вътре в растенията, зад облаците и т. н.

За разбиращия този факт е ужасно да чува хората да гово-

рят: Зад природните явления стоят материални атоми. Разбира се, не с тези материални атоми се съединяват нашите спомени по време на сън, а с това, което действително стои зад природните явления. Когато спим, спомените ни се съединяват с духовно-действените сили; те са там по време на сън.

Така че действително можем да кажем: по време на сън нашата душа се потапя със своите спомени във вътрешното на природата. И няма да кажете нещо неистинно, нещо недействително, скъпи мои приятели, ако се изразите по следния начин: Когато аз заспивам, предавам спомените си на силите, които духовно господстват в кристалите, в растенията, във всички природни явления.

Да, вие можете да се разхождате, да гледате растящите покрай пътя жълти и сини цветя, зелената трева, блестящите многообещаващи класове и да кажете: Когато денем минавам край вас, аз ви виждам отвън; когато заспя, ще потопя моите спомени във вашата собствена духовна вътрешност. Вие възприемате това, което в течение на живота си съм превърнал от мои преживявания в спомени, възприемате тези спомени, когато спя. И навярно най-красивото усещане на природата ще бъде, когато към розовия храст ще имаме не само външно отношение, но ще си кажем: Особено обичам розовия храст, защото той има следната особеност – при това пространственото няма никакво значение, розата може да се намира и много надалеч, но ние въпреки това намираме пътя към нея по време на сън, – розовият храст има особеното свойство да възприема именно нашите първи детски спомени. Хората обичат розата, защото – само че не знаят нищо за това – тя възприема най-ранните детски спомени.

Когато сме били деца, другите хора са се отнасяли към нас с любов; те често са предизвиквали у нас усмивка. Ние сме забравили това. Обаче ние носим това в нашето душевно настроение. И розовият храст възприема спомена, вече забравеното от нас самите, по време на нощния сън в своето собствено съществуване. Човек в по-голяма степен, отколкото си

мисли, е свързан с външния природен свят, т. е. с духовете, господстващи във външния природен свят. И по отношение на човешкия сън този спомен за първите детски години има особено значение още и поради факта, че по време на сън в детските години до смяната на зъбите, примерно до седмата година, се възприема само душевното. Ние действително сме такива, че от нас като хора духовното, вътрешното в природата възприема от нашето детство само душевното. Това, разбира се, има значение и за друго: душевното, което сме развили по време на ранното детство, когато например сме били жестоки – то също е в нас, – него обаче го възприема в себе си магарешкият трън. Разбира се, всичко това го казвам като сравнение. Обаче то показва много значима реалност. Това, което не се възприема от детето във вътрешното на природата, ще разберем сега от следното.

В течение на първите седем години цялата телесност е унаследена. Първите зъби са унаследени, защото въобще всичко материално, което съдържа в себе си в течение на първите седем години, в по-голямата си част е унаследено. Обаче примерно през всеки седем години цялата материална субстанция се отхвърля, отпада, образува се отново. Човек остава като форма, като духовен образ. Своето материално той отхвърля; от седмата-осмата година изчезва всичко, което се е намирало тук до седмата-осмата година. И работата стои така, че до деветата година ние имаме изцяло обновен човек. След това го изграждаме в съответствие с външните впечатления.

И действително именно за детето в течение на първите периоди от живота има особено значение да попадне в такова положение, че да може да образува своето ново тяло – вече не унаследено, а образувано отвътре – от хубави впечатления от обкръжението, в съответствие с правилно приспособяване. Докато тялото, което детето има, когато навлиза в света, зависи от това дали унаследените импулси са му дадени по по-добър или по-лош начин, по-късното тяло, което то носи от седмата до четиринадесетата година, извънредно силно за-

виси от впечатления, които детето възприема от своето обкръжение. През всеки седем години ние отново образуваме нашето тяло.

Да, но виждате ли, тук твори Азът. Макар и Азът още да не се е родил за външния свят в седемгодишното дете – той се ражда по-късно, – все пак той действа, защото природно е свързан с тялото и именно Азът се явява тук строител. И той съзидава това, за което говорим, образува това, което после се проявява в човек като физиономия и жеста, като външен материален израз на душевно-духовното. Въобще работата стои така, че този човек, който взима живо участие в света, който се интересува от всичко и това, в което той взима живо участие, преработва с вътрешна живост, такъв човек в своя външен израз на лицето, в своите жестове отново дава материален израз на онова, което е възприел с интерес, което с интерес е преработил вътрешно. При човек, който с жив интерес се отнася към външния свят, който активно преработва вътрешно този свой интерес към външния свят, при такъв човек в последващия период от живота, във всяка бръчка може да се види как той сам я е образувал; и много може да се прочете при това, защото в жеста, във физиономията, в израза на лицето се проявява Азът. При човек, който високомерно или без всякакъв интерес преминава през външния свят, цял живот остава един и същ израз на лицето. Във физиономията и жеста не се отпечатват по-фините преживявания. На едни лица може да се прочете цяла биография, на други не може да се прочете нищо друго освен това, че този човек някога е бил дете, което само по себе си не представлява нищо особено.

Но фактът, че през всеки седем-осем години човек посредством материалния обмен от своята форма изработва своята външност, има изключително голямо значение. Това означава изключително много – тази работа на човека над своята външност, над физиономията и жеста: това пак е нещото, което спящият човек внася във вътрешното на природата.

И отново, когато с помощта на имагинативното ясновиж-

дане се наблюдава човекът, гледайки сега вече неговия Аз, който се намира сияещ навън, този Аз се вижда, състоящ се от физиономията и жеста. И именно хората, които са в състояние да внесат много от своето вътрешно в израза на лицето си или в своя жест, имат блестящ, сияещ Аз. Това изработване на жеста, физиономията, се свързва с определени сили във вътрешното на природата. Ако в живота често сме били в състояние да бъдем приветливи, дружески настроени, тогава природата е склонна, доколкото приветливостта се е превърнала в изражение на лицето, да я възприеме по време на нашия сън в своята същност. Нашите спомени тя възприема в своите сили, нашите жестове – в своята същност, в самата същност на природата. Човек се намира в такава вътрешна връзка с външната природа, че за външната природа има извънредно голямо значение това, което той преживява душевно вътре в себе си като спомени, как изразява своето вътрешно душевно същество в жеста, във физиономията. Защото това продължава да живее във вътрешното на природата.

Често абстрактно съм цитирал едно изречение на Гьоте, което се явява критика на един израз на Халер. Халер е отсякъл: «Не прониква нивга дух роден / на природата във същността, / но човек, открива ли му тя / външната обвивка, е блажен». Гьоте отговаря: «О, ти, филистере! Ние сме навсякъде вътре. Няма вътре, няма вън; което вътре е, то е и отвън, което е навън, то е и вътре. Попитай по-добре себе си, кой си ти самият: ядро или обвивка». Гьоте казва, че чува това изречение на Халер вече в течение на шестдесет години и го проклина, но крадешком; защото Гьоте чувства – разбира се, той още нищо не е знаел от духовната наука – следното: когато някой, в когото той е можел да види само филистер, е казал:

«Не прониква нивга дух роден
на природата във същността».

На такъв филистер не му е известно, че човек, по простата

причина, че се явява същество от спомени и същество на жеста и физиономията, постоянно прониква вътре в природата. Ние не сме същества само стоящи пред вратите на природата и напразно хлопащи по тях. Именно с това, което е най-вътрешното в нас, ние се намираме в най-тясна връзка с вътрешното на природата. Но доколкото до седмата година човек има напълно унаследено тяло, нищо от Аза, от жеста и физиономията не преминава във вътрешното на природата. Едва от смяната на зъбите ние започваме да проникваме в същностното на природата. Затова само след смяната на зъбите съзряваме за това, да мислим за нещо природно. До този момент в детето се надигат само произволни мисли, които имат малко общо с природата, които са особено очарователни именно с това, че имат малко общо с природата. Най-много се приближаваме до детето тогава, когато съчиняваме заедно с детето, когато превръщаме звездите в очи на небето и т. н., когато нещата, за които говорим с детето, стоят колкото може по-далеч от външната физическа действителност.

Едва след смяната на зъбите детето постепенно навлиза в природата така, че мислите му малко могат да съвпадат с мислите на природата; и по същество целият живот от седем до четиринадесет години се състои в това, че детето навлиза в природата; защото освен спомените на своята душа, сега то внася в природата своя жест, своята физиономия. И после това преминава през целия му живот. Като отделни човешки индивидуалности ние се раждаме за вътрешното на природата едва със смяната на зъбите.

Затова с такова удоволствие слушат тези същества, които ви охарактеризирах като елементарни същества – гноми и ундини, – когато човек им разказва за детския живот до седмата година. Защото за тези природни същества човек се ражда със смяната на зъбите. Това е необичайно интересно явление. Дотогава човек се явява за гномите и ундините като отвъдно същество. И затова за тях е малко загадъчно как човек се появява вече в доста завършен вид. И за педагогическата и възпи-

тателска фантазия би било доста оживяващо, ако човек, чрез приемане на духовното знание, наистина би могъл да се пренесе в душата на природните духове, за да възприеме техните виждания в замяна на това, което той може да им разкаже за децата. Защото така се създава прекрасна приказна фантазия. И затова приказките от старите времена са толкова удивително конкретни, съдържателни, защото разказвачите са могли да разговарят с гномите и ундините, а не просто да ги слушат. Тези духове на природата понякога са много егоистични. Те стават мълчаливи, когато не им разказват нещо, което им е любопитно. И най-добрият разказ за тях е този, който им разказва за дяволиите на малчуганите. Тогава се узнава много и от тях, което може да премине в настроението на приказките. Да, именно за практическия духовен живот може да се окаже невероятно значимо това, което днес се струва на човек съвсем фантастично. Но работата е там, че диалогът с духовните природни същества посредством условията, описани от мен, може действително да стане извънредно поучителен за двете страни.

Но от друга страна, това, за което ви разказах, разбира се, действа в някакъв смисъл плашещо, защото човек по време на сън през цялото време създава отпечатьци на своето най-вътрешно същество. Зад природните явления, зад цветята в полето, чак до етерния свят, се намират отражения на нашите добри и безполезни спомени. Земята навсякъде гъмжи от това, което живее в човешките души. И в действителността човешкият живот извънредно силно е свързан с такива неща.

И така, преди всичко ние намираме природни духове в качеството на същества, в които проникваме със света на нашите жестове. Обаче ние намираме и света на Ангелите, Архангелите, Архаите. Навлизаме също и в него. Потапяме се в деянията на ангелския свят посредством нашите спомени. Ние се потапяме в същността на ангелския свят с нашето, от нас самите отпечатано физиономично и жестообразно. И това проникване в съня е такова, че можем да кажем: Когато

пренасяме нашия живот в природата, това проникване в природата ни се представя така: ето тук е кожата на нашето тяло (рисува се); колкото по-далеч излизаме извън пределите ѝ, толкова повече встъпваме в областта на Ангелите, Архангелите и Архаите, по радиално направление. Тук ние встъпваме в третата Йерархия. И тогава ние, спящите, се потапяме с нашите спомени и нашите жестове сякаш в море от реещи същества на Ангели, Архангели и Архаи. Когато се гмуркаме в него, от едната страна идва течение от духовни същества (вж. рис.). Това е втората Йерархия: Господства, Сили, Власти. И ако искаме да приведем това в съзвучие с външно намиращото се в света, ще кажем, че това течение върви така, че движението на Слънцето от Изток на Запад изразява за нас този път, на който втората Йерархия се кръстосва с третата. Третата Йерархия – Ангели, Архангели, Архаи – сякаш хвърчи нагоре-надолу, предавайки отдолу нагоре «златни ведра». В тази картина втората Йерархия върви сякаш заедно със Слънцето от Изток на Запад – сега това тук не личи, защото тук не играят силите на мирогледа на Коперник, а действително от Изток на Запад върви течение, което Слънцето преминава за ден. Така че човек, в това време, когато той вижда – т. е. когато той може да вижда, – навлиза по време на сън в тази трета Йерархия. Обаче тази трета Йерархия постоянно милостиво се пронизва странично от втората Йерархия. И тази втора Йерархия напълно напомня за себе си и в нашия душевен живот.

Завчера ви посочих какво значение може да има повтор-

ното връщане към преживяното в младостта. В това отношение вие можете да получите дълбоко отиващо усещане, ако отново вземете в ръце «Мистерийните драми» и още веднъж – сега може би с по-голямо разбиране, отколкото преди – прочетете това, което се говори там за събитията от младостта на Йохан. Въпросът е, че човек може да направи своята вътрешна същност особено подвижна, интензивно възприемчива по отношение на самия себе си, когато той действително се връща към своята младост. Казах ви: трябва да се вземат старите учебници, по които човек се е учил или може би не се е учил някога, трябва отново да се вземат в ръце и да се пренесе в това учене или неучене – работата не е в това, научил ли е тогава нещо човек или не, а в това, да се пренесе в тогавашното състояние: тук всеки има собствен опит. Преди няколко години, когато се нуждаех от усилване на духовното възприятие, за мен беше крайно важно да се пренеса в една такава ситуация от младостта: бях на единадесет години и от училището ми дадоха учебник. Първото, което стана – това беше случайност, – беше следното: преобърна се мастилницата и така изцапа две страници, че беше невъзможно вече да се прочетат. Това е действието. Това действие от преди много години често го преживявах отново, този учебник с развалени страници, с всичко, което понесох при това, защото в бедното семейство учебникът трябваше отново да бъде купен.

Беше ужасно – всичко, което би могло да се преживее във връзка с този учебник с гигантско петно! И така, въпросът е да се оживи нещо от този вид. Както казах, проблемът не е в това да се държите храбро в тази ситуация, която извличате от забравата, а в това, което се преживява с голяма интензивност. Когато се опитате да оживите ситуацията с цялата ѝ вътрешна интензивност, тогава ще преживеете и още нещо. Повече, отколкото в съня, в действителното съзерцание, когато сте откъснати от впечатленията от деня и лежите в леглото, вие ще преживеете някаква ситуация. Докато през деня вие сте извикали пред душата си сцена, преживяна вътрешно, през но-

шта, в тъмнината, когато сте насаме със себе си, преживявате, съзърцавайки сякаш в пространството ситуацията, в която сте се намирали до или след това. Да кажем, че сте извикали пред душата си сцена, която сте преживели в единадесет часа. След това сте тръгнали нанякъде, където сте седели пред хора. Вие седите ето тук, а наоколо седят хора. Вие сте извлекли от паметта си нещо, което е било преживяно от вас вътрешно. И ето, каквото тогава ви е обкръжавало външно, ви излиза на среща като съвсем пространствено съзърцание. Нужно е само да се обърне внимание на такива връзки. Тук могат да бъдат направени много значителни открития. Да кажем, че като седемнадесетгодишен млад човек вие всеки ден хапвате в пансиона, където хората постоянно се сменят. И ето, извиквате по някакъв начин сцена, преживяна тогава от вас вътрешно. Преживявате я живо. А през нощта преживявате: ето, седите на масата и около вас седят хора, които, доколкото те са се сменяли в пансиона, сте виждали доста рядко. По едното от лицата вие се сещате: това е, което преживях тогава. Външно пространственото се присъединява към вътрешно душевното, когато по такъв начин активизирате спомените.

Виждате ли, това действително означава живот с този поток, вървящ от Изток на Запад. Защото вие все повече се вживявате в чувството: в духовното, в което встъпвате в съня, живеете не само така, че се разтваряте в духовното, в духовното, в което става това, което външно се отразява в този момент, когато виждате хората, седящи на масата в пансиона. Вие отдавна сте забравили това, но то е тук. Виждате това така, както виждате хората, които често са били охарактеризирани като намиращи се в Акаша-Хрониката. В момента, когато имате това пред себе си, от вас е обхванато това течение от Изток на Запад: течението на втората Йерархия. В това течение на втората Йерархия живее нещо, което външно се отразява в деня.

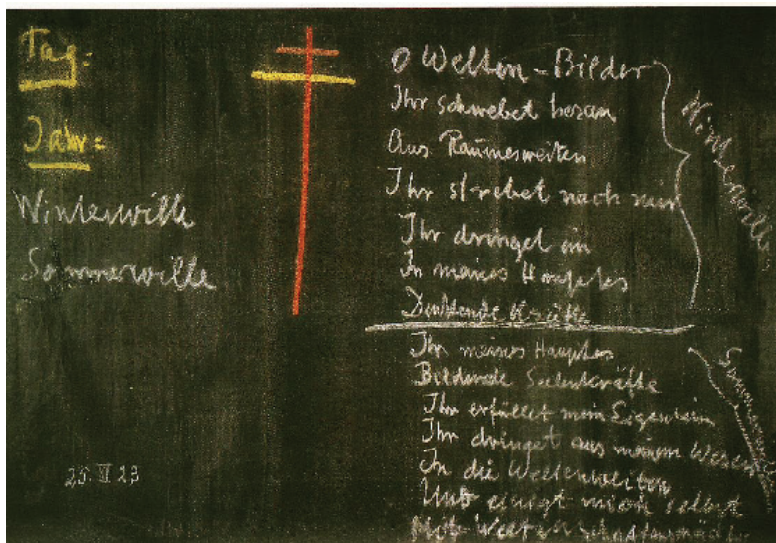
В течение на цялата година денят се променя. През пролетта той става по-дълъг, през есента – по-кратък, през лятото

достига най-голяма продължителност, а през зимата е най-кратък. Денят метаморфозира в течение на годината. Това става от течение, противоположно на източно-западното течение, което върви от Запад на Изток. И това е течението на първата Йерархия: Серафими, Херувими и Престоли. Затова проследете как се изменя денят в продължение на годината, преминете от деня към годината и тогава, скъпи мои приятели, вие ще влезете в това, което срещате в съня като противоположно течение. Всъщност в съня се потапяме в духовния свят в радикално направление и в направление, отиващо от Запад на Изток и от Изток на Запад. И когато поставим това пред душата си, тогава ние трябва, както съм ви казвал, да поставим пред нашата душа пространствено зимата, ако установим нещо в жив спомен пред своята душа.

Така стои работата и тогава, когато осъзнаваме нашата воля. Именно това е, което влиза в жеста, във физиономията: нашето осъзнаване на собствената воля. Това, което говоря сега, трябва да има особено значение за тези, които се занимават с евритмия, макар, разбира се, на евритмията да не ѝ се задава като цел да използва на дело това, което ще кажа сега. Факт е, че човек, действително все повече и повече преобразуващ своята външност, изхождайки от вътрешното, когато неговият Аз намира все повече израз във физиономията и жеста, получава впечатления не само от деня. Защото впечатлението от деня се състои в това, от вътрешното преживяване, от вътрешния живот на спомените да се премине към пространствено съзерцание на външните неща. Повторно да се преживее това, на което сте се учили като седемнадесет годишни и след това да се видят в отражение, като в Акаша-Хроника, хората седящи в пансиона. В това се състои преживяването на деня.

Обаче може да се преживее и годината. И действително това е възможно тогава, когато се обръща внимание как действа в човек волята, когато се обръща внимание на факта, че човек относително лесно привежда в действие волята си, ако му

е топло, но му е по-трудно да активира волята си, когато му е студено; при по-фино наблюдение върху себе си това ще стане ясно. Който може действително да преживее взаимовръзката между воля и усещане на хлад или топлина, той постепенно, изработвайки това чувство, получава възможност да говори за зимна и лятна воля в себе си.

Намираме, че най-добро изражение на тази воля може да се види в годишните времена. Да обърнем внимание например на волята, която изнася мислите ни във Вселената, която облекчава човека в управлението на собственото му тяло, така че в управлението, в жестовете на нашето тяло мислите сякаш се възнасят във Вселената. Те изпълзват от краищата на нашите палци; човек буквално чувства колко леко му е да развива волята. Ето, човек стои пред дърво и нещо особено му харесва там горе – ако волята става топла в нас, мислите се издигат до върха на дървото. Да, понякога те се издигат даже до звездите, ако в лятна нощ се чувстват истински надарени с топла воля.

Когато волята се охлажда вътрешно, тогава всичките ни мисли са като заключени в главата ни, сякаш нищо от мислите ни не може да премине в нашите ръце, в нашите крака. Всичко става в главата. Главата пренася волевия хлад и ако волевият хлад не подейства потискащо, така че да настъпи чувство на мраз, тогава главата става топла чрез вътрешно противодействие и тогава тя развива мисли.

Следователно можем да кажем: лятната воля ни извежда в мировите далнини. Лятната воля, топлата воля носи мислите ни навсякъде. Зимната воля внася мисли в главата ни. По такъв начин можем да различаваме своята воля. И тогава едната воля, която ни извежда в цялата Вселена, се усеща родствена с течението на лятото, а волята, която внася мисли в главата, – родствена със зимата и както обичайно се преживява денят, така се преживява годината във волята.

Виждате ли, съществува възможност действително, като реалност да се усети това, което сега ще ви напиша на дъската. Преживявайки зимата в човешката воля, можем да я преживеем така, че да кажем:

О, образи световни,
понесени насам
от мирови простори.
Към мен сте устремени,
нахлувате сега
във силите мисловни
на моята глава.

Виждате ли, това не е просто абстракция, човек може да достигне дотам, че усещайки свързаността на своята собствена воля с природата, да чувства, че с идването на зимата, при него от пространството се връща това, което в самия него са преживяванията, които той сам по-рано е предал на природата. И човек може да почувства тук –

О, образи световни,
понесени насам
от мирови простори.
Към мен сте устремени,
нахлувате сега
във силите мисловни
на моята глава. –

своите собствени преживявания, предадени преди това на природата. В това се състои усещането на зимната воля.

Но може да се усети и лятната воля, изнасяща нашите мисли във Вселената:

Съзиждащи душевни сили
на моята глава,
изпълвате ми битието.

Това значи, че мислите, които отначало се преживяват в главата, преминават в цялото тяло, изпълвайки отначало тялото, а после излизат от тялото.

Проникват от същността ми
в просторите световни
и с творческите сили на света
съединяват ме вие.

Същността на лятната воля – родствената на лятото воля в нас – ни дава възможност да изразим себе си като нейна същност, така че да кажем: Когато усещаме – аз извлякох от моето вътрешно същество деен спомен за някакво старо преживяване, – денят със своята нощ ми носи това отново на среща, допълвайки го с външно пространствено съзерцание. И това съответства на течението, вървящо от Изток на Запад. Следователно можем да кажем: В нас зимната воля се превръща в лятна воля, а лятната воля в зимна воля. Ние повече

не сме родствени на деня с неговата смяна на светлина и тъмнина; ние сме родствени на годината с нашата воля, а така сме родствени на течението на първата Йерархия, вървящо от Запад на Изток: Серафими, Херувими и Престоли.

По-нататък ще видим как наследствеността и външното приспособяване могат да възпрепятстват или да способстват човека в това съвместно следване с вътрешното на природата. Защото каквото ви разяснявах, е, че човек, възпрепятстван най-малко от луциферическите и ариманическите сили, по такъв начин чрез представата и волята се потапя във вътрешното на природата и приема от силите на времето, на деня, на годината, на третата Йерархия, на втората и първата Йерархия. Обаче съществено влияние върху всичко това имат ариманическите сили, проявяващи се в наследствеността, и луциферическите сили, проявяващи се в приспособяването. Този велик, загадъчен въпрос ще ни занимава следващия път.

Зимна воля

О, образи световни,
понесени насам
от мирови простори.
Към мен сте устремени,
нахлувате сега
във силите мисловни
на моята глава.

Лятна воля

Съзиждащи душевни сили
на моята глава,
изпълвайте ми битието.
Прониквате от същността ми
в просторите световни
и с творческите сили на света
съединявате ме вие.*

* Рудолф Щайнер, «Стихове и медитации», *Издателско ателие Аб*, 2013, преводач: Христо Маринов. – Бел. ред.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

30 ноември 1923 г.

Продължението на разглежданията, започнати от нас в предишната лекция, ни води днес до нещо, което трябва да послужи като подготовка за следващите две лекции. То ни води до прозрение за връзката на човека – и при това на целия човек – с нашата Земя. Често в различна връзка съм казвал, че човек се поддава на заблуда, приписвайки си – преди всичко като физически човек – едно отделно от земната планета, всеобемащо особено битие. Той е наистина независим и индивидуален като душевно и духовно същество. Като физически, земен човек, той принадлежи на Земята с нейната органическа телесност и това се отнася в известна степен и до неговото етерно тяло.

Днес ще започна с описание как може да изглежда тази връзка на човека със земното съществуване за свръхсетивното виждане. Отначало ще направя това в подготвителна, поповествователна форма. Да предположим, че човек с имажинативно съзнание – което често съм описвал – предприеме пътешествие в древните Алпи, по скалите, които се състоят главно от кварц, т. е. по скалите, които съдържат силикати и други подобни минерали. Стигайки до тези праисторически планини, ние стъпваме върху най-твърдите скали на Земята, които, показвайки се в тяхната изконна форма, съдържат в себе си нещо чисто, нещо недокоснато от всекидневието на Земята. Наистина напълно можем да разберем Гьоте, когато в едно красиво съчинение⁷, което сме цитирали, разказва за своя опит сред тези древни планини. Той говори за това, колко самотен се чувства, когато седи на гранитната планина, получавайки впечатления от тези скали, твърдо и плътно накамарили се над Земята. И като към вечния син на Земята се обръща Гьоте към гранита, състоящ се от кварц, силициев двуокис, слюда и фелдшпат.

Когато човек с обикновено съзнание подхожда към тези прадревни скали, отначало може външно да се възхищава от техните впечатляващи форми, от съвършено удивителната проста пластика, която обаче въпреки това говори твърде много. Когато след това човек с имагинативно съзнание подходи към тези най-твърди скали, той прониква под повърхността на минералното царство. Тогава той е в състояние сякаш да се срасне в своето мислене с камъните. Може да се каже: навсякъде в дълбините на скалите намира продължение душевното същество на човека и в духа той навлиза тук като в свещен божи храм. За имагинативното съзерцание вътрешната природа се оказва проницаема, а външните повърхности са сякаш стените на този дворец на боговете. Но в същото време той разбира, че вътре в тази скала живее едно вътрешно отражение на всичко, което се намира извън Земята, в космоса. Още веднъж светът на звездите израства пред душата на човека, отразен в тези твърди скали. Накрая той получава впечатлението, че във всяка от кварцовите скали съществува нещо като око на Земята, отворено за Вселената.

Да си спомним очите на насекомите, тези фасетни очи, които са разделени на множество сектори и които разлагат на множество отделни части всичко, което се приближава отвън към тях. Ако пожелаем, можем да си представим – и трябва да си представим, – че съществуващите безброй кварцови и други подобни образувания на повърхността на Земята сякаш са очи на Земята, предназначени вътрешно да се отразява и вътрешно да се възприема космическото обкръжение. Постепенно стигаме до познанието, че всяко кристалообразно, намиращо се вътре в Земята, представлява един космически сетивен орган на Земята.

Това е възхитителният, величественият факт на снежната покривка, отнасящ се още повече до падащите снежинки, че във всяка една от тези снежинки има отражение на голяма част от космоса, че с тази кристализирала вода навсякъде на Земята падат отражения на части от звездните небеса.

Разбира се, вие знаете, че звездите са на небето също и през деня, само дето слънчевата светлина е твърде силна, за да ги видим. Звездите не се виждат през деня, но ако имате възможността да слезете в дълбоко мазе, над което има кула, отворена отгоре, тогава поради това, че гледате от тъмното и слънчевата светлина не ви пречи, можете да видите звездите дори през деня. В Йена има една кула, от която могат да се виждат звездите през деня. Споменавам това между другото, само за да ви изясня, че това отражение на звездите в снежинките и най-общо във всички кристали е, разбира се, налице също и през деня. И това не е физическо, а духовно отражение. Впечатлението, което човек получава от това, трябва да бъде вътрешно опосредствано.

Но това не е всичко. Посредством полученото по този начин духовно-сетивно възприятие в душата възниква чувство, че точно както имагинативно се вживяваме в кристалния покров на Земята, така в този кристален покров се вращаваме във всичко, което Земята изживява от космоса. По този начин разширяваме нашето битие в космоса, чувстваме се едно с космоса. И най-вече за имагинативния наблюдател се превръща в истина, дълбока истина, че това, което наричаме наше земно тяло с всички негови различни части, някога в хода на времето е било родено от космоса. Защото тогава връзката на Земята с космоса се появява най-интензивно пред душевния поглед. Така чрез тази опитност на вживяване в милионите очи на кристалите по Земята човек бива подготвян да почувства цялата вътрешна взаимовръзка на Земята с космоса, да я почувства в своята душа.

По този начин обаче ние като хора чувстваме отново своята свързаност със Земята. Ще обясня това специално по-късно, защото този процес на раждане на Земята от космоса е станал, когато самият човек все още е бил примитивно същество, не физическо, а духовно същество. Обаче през това, през което Земята е преминала, след като е била родена от космоса, е преминал и самият човек в неговото собствено съ-

щество, съвместно със Земята. Земята някога е имала същото вътрешно родство с космоса, каквото има съвсем малкото, още неродено човешко същество с майчиното тяло. По-късно обаче детето става самостоятелно. По подобен начин Земята е започнала да се развива независимо, след като през първия, сатурнов период, тя е била повече свързана с Вселената. Такова независимо саморазвитие е направил и човекът съвместно със Земята по такъв начин, че да може да си каже: Пръстът, който имам на ръката си, е пръст само доколкото е част от моя организъм. В момента, в който го отрежа, той престава да бъде пръст, загива и се разпада. По същия начин, ако си представим човека, отделен на няколко километра от Земята, той би загинал, подобно на отрязания пръст. Заблудата на човека, че като физическо същество е независим от Земята, възниква единствено от факта, че може да се придвижва свободно по повърхността на Земята, докато пръстът не може да стори това по отношение на тялото. Ако пръстът можеше свободно да се разхожда по останалия организъм, той би изпаднал в същото заблуждение относно човека, в което изпада човек, като физическо същество, относно Земята. Именно чрез висшето познание може да се изясни тази принадлежност на физическия човек към Земята.

Това е, бих казал, първото запознанство, което чрез имажинативното съзнание човек прави с най-твърдата част от земната повърхност. Можем да напреднем още повече в това познание, ако навлезем малко по-дълбоко в Земята и опознаем това, което са жилите или залежите от метали, или каквото и да било друго от общо метално естество. Тук проникваме под повърхността на Земята. Но тук, когато се запознаваме с металното, стигаме до нещо много специално, до едно изцяло отделено от останалата Земя същество. Металите носят нещо независимо в самите себе си. Те са достъпни за обособено преживяване. И това преживяване има голямо, извънредно голямо значение за човека.

Дори този, който вече е придобил определено по-висше

познание чрез имагинативно виждане, все още не познава себе си, тъй като преживявайки кварца и другите древни скали, се съединява с милионите очи на Земята и така преживява чувства, възприема себе си в целия Космос. Но когато такъв човек прониква към вътрешността на Земята, първите импулси за такова преживяване могат да бъдат дадени чрез възприемане на чудните, дълбоки влияния в планинските мини. Ако обаче вече е получил тези импулси, той се нуждае само от духовно виждане, за да може навсякъде да проследява металното, дори и без да слиза в рудника. Но първото чувство, за което говоря, би трябвало или може да бъде придобито с особена интимност в рудниците, където се добиват метали. Дори миньорите – макар че понастоящем нещата вече не стоят така, както преди няколко десетилетия, – които вътрешно са се сраснали със своята професия, показват нещо, което можем да наречем дълбоко чувство за духовното в металите. Защото металите не само гледат околното космическо обкръжение, но и говорят. Те говорят по духовен начин, разказват, беседват. И говорят по такъв начин, че езикът, който използват, е много подобен на това, което в друга сфера се получава като впечатление.

Когато се достигне установяване на духовна връзка с човешките същества, които преминават през своето развитие между смъртта и новото раждане – често съм споменавал това, – тогава се нуждаем от особен език. Твърденията на спиритуалистите в тази област са наистина детински, тъй като мъртвите не говорят езика на живите. Те поддържат мнението, че мъртвите говорят по такъв начин, сякаш казаното от тях може да се запише и то ще изглежда както писмо от наш съвременник. Наистина това, което се получава на спиритичните сеанси, в по-голямата си част се оказва малко високопарно, но и на Земята съвременниците понякога пишат с надути думи. Обаче работата не стои така. Необходимо е напълно да се вживееш в този език, който не прилича на никой земен език, макар и да има гласни и съгласни. Този език, който може да бъде чул само от духовните уши, е същият, на който говорят металите

във вътрешността на Земята. И този език, с който може да се подходи към душите, живеещи между смъртта и новото раждане, ни предава спомените на Земята, нещата, които Земята е преживяла при нейния преход през Сатурн, Слънце, Луна и т. н. Ние трябва да оставим металите да ни разкажат за съдбините на Земята, за съдбините на цялата планетарна система, за това, което Сатурн има да разкаже за тази планетарна система, в която се намираме. За това, през което Земята е преминала, говорят земните метали.

Езикът, говорен от земните метали, може да приеме двойка форма. Когато този език има, така да се каже, обичайна форма, тогава пред нас се появява това, през което Земята е преминала в нейната еволюция от началото на Сатурновия период. Това, което срещате във «Въведение в тайната наука» по отношение на тази еволюция, произлиза в по-голямата си част именно по този начин. То е възникнало чрез директно духовно съзерцания на процесите. Това е един начин за придобиване на познание за тези земни процеси, който е малко по-различен от този, за който сега говорим. Защото металите говорят повече за личните преживявания на Земята, ако ми бъде позволено да употребя такъв израз; разбира се, това звучи малко странно – металите говорят повече за личните преживявания на Земята, за това какво е преживяла Земята като личност в Космоса. Ако бих използвал повече разказите на металите, които могат да бъдат чути, когато духовно се навлезе във вътрешността на Земята, би трябвало да добавя много подробности към написаното за периодите Сатурн, Слънце, Луна и др.

Първото нещо например би било, че в онези форми на Сатурн, които намирате описани във «Въведение в тайната наука», се изявяват образувания, състоящи се от диференцирана топлина, мощни, гигантски топлинни образувания, които в течение на древния Сатурнов период са достигнали определена стъпеност. Ако би могло да се случи така – разбира се, това е невъзможно, но нека да предположим, – че един земен човек срещне тези същества, той би могъл да ги почувства, би могъл

да се докосне до тях. В определено време около средата на Сатурновия период тези същества не са били само духовни същества, а също са имали и физическо съществуване. И биха могли да се получат изгаряния, ако ги докоснеш. Но би било погрешно да се мисли, че температурата на тези същества е била милиони градуси. Не е било така, но те са имали такава вътрешна температура, че при съприкосновение с тях, би се появил мехур на кожата от изгарянето.

След това може да се разкаже за Слънчевия период, когато в образуванията, описани във «Въведение в тайната наука» във връзка с този период, се появяват други същества, показващи чудни преобразувания, метаморфози. И при съзерцанието на тези метаморфозиращи същества човек получава впечатлението, че например метаморфозите, описани от класици като Овидий, имат нещо общо със съобщенията от металите; разбира се, има се предвид не пряка, непосредствена връзка. Със сигурност самият Овидий не е бил в състояние пряко да разбира езика на металите и това, което той описва в неговите «Метаморфози», не отговаря съвсем на впечатлението, което човек получава от металите. Но в известен смисъл те се извеждат от този източник. И даже можем до голяма степен да посочим процеса, стоящ в основата на това.

Даже Парацелз – личност, живяла много по-късно от тези, за които говорих по-горе, – за да научи най-важното от това, което е искал да научи, не е отишъл във висшето училище; не казвам, че не е учил във висше училище, защото е учил и няма да кажа нищо против следването във висше училище. Но за да научи най-важните неща, които е искал да знае, той не е ходил във висшето училище, а там, където са могли да му разкажат за по-важните неща. Ходил е например при хора като миньори в рудниците и по този начин е придобил голяма част от своето познание.

Сега всеки що-годе запознат с начина за придобиване на знания знае колко изключително просветляващи могат да бъдат простите коментари на един селски стопанин, човек, кой-

то трябва да сее и жъне, и всичко, свързано с този вид работа. Да, вие ще кажете, че той не разбира значението на това, което казва. За вас няма значение дали говорещият разбира или не, стига вие да разбирате, когато го слушате. Това е важното нещо! Със сигурност много малко ще са случаите, когато самият човек ще разбира това, което казва; той говори инстинктивно. И дори още по-фундаментални неща могат да бъдат научени от същества, които не разбират нищо от това, което ни казват – бръмбарите и пеперудите, птиците и т. н.

Това, което е можело да се научи в мините на Мала Азия чрез езика на металите, е било изучавано много дълбоко например от Питагор по време на странстванията му и от това много неща са проникнали в гръцката и римската цивилизация. И после то се появява в отслабена форма в такива неща като Овидиевите «Метаморфози». Това е била една от форми на езика на металите от вътрешността на Земята.

Другата форма на този език – може да звучи гротескно, но все пак е вярно – е тази форма, при която речта на металите се разгръща като космическа поезия, когато тя преминава в поезия. Тогава в езика на металите се проявява космическата фантазия. Тогава от тази космическа поезия прозвучава това, което съставлява най-близките връзки между металите и човека. Такива интимни връзки между металите и човека наистина съществуват. Грубите взаимоотношения, които физиологията познава, се отнасят само до няколко метала. Известно е, че желязото играе голяма роля в човешката кръв, но желязото е единственият метал от този вид, който е такъв. Определена роля имат и други метали като калий, калций, натрий, магнезий – следователно определен брой метали. Обаче голяма част от най-важните метали, най-важни за Земята, за функционирането на Земята, видимо не играят никаква роля в човешкия организъм според грубото външно наблюдение. Но това е само привидно. Прониквайки в недрата на Земята и научавайки там езика на металите, научаваме също, че металите не просто се намират в недрата на Земята, а са навсякъде в обкръжението

на Земята, макар и в изключително разрежена форма, може да се каже – в свръххомеопатично разрежена форма.

Грубо казано, ние не можем да имаме олово в себе си, но по-точно казано – не можем да съществуваме без олово. Какво би бил човек, ако оловото не действаше върху него от космоса, от атмосферата, ако в безкрайно фино, разрежено състояние не проникваше в него чрез неговите очи със слънчевия лъч, ако не проникваше в тялото чрез дишането, в безкрайно фино състояние не навлизаше в него чрез храната? Какъв би бил човекът, ако оловото не действаше в него?

Човек би имал сетивни възприятия и без оловото. Щеше да възприема цветовете, щеше да възприема звуците, но със всяко възприятие щеше да изпада в леко безсъзнание, да бъде безсилен при всяко възприятие. Той никога нямаше да може да се отдръпне от възприятията си и да размишлява върху тях или да образува представи за това, което е възприел. Ако не приемахме олово, както казах, в свръххомеопатично разреждане в своята нервна система и преди всичко в мозъка, тогава бихме се отдавали на всяко сетивно възприятие като на нещо външно за нас. Нямаше да можем да си представим тези сетивни възприятия, нито щяхме да можем да запазваме спомена за тях. Тази способност ни е дадена чрез фино разреденото олово в нас.

Ако оловото се приеме в човешкото тяло в големи количества, това ще доведе до ужасно натравяне. Но този, който знае връзката между явленията, може да види в това оловно натравяне, че докато прието в големи количества, оловото действа крайно вредно, в това фино, свръххомеопатично разреждане то е нещо, което заставя човека във всяка минута да атрофира дотолкова, доколкото е нужно, за да може да бъде съзнателно същество, а не безсъзнателно да се подлага непрекъснато на растеж, напъпване, разцъфване и развитие, ставайки от това безсилен. Защото в растежа и цъфтежа, когато човек изцяло е обхванат от чистите растежни сили, той именно и изпада в безсилие.

Работата е така, че човек е свързан с всички метали, дори с тези, за които грубата физиология не говори. Познанието за тези връзки е основата за една положителна, действителна, истинска терапия. Но напътствия за тези връзки между металите и човека може да даде само този език, който е поетичната реч на земните метали. Така че може да се каже: по отношение на собствената съдба на Земята обикновеният език на металите е този, на който се наставлява човекът, но по отношение на лечебните качества на металите, човекът е наставляван от метали, станали в своята реч поетични, стихотворни.

Това е наистина една забележителна връзка. В космически аспект медицината е космическа поезия, както много тайни от света се състоят в това, че нещо, което на едно ниво от битието е вредно или води до болест, на друго е висше, най-прекрасно, най-съвършено. Това ни се показва, когато инспиративното познание прониква до металните жили в Земята, до металното в Земята.

Можем да влезем и в една друга връзка с металите, тази, която ще ни покаже, когато те са подложени на природните сили, например на огъня или други подобни природни сили. Вижте как удивително е формиран антимонът. Той е съставен от отделни игли, които показват, че когато е бил формиран, е следвал определени силови течения, които действат в Космоса. Този антимон има също и свойството, при определени процеси да се превръща в антимоново огледало, когато след обработка с огън, след топлинния процес, се присъединява към стъклото, превръща се в огледало и има голяма сила в огледалното отразяване. Има и други свойства, например експлодира, когато е обработен с електричество по определен начин и се свърже с катода.

Всички тези свойства на антимонона показват как се държи подобна метална субстанция в обкръжението на земните сили. Това може да се наблюдава по отношение на всички метали. Можем да наблюдаваме всички метали, когато биват подложени на огън и видим как с покачващата се температу-

ра преминават в това свръххомеопатично състояние, за което говорих по-горе. Освен това те не остават същите при високи температури, а приемат съвсем различна форма. Това, което в тази връзка си представят физиците, е възможно най-схематичното, което можете да си представите. Физикът, разтапяйки оловото, си въобразява, че то става все по-меко и по-меко. Отначало, разбира се, това наистина е така: то става все по-меко и по-меко, температурата все по-висока и по-висока, а оловото все по-горещо и по-горещо, а после все по-газообразно, получават се оловни пари и т. н. Но не се знае, че през цялото време нещо се отделя, нещо излиза, нещо, което не преминава отвъд определена температура. Това е най-финото, свръххомеопатичното от оловото, което непрекъснато преминава в общия невидим живот и е това, което въздейства върху човека.

Така стоят нещата през цялото време. Представете си Земята: тук долу имате различни метали, но тези метали съществуват във фино, разрежено състояние също навсякъде над нея, бих могъл да кажа, че те се изпаряват. Тук долу, т. е. под

Земята, металите са ограничени от контури, имат затворена форма; по-надолу те се намират в огнено-течно състояние; а в обкръжението на Земята те са във фино разпрасено състояние и тук те се проявяват като непрекъснато сияние, което се разпространява в космоса. Металите сияят в мировото пространство. Но в мировото пространство има известна вътрешна еластичност. Изходящите сили не проникват навсякъде, както физиците си представят, а стигат до определена граница и после се връщат назад. Силите на отразеното сияние на металите трябва да се разглежда така, че те се връщат от периферията на Вселената назад от всички направления. И можем да отбележим, че тези обратно сияещи сили са активни в тази сфера на човешкия живот, която е наистина най-красивата и най-чудната, а това са първите години от живота, когато детето се учи да ходи, говори и мисли. Начинът, по който детето се изправя от пълзящо положение, за да поеме своите отговорности в живота, е наистина най-чудесното нещо, което можем да наблюдаваме в земния живот, тази себerealизация на човешкото същество. Вътрешно в тези сили, които толкова често съм описвал, действат обратно отразените сили на металите. Докато се учи да преминава от хоризонтално положение при пълзенето към изправяне, детето е пронизано от сиянието на отразените сили на металите. Това са силите, които действително изправят детето. Ако някой вътрешно възприеме и разбере тази връзка, тогава същевременно той има и друга опитност. В своите действия и в съществуването си той научава за връзката на човека като земно същество с неговите предишни земни животи.

Способността за възприемане на действията на металите в космоса е същата като тази, която възприема кармическата връзка между последователните животи. Едното идва с другото и двете не съществуват едно без друго. Това са едни и същи способности. Затова и в друга връзка казах веднъж⁸, че в силата за ориентация, в изправянето на детето от пълзенето към изправеното положение и ходенето, в научаването на говора

и в научаването на мисленето е залегнало това, което идва от миналите земни животи. Всеки, който има чувство за тези неща, може да види в начина, по който детето прави първите си стъпки, в начина, по който ходи, в това, дали има склонност да стъпва повече на петите или на пръстите, дали повече или по-малко подгъва коленете – във всичко това всеки, който има око за тези неща, може да види една кармична тенденция от някой предишен земен живот; на първо място това се разкрива в походката. Веднъж вече говорих за тези неща. И то се определя от това, че заедно със способността за виждане на силата на отразеното сияние на металите се проявява и способността да се наблюдава връзката на сегашния човешки живот с предишните земни животи.

Когато се казва, че антропософията не може да бъде доказана, това твърдение е наистина неоснователно. Хората са привикнали да доказват нещата по такъв начин, че винаги се привеждат доказателства, основани на сетивните възприятия. Това е все едно някой да каже: „Ако се твърди, че Земята се движи в космическото пространство без опора, това е невъзможно. Земята трябва да има нещо, на което да се опре, иначе ще падне.“ Да, космическите тела взаимно се поддържат и само по отношение на нещата на Земята може да се каже, че трябва да имат нещо, на което да се опрат. За истините, които засягат ежедневно съзнание, ние изискваме доказателства. Истините, свързани с духа, взаимно се поддържат. Но човек трябва да умее да чувства това взаимно поддържане.

Преди няколко седмици ви казах как чрез наблюдение на начина на ходене на едно дете или на човека въобще – дали повдига пръстите си първо или петите, дали стъпва леко или тежко, дали подгъва колената си или има навик да стои изпънат и т. н., – как във всички тези неща може да се види осъществяването на неговата карма като резултат от предишния му живот. Днес ви показах как силата на отразеното сияние на металите позволява на човека да разпознае как отделните животи на Земята са свързани един с друг.

Тук виждате две истини, които взаимно се поддържат една друга. И винаги е така: узнавайки една истина, после от друга страна отново чуваме същата истина, но от друга гледна точка, след което вероятно ще се появи и трета и тези истини на антропософията, също както небесните тела в Космоса, наистина се поддържат едни други, без всякаква опора. Така и трябва да бъде, когато се издигаме от истините, които са валидни за обикновеното съзнание, към онези истини, които сами по себе си, същностно пребивават в света. А същностно в света е това, което трябва да бъде схванато чрез познанието, дадено от антропософията.

Тук трябва да бъде обединено това, което е било казано в различни времена, но което наистина се поддържа, взаимно се привлича, а понякога и взаимно се отблъсква, показвайки по този начин вътрешния живот на антропософското познание, тъй като антропософското познание живее чрез себе си. Другите познания, които съществуват днес, зависят от своите опори, но антропософското познание е самоподдържащо се.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

1 декември 1923 г.

Това, което говорих вчера, създава предпоставки за по-детайлно разглеждане на някои събития, станали в хода на земното развитие и повлияли на външния образ на нашата Земя. Както си спомняте, аз говорих, че съзерцавайки и опознавайки, можем да встъпим в определени отношения с металното в Земята, с всичко, което съществува в Земята благодарение на факта, че тя е пронизана от метални жили, че тази Земя въобще съдържа в себе си металното, разнообразието от метали.

Тази родствена връзка, която може да се установи с металното в Земята, дава възможност да се погледне към това, което е станало със Земята.

Особено интересно е съзерцанието на случилото се в земното развитие във времето, предшестващо атлантското развитие, малко външно обозначено от мен като лемурийски период, а също и съзерцанието на стоящото в най-близкото времево пространство, когато Земята е повтаряла стадия на Старото Слънце. По времето на лемурийската епоха се повторил лунният стадий. Да се разглеждат всички тези събития е извънредно интересно, защото по този начин се получават впечатления за това колко изменчиво е всичко в сферата на Земното битие.

Днес сме свикнали да гледаме на Земята като затворена в своята форма; такава се представя тя пред човека днес. Като хора, ние живеем на континенти и сме обкръжени от това, което Земята носи върху себе си във вид на растения, земни и въздушни животни и т. н. Ние знаем, че живеем сами във въздушния океан на атмосферата, обкръжаваща Земята, че от този въздушен океан всмукваме в себе си кислорода, но че определена роля играе също и нашето отношение към азота. Обаче ние си представяме, че ни обкръжава въздушен кръг, състоящ се от кислород и въглерод. После гледаме океана, морето и си съставяме картина за това – не си струва да изпадаме в още подробности – как си се представяме като планета, населявана от нас във вселената. Земята не винаги е била такава, каквато е днес; тя е преминала през изключително силни, мощни трансформации. Да се върнем към времената, за които току-що говорих, да тръгнем назад към лемурийския период и още малко по-далеч и там ще намерим съвсем различно състояние на Земята, съвсем различно от настоящото.

Да започнем с въздушната сфера, в която живеем сега, която самите ние разглеждаме като нежива, лишена от живот. Дори и тази въздушна сфера ни се представя съвсем различна. И когато се връщаме по-нататък назад, в този най-древен

период от земното развитие ние намираме нещо подобно на сегашното твърдо земно ядро, обкръжено от въздушна сфера. Такава подобна картина би се получила от нас вече и за тези най-древни периоди; но и дума не може да става за това, че в това далечно време, в тази голяма сфера, нарисувана от мен, е могло да съществува нещо, подобно на въздух, какъвто ние сега дишаме. Във вдишвания от нас въздух значителна роля играят кислородът и азотът; по-малка роля имат въглеродът и водородът; още по-малка – сярата или даже фосфорът.

И съвсем невъзможно е да се говори в тези древни времена за кислород, азот, въглерод, сяра и т. н. по простата причина, че в тези древни времена съвсем не е съществувало това, което днес химиците обозначават с тези имена.

Ако днешният химик би заговорил с някакво духовно същество от онези времена за кислород, въглерод, азот и т. н., той би казал: нищо такова не съществува. Защото колкото е истина фактът, че днес съществува възможност да се говори за тези неща, толкова и тогава не е съществувала възможност да се говори за тях. Кислородът, азотът, въглеродът в този вид, в който са ни познати днес, са възможни едва тогава, когато Земята достига определена плътност и има такива сили, каквито тя има днес. Кислородът, азотът, калият, натрият и други от тъй наречени леки метали, тогава не са съществували. Затова пък в това обкръжение на Земята – в тази окръжност, образувала се тогава на мястото, на което днес разполагаме въздушната сфера – е имало нещо извънредно фино и течно, нещо средно между сегашната вода и въздух; то е било много разрежено, обаче в своята разреденост е било подобно на белтък. Така че Земята тогава цялата е била обкръжена от белтъчна атмосфера. Белтъкът на днешните кокошки е значително по-груб, обаче все пак сравнението с него е допустимо.

Това обкръжение на Земята се е образувало по такъв начин, че когато впоследствие Земята се е уплътнила, от нея се е обособило това, което днес обозначаваме като въглерод, водород, кислород, азот и т. н. Но неправилно би било да кажем, че

тогавашната белтъчна атмосфера се е състояла от тях, защото тя не е съдържала тези вещества в себе си в качеството на свои отделни части. Сега е прието да се мисли за всичко така: всичко е съставено от части; но това е безсмислица. Това, което познаваме в качеството му на определени по-високоорганизирани субстанции, не винаги е съставено от това, което виждаме при техния анализ; а работата е там, че нещата просто прекратяват съществуването си във висшите субстанции. Въглеродът там не е въглерод, и кислородът не е кислород, и т. н., а това просто е някаква по-високоорганизирана субстанция. И както вече се каза, тя може да се обозначи като крайно разреден белтък. Обаче цялата тази обкръжаваща Земята субстанция е била пронизана от космическия етер, който я оживявал. Така че космическият етер трябва да си го представяме като пронизващ и оживяващ тази субстанция.

Благодарение на факта, че този космически етер я е пронизвал – благодарение на това тази субстанция е живееела. Обаче тя не само е живееела, но и се е диференцирала по особен начин.

На едно място е възниквало голямо образуване, в което би могло да се задушиш; на друго място е възниквало образуване, в което човек би могъл да живее по особено активен начин и т. н. Там не е имало химически елементи в сегашния смисъл, обаче в него са възниквали образувания, напомнящи със своите въздействия днешните химически елементи. Освен това всичко е било пронизано със светлинни отражения, светлинни избухвания, светлинни сияния, светлинни искри. И накрая, мировият етер е пронизвал с топлина всичко това.

Това са били свойствата на тогавашната земна атмосфера – ако ми бъде позволено да употребя съвременния израз. Първо от Космоса се е образувало това, което ви описах вчера: първите прапланини. Те са се образували от Космоса. Така че кварцовете – които намираме в най-прекрасни форми в тяхната относителна прозрачност в най-старите скални породи – са образувани в Земята от Вселената. Затова този, който днес

владее имагинативно виждане и прониква в тези най-древни скални породи, в най-твърдите образувания на днешната Земя, те му се показват като очи, гледащи във Вселената. Но Вселената е поставила тези очи в Земята; и те сега се намират там вътре. Вселената ги е поставила в Земята. Само че това кварцообразно, кремъчно-киселинно, проникващо тогава в цялата атмосфера и постепенно отлагащо се като най-древни скални породи, не е било толкова твърдо, колкото днес. Това втвърдяване до вида, в който днес виждаме скалните породи, е станало по-късно, благодарение на по-късните условия. Всичко това, което тогава се е образувало от Космоса, едва ли е било по онова време по-твърдо от восък.

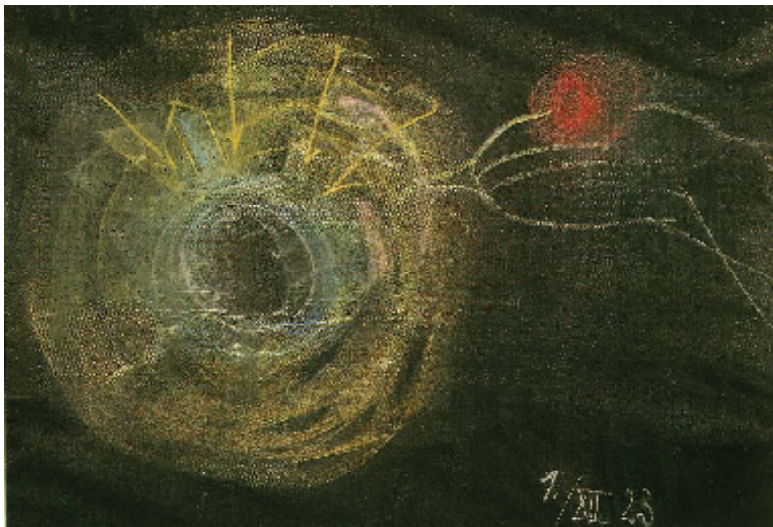
И така, това, което днес можете да видите в най-старите планини като кристала на кварца – на друго място днес казах⁹, че е толкова твърд, че ако човек падне върху него, ще си счупи главата, – тогава е било пронизано с живот, проникващ навсякъде и благодарение на него е било меко като восък, действително толкова меко, като восък, така че бихме могли да кажем: най-древните скални породи идват от Космоса като капещ восък. И всичко това е било прозрачно и е било на пипане такова, че ако бихме могли да го докоснем, у нас би било усещане, като при докосване на восък.

По такъв начин се отлагат от капещия от Космоса восък скалните породи и след това се втвърдяват. Кремъчната киселина също е била восъкоподобна, когато е прониквала от Космоса на Земята.

И това, което сега го има повече на духовен план и което ви описах вчера, че пренасяйки се в плътните скални породи, се намират картини от Космоса, тогава е било тук съвсем нагледно, и при това така, че когато восъкоподобният силикат е започнал да кондензира, в него е можело да се различи нещо подобно на образ на растения. Този, който е наблюдавал природата, знае, че и днес могат да се намерят в минералното царство признаци за отминалите времена. Могат да се намерят камъни, да се вземат в ръце, да се разгледат и да се види вътре

сякаш образ на растение. Тогава е било нещо съвсем обичайно, че влизащото в атмосферата, в тази белтъчна атмосфера, се е внасяло сякаш във вид на образи – не само видими, а като образи, отпечатващи се, фотографиращи се вътре в това восячно тяло, но фотографиращи се телесно, – за да могат да се внесат по такъв начин тези образи от Космоса.

След това се образувало нещо своеобразно, този течен белтък запълнил тези образи; благодарение на това те станали малко по-твърди, малко по-плътни; те повече не били образи. Силикатите отпаднали от тях, разпаднали се в останалата атмосфера и в древното лемурийско време са се реели могъщи течни растителни образувания, напомнящи днешните водорасли, които не са били закрепени с корени в почвата – почва тогава въобще не е имало, – плаващи в този течен белтък, от който те образували своята субстанция, от който са били пронизани; те не само са плавали, а започвали да сияят, бих казал, избухвали в светлина, после отново изчезвали, появявали се отново, пак изчезвали. Те били непостоянни, непостоянни до такава степен, че възниквали и изчезвали.

Хубаво си представете това. Тази картина е по същество крайно различна от сегашното ни обкръжение. Ако би могло в качеството ни на днешни хора да се пренесем в онова време, някъде да направим, да кажем, някаква наблюдателница и сами отвътре да можем да наблюдаваме, подобно на приятелите, дежурящи тук, в Гьотеанума, бихме видели навсякъде: ето, изплува растителен образ, могъщо растително образувание, приличащо, както вече казахме, на нашите сегашни водорасли или даже палми.

Обаче то бързо се издигало – не израствало от земята през пролетта и не увяхвало през есента, а бързо се издигало през пролетта (пролетта е била извънредно кратка), след това достигало силата си и после изчезвало отново в течния белтъчен елемент. Подобно зрелище на нещо постоянно раззеленяващо се и прецъфтяващо би имал наблюдателят пред себе си. И той не би говорил за растения, покриващи Земята, а за растения, възникващи от Космоса като въздушни облаци, уплътняващи се и после разтварящи се, зеленеещи в белтъчната атмосфера. А за това, което малко съответствало на нашето лято, би казал: това е времето, когато обкръжението на Земята зеленее. Обаче зеленината по-скоро е трябвало да се наблюдава нагоре, отколкото надолу. По такъв начин се получава представа за това как кремъчното от земната атмосфера прониква в земното и привлича към себе си растителната сила, намираща се във в Космоса, за това как растителният свят слиза от Космоса на Земята. Но за периода, за който говоря, би трябвало да кажем: този растителен свят е възникващ и изчезващ в атмосферата.

И към това трябва да добавим следното: когато днес човек, именно благодарение на родството с металното в Земята, се пренася в онези времена, тогава възниква чувството, че всичко това се отнася до него самия, че човек има някаква връзка с това, което тогава се е раззеленявало и прецъфтявало в атмосферата. Когато днес си спомняте своето детство, това е спомен за кратък период от време. Обаче когато си спомняте за болка, преживяна в детството, това вече е нещо, принад-

лежащо на вас. И тези извикани, благодарение на металното в Земята, космически спомени за процесите на раззеленяване и прецъфтяване стават нещо, което ви принадлежи. Още тогава, като хора, ние сме били свързани със Земята, която е живеела в тази белтъчна атмосфера, но така, че човек тогава е бил все още напълно духовен. Правилно се изразяват, когато казват (трябва да се постигне и съответната представа): тези растения, видими тук, в атмосферата, за тогавашното време се явяват като нещо отделено, изхвърлено от човека. Човек отделя от своето същество това, което още е единно с цялата Земя. И той би трябвало да има същата представа и за нещо съвсем друго, което също отделя. А именно тук става следното: всичко, което описвах досега, е било предизвикано от факта, че кремъчната киселина по-рано е била отделена от атмосферата под формата на восък. Дотогава навсякъде е била само тази белтъчна атмосфера. Върху нея е въздействал Космосът, върху нея са въздействали безкрайно многообразни сили, които от целия Космос са сияли към Земята – сили, за които нашето днешно познание нищо не иска да знае. Затова и нашето днешно познание не е истинско познание; защото многообразието на ставащото на Земята не би имало място, ако не би било подложено отвсякъде на космическите импулси и космическите въздействия. Днешният учен, съвсем нищо не казващ за тези космически сили, въобще нищо не казва за действителността. Защото той никъде не отчита това, което живее тук. В най-малката частица, която разглеждат под микроскоп, живеят не само земни, но и космически сили. И като не отчитат това, не достигат познание за реалността.

Товага космическите сили са действали върху течния белтък от земното обкръжение. И тези космически сили са действали върху някои части от този белтък, така че сякаш го коагулирали – навсякъде е можело да се види космически коагулирал белтък. Това е плавало тук вътре: космически коагулирал белтък. Обаче това не са били произволни облаци, а е било нещо живо в определени форми. Това, собствено, са

били животни, състоящи се от този коагулирал белтък, развил се до гъстотата на желе, до гъстотата на нашата сегашна хрущялна маса. Такива желеобразни животни са се намирали в тази течна белтъчна атмосфера. Те са имали форма, която в умален вид я има при нашите рептилии, нашите гущери и т. н., но те не са имали подобна плътност, пребивавали са в тази желеподобна маса и са били вътрешно подвижни.

Крайниците им ту се удължавали, ту се прибирали; на кратко, всичко при тях било като при охлюва, който може да протяга и прибира пипалцата си.

По времето, когато всичко това се е образувало навън, от Вселената – освен силикатите – в Земята е било отделено това, което днес виждате като варовици. Когато отиваме не в древните планини, а просто в Юра (Юрските геологически пластове), намираме този варовик. Този варовик е бил внесен от Космоса в Земята по-късно, но по същия начин, както и силикатите; така че като второ, на Земята имаме варовика.

А тези варовици постоянно са прониквали навътре и в основни линии това определя, че Земята в нейното ядро става все по-плътна и по-плътна. След това в определени места към варовиците се присъединяват силикатите. Обаче тези варовици съдържат космически сили. Варовикът е нещо съвсем различно от грубата физическа материя, каквато си я представят днешните физици. Варовикът навсякъде съдържа формиращи сили, оставащи относително непроявени.

Пренасяйки се в малко по-късно време в сравнение с възникването и изчезването на процесите на раззеленяване, намираме, че в цялата белтъчна атмосфера има постоянна циркулация на варовикова субстанция. Образува се варовикова мъгла и от друга страна, варовиков дъжд. В развитието на Земята е имало период, когато това, което днес е просто изпарение на вода и дъжд, се е състояло от варовикова субстанция, издигала се е и отново е падала надолу, издигала се е и се е спускала. И тук възниква нещо своеобразно: варовикът проявява особена притегателна сила по отношение на тази желеобразна, на тази

хрущялоподобна маса, той я пронизва, пропива я със себе си. И чрез земните сили, заключени в него – казах ви, че в него са затворени земни сили, – той разтваря цялата желеобразна маса, която се е образувала под формата на коагулирал белтък. Варовикът взема от небето това, което небето е образувало в белтъчната атмосфера, и го пренася близо до Земята. И от това впоследствие постепенно възникват животните с кости, съдържащи варовик. Това е нещо, което се развива в късното лемурийско време.

Така че в растенията в техния най-древен облик на първо място трябва да виждаме чисти небесни дарове, а в животните и във всички животински образувания нещо такова, което Земята, след като небето ѝ дало варовика, е взела от Небето – наистина е завладяла! – и го е превърнала в земна форма. Такива са нещата, по толкова забележителен начин представящи ни се от тези древни времена, с които се чувстваме свързани по такъв начин, че целият този процес се възприема като процес на сякаш разгърнатото в Космоса човешко същество.

Такива неща звучат, разбира се, парадоксално, защото те засягат действителност, за която днешният човек обикновено няма никаква представа. Обаче те са самата истина. Нали когато по памет се каже: когато бях деветгодишно момче, имах приятел, когото аз някога здраво набих – това днес съответства на абсолютната действителност, нали така? Това е, което вътрешно се надига в нас. Това може да ни радва или натъжава, да ни причинява болка – но тъкмо това вътрешно се надига в нас. Така израства, благодарение на родството му с металното, разширеното човешко съзнание, което става земно съзнание: ти, формирайки цялата своя същност при слизането от Небето на Земята, си отделил от себе си растенията. Те са като твой отделен секрет. Ти си отделил и животинската същност; във формата на коагулирало желе или хрущялна маса ти си пожелал то да стане отпаден продукт. Обаче тук ти трябва да отбележиш как вече придвижилите се земни сили са взели това от теб и са формирали животинските форми по друг

начин, в който те са резултат от земно формиране. Това също може да узрее в космическата памет като собствено преживяване – споменах го по-горе, – като спомена от краткия земен живот. Чувствах се, както беше казано, човек, свързан с това. Обаче всичко това е свързано с някои други процеси. Аз само схематично ви обрисовах основните процеси. Тук става и много друго. Например по времето, когато става това, което описах тук, цялата атмосфера е била още изпълнена с много фино разпределена сяра. Тази фино разпределена сяра се съединява с другите субстанции и от тази връзка възникват, бих казал, бащите и майките на всичко това, което съществува днес в земната руда като пирит, олово, цинков сулфид и т.н. И така, всичко това се е образувало вече в древна форма – в меката, все още плътна восъчна форма от онова време. Затова и земното тяло е пронизано от подобни неща. А след това, когато тези руди – металите – ги извеждат от общата белтъчна субстанция и се образува твърдата земна кора, тогава на металите не им остава да правят друго – ако човек не прави нещо с тях – освен да мислят за това, което е станало. И така и става с тях. Ние ги намираме в това състояние, когато те оживяват за вътрешното виждане на всичко това, което е станало със Земята. И тогава, имайки всичко това в качеството на собствено космическо, или най-малкото на земно преживяване, си казваш: по времето, когато ти отдели от себе си всичко това, по времето, когато отдели от себе си това, което беше най-старата растителна форма и което после се разви в по-късните растителни форми, по същото време отдели от себе си и това, което е по-сложното животинско образуване – така, както го описах, – по такъв начин отдели от себе си това, което дотогава ти пречеше да имаш воля в собственото си човешко същество.

Всичко, което ви описах тук, е било необходимо; човек е трябвало да отдели това, както днес трябва да отделя пот или нещо друго. Човек е трябвало да отдели това, за да не остане същество, в което би действала единствено волята на

Боговете, а да може да стане същество със собствена воля, за да може да има собствена – макар и още не свободна – воля. Следователно всичко това е било необходимо за подготвяне на земната природа на човека.

В същото време са станали и много други неща, всичко се изменило. Естествено, че когато след това се появила медта, отделяйки се в Земята, се изменила и цялата атмосфера. Тя станала друга – много по-малко серниста. Кислородът постепенно започнал да преобладава над сярата, докато по-рано сярата е имала много голямо значение за земната атмосфера. Цялата земна атмосфера станала друга.

В това обновено обкръжение човек е могъл пак да отдели от себе си още нещо друго. Това, което той отделил сега, излиза под формата на потомци на по-раншните растения и по-раншните животни. Сега постепенно се образували по-късни форми на растения, притежаващи вече нещо като корени, обаче във все още съвършено меката земна субстанция. А от това, което са били рептилиите, гущерообразните животни, се образували сложните животни – такива животни, каквито днешната геология намира в отпечатъците и т.н. От най-древното, за което говорих тук, не може да се намери вече нищо. Само тогава го е имало това, в което човек е отделил по-сложни образувания от себе си, възникнали в по-късна епоха; само тогава го е имало това, което ви описах като постоянно възникващи и изчезващи облакообразни образувания, раззеленяващи се и повяхващи, животноподобни форми от мека маса, които обаче са били действителни животни, които ту се обособявали и са имали собствен живот, ту отново се губели във всеобщия земен живот – защото такава е било съществуването на тези същества. От всичко това възникнало нещо по-устойчиво в себе си.

След това се появяват животни, които схематично можем да обрисуваме така: те са имали много голям подобен на око орган с някакъв вид аура, след това – нещо, подобно на муцуна, удължена напред; после – гущероподобно тяло, но с

могъщи плавници. Всичко това възникнало като образувание, имащо вече повече твърдост в себе си. След това намираме животни, имащи нещо, което едновременно мога да нарека крила и плавници. Защото тези животни не са били морски животни; морета тогава още и не са съществували; имало е мека земна маса и още – мекия елемент на обкръжението, от който донякъде е била отделена само сярата. А вътре е плувало или летяло – това действие е било нещо средно между плуване и летене – такова животно. Наред с тях са съществували и други животни, имащи не такъв вид крайници, а крайници, които са били сформирани повече от силите на самата Земя, напомнящи вече крайниците на днешните нисши бозайници и т.н.

И така, на човек, който изхождайки от днешния ден, би се отправил на пътешествие не през пространството, а през времето и би се върнал до това време, което свързва лемурийския период с атлантския – би се представило особено зрелище: гигантски летящи гущери с фенер на главата, който и свети, и грее; долу, нещо като мека, блатиста земя, съдържаща нещо много уютно, защото на днешния гост тя предлага мирис на нещо средно между плесен и зеленеещи растения.

Нещо изкушаващо, от една страна, и неочичайно привлекателно, от друга, предлагала тази тиня на меката Земя. А там вътре се движели други животни, имащи вече по-голе-

ми крайници и напомнящи на сегашните нисши бозайници, които обаче са били толкова разширени надолу, че са имали отдолу такива могъщи неща (рисува ги) – разбира се, много по-големи, отколкото при патиците.

Такова виждаме първото вегетативно-анималистично творение, състоящо се от човешки отпадни продукти и подготвило това: земното човешко същество да може да стане същество с воля. Ако отделеното би останало в него, тогава то би завладяло волята му. Неговата воля би станала изцяло физическо явление. Благодарение на отделеното – физическото излязло от него и волята му приема душевен характер. Точно така чрез второто отделяне чувствата приемат душевен характер. И едва в късния атлантски период, в средата на атлантския период възникват бозайниците и тези растения – растения и животни, подобни вече на нашите. И Земята се формира така, че става много прилична на сегашната. Така възникват химическите субстанции – субстанции, познати на днешния химик. Така малко по малко възниква това, което се явява въглерод, кислород, алкални, тежки метали и т.н. Заедно с това човек вече може да отдели и нещо трето от себе си – това, което днес той намира в своето обкръжение като растителен и животински свят. И в същото време, когато той отделя това, в същото време, когато около него възниква това обкръжаващо го творение, той се подготвя за своето земно съществуване в качеството му на мислещо същество.

Следователно можем да кажем: за разлика от сегашното, човечеството тогава не е било разделено на отделни индивидуалности, а е било всеобщо човечество с още духовно-душевна природа, потопена в етера. Защото заедно със струящия от Вселената към Земята етер е дошло и това всеобщо човечество от Вселената. То преминало след това през процесите, които съм описал във «Въведение в тайната наука»; то дошло, отново заминало по други планети, после пак се върнало в атлантския период. Това е ставало наред с другите събития. Защото всеки път, когато е ставало подобно отделя-

не, човечеството не е можело да остане на Земята – трябвало е да се отдели, за да усилва до някаква степен отново вътрешните си сили, сега много по-фини, имащи по-душевна природа. След това то отново се връщало. Такава е същността на тези процеси, които в по-големи детайли можете да прочетете в моята книга «Въведение в тайната наука». Следователно тези явления се състоят в това, че човечеството принадлежи на вселената и само си подготвя земното обкръжение, изпращайки в земния свят нещата, които е отделило от себе си. И сега те се намират в земната област и заобикалят тук човека. Можем да кажем: изпращайки в земната сфера тези отделени продукти, той постепенно е развил в себе си това, което като земен човек го въоръжава с воля, чувства и мислене. Защото това, че човек като волеизявяващо, чувстващо и мислещо същество за времето между раждането и смъртта днес стои на органично-физическа основа, това се е развило във времето и стои във връзка със същества, които заради развитието на човечеството са се отделили с течение на времето от него и в тази отделеност са се превърнали в сегашните си форми.

Така виждате, че не просто обобщено-абстрактно говорим за връзката с металното в Земята. Но когато се сродим с металното, пазещо в себе си спомени за земните събития, тогава действително можем да разкажем за това, което тук се помни. Тогава действително се намира това, за което ви говорих днес.

И ако сега си представите, че се връщате към още по-ранни времена, тогава всичко става още по-мимолетно, неясно. Да разгледаме това грандиозно, величествено зрелище, което ви описах: тези неопределени, подобни на восък кремъчно-киселинни образувания, в които се показват образци от растителния свят, всмукващи мекото белтъчно вещество с мека белтъчна субстанция, образуващи по такъв начин в земното обкръжение раззеленяващото се и увяхващо – него наблюдаваме отдолу нагоре. Помислете за тези неща и ще си кажете: в сравнение с днешните растения, израстващи от

твърди корени с твърди листа от Земята, или в сравнение с днешните дървета с техните силни стволоче, това са мимолетни образувания. Колко мимолетно е това в сравнение с днешния дъб, който наистина сам не се гордее със своята твърдост, но с която обикновено се гордеят околните жители, сравняващи себе си в своята честа слабост с твърдостта на дъба! Ако тази твърдост на сегашния дъб сравните с тези, бих казал, в благоухание възникващи, в благоухание изчезващи, оживяващи в атмосферата подобно на сенки, уплътняващи се, отново изчезващи растителни образувания, или ако сравните (да вземем учебийните случаи) днешния хипопотам или слон, с тяхната дебела кожа, или други живеещи в телесност същества, със съществата от тогавашните времена, излизачи от общия белтък в качеството на коагулирал белтък, които после включват варовика и в малко по-уплътнен вид се стягат във вид на намек за кости в животинското на Земята – трябва да употребя повече прилагателното: в «животинското» на Земята, – когато погледнете всичко това, обръщайки внимание на тази сегашна плътност, бих могъл да кажа, слоновост на Земята в сравнение с това, което е било някога, тогава няма да се съмнявате повече в това, че връщайки се още далеч назад, се стига до нещо все по-мимолетно.

Тогава се връщаме към това, което съществува под формата на вълнувачи се, тъчащи, плаващи цветове образувания, възникващи и изчезващи. И ако после вземете описанието на древното Слънце – предшественика на Земята – или древния Сатурн, дадени от мен във «Въведение в тайната наука», ще кажете: всичко това се разбира от само себе си, ако знаеш, че изхождайки от всичко това, трябва да се върнеш назад. Тогава възприеманите растителни образувания, плуващи растителни образувания, губят белтъчната субстанция, подобни са на облачни образувания. Още по-рано са възникнали чисто цветове явления, както съм ги посочил в описанията на слънчевото битие и сатурновото битие.

И така, постепенно стигате – когато проследите назад

физическото – от слоновост през по-финото физическо до духовното. Следвайки този път, обръщайки особено внимание на конкретните детайли, стигаме до духовния произход на всичко, което е свързано със земното. Земята има начало в духовното. Това се дава от истинския възглед. И аз мисля, че е прекрасна идея, когато можеш да си кажеш: ако проникнеш във вътрешността на Земята и дадеш на твърдите метали да ти разкажат за това, което помнят, те ще ти разкажат: някога ние сме били толкова разширени в пространството, че въобще сме нямали физическа субстанция, а сме били само цветове, реещи се в Духа, плуващи във Вселената. По такъв начин спомените на земните метали са това, което отива назад до състоянието, когато всеки метал е бил космически цвят, пронизващ другите, когато Космосът в своето същество е бил нещо като вътрешна дъга, някакъв вид спектър, който после се диференцирал и чак впоследствие станал физически.

И ето тук, бих казал, впечатлението, предадено теоретически, което се получава от металното в Земята, преминава в морално впечатление. Защото всеки метал казва едновременно следното: Аз произхождам от далечните пространства и от земното пространство. Аз произхождам от небесната сфера, а тук по вълшебен начин се съсредоточих във вътрешността на Земята. Но аз чакам своето освобождение. Защото някога аз пак ще изпълня Вселената със своята същност. И когато така се учат говорите на металите, тогава златото разказва за Слънцето, оловото – за Сатурн, медта – за Венера; и тогава тези метали казват на човека: както някога ние сме се простирали нашироко, медта до Венера, оловото до Сатурн, така сега сме омагьосани и отново ще се разпространим, когато Земята изпълни своето предназначение, когато човек достигне на Земята това, което той може да достигне само на Земята. Защото затова се подложихме на този плен, за да може човек да стане свободно същество на Земята. Когато човек достигне свободата, тогава може би ще започне и нашето розомагьосване.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

2 декември 1923 г.

Когато днес човек говори за словото, той обикновено има предвид слабото, незначително в сравнение с величието на Вселената човешко слово. Обаче ние знаем, че Евангелието от Йоан започва с многозначителните думи: «В началото бе Словото-Логос. И Словото бе у Бога. И Словото беше Бог». И този, който се замисли над това многозначително встъпление на Евангелието от Йоан, трябва да се запита: За какво става дума тук, когато в началото на всички неща се поставя Словото? Какво се подразбира под Логос, под Слово? И как този смисъл се съотнася със слабото, незначително в сравнение с величието на Вселената човешко слово?

Да, но и самото име Йоан е свързано с града Ефес. И този, който е въоръжен с имагинативно съзерцание за мировата история, пристъпя до тези значителни слова: «В началото беше Логосът. И Логосът бе у Бога. И Бог беше Логосът», – той чрез вътрешния си път отново и отново бива насочен към древния храм на Диана в Ефес. За разбиране на това, което звучи като загадка от първите стихове на Евангелието от Йоан, за разбирането на това посветеният на определена степен в мировите тайни се насочвал към Мистериите на храма на Артемида-Диана в Ефес. Така че би трябвало да му се струва, че от съобщенията на ефеските Мистерии трябва да се излива нещо за разбиране на началото на Евангелието от Йоан.

Затова днес – въоръжени с това, което в течение на последните два дни премина пред нашите души – ще надникнем в тайните, в Мистериите на храма на Диана в Ефес, ще надникнем в периода на шесто-седмо дохристиянско столетие, или в още по-ранен период, за да видим с какво са се занимавали в тези толкова свещени места от древността. И тук ние намираме, че обучението в Мистериите на Ефес на първо място е посочвало това, което звучи в човешката реч. Не от историче-

ските паметници, разбира се – за тяхното унищожаване в достатъчна степен се е погрижило човешкото варварство, – а от достъпната за духовното познание мисловно-етерна хроника, в която са записани събитията от всемирната история, можем да узнаем какво е ставало вътре в тези ефески Мистерии.

Тогава в съзерцание пред нас отново и отново излиза фактът как учителят е насочвал вниманието на ученика преди всичко върху човешката реч, как отново и отново са го поучавали: усети в органите си на речта какво всъщност става в тях, когато говориш. Речевите процеси не се възприемат чрез груби усещания, защото те са фини и интимни. Обаче отначало да помислим над това какво представлява външната реч. И с тази външна реч е започвало преподаването в ефеските Мистерии.

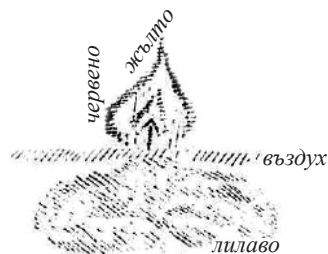
Вниманието на ученика се обръщало върху това как словото започва да звучи от устата. На него отново и отново му се повтаряло: наблюдавай това, което чувстваш, когато словото звучи от устата. И на първо място, ученикът би трябвало да обърне внимание на факта как от словото нещо сякаш се издига нагоре, за да приеме в себе си мислите на главата, и как после пак от същото това слово нещо се обръща надолу към човека, за да преживее вътрешно съдържанието на усещането на словото.

Отново и отново вниманието на ученика се обръщало върху това да прекарва през ларинкса си различни нива на речта и същевременно да следи какво се въздига и спуска в словото, излизащо от гърлото. Аз съм, аз не съм: той е трябвало по колкото се може по-отчетлив начин да прекара през гърлото си някакво позитивно и някакво негативно твърдение и да наблюдава как чувства при «аз съм» повече подем нагоре, а при «аз не съм» – спад надолу.

После ученикът се насочвал към все по-интимните вътрешни усещания и изживявания на словото – към това, по какъв начин би могъл да възприема. Нещо, приличащо на топлина, се издига от словото нагоре към главата и тази топли-

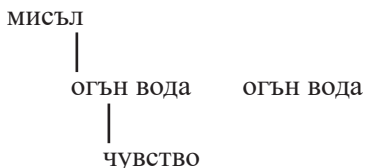
на, този огън обхваща мислите. Надолу тече нещо подобно на водния елемент; излива се надолу, както се изливат в човек секретите на жлезите. И по такъв начин човек използва – обяснявало се на ученика в ефеските Мистерии – как човек използва въздуха, за да позволи на словото да звучи; но в речта въздухът се превръща в най-близкия елемент, в огън, в топлина, и довежда мисълта от висотата на главата долу, вчленява я в тялото. И отново, при настъпване на промени в състоянието – изпращане нагоре на огън и изпращане надолу на това, което стои в словото, – въздухът се просмуква надолу под формата на вода, течност, подобна на секретията на жлезите. Благодарение на това, словото за човека става вътрешно осезаемо. Словото се стича на капки надолу под формата на течен елемент.

А след това ученикът се въвеждал в истинската тайна на речта. Обаче тази тайна е свързана с тайната на човека. За хората на науката тази тайна е барикадирана, защото в основата на всяко размишление днес науката поставя най-невероятната карикатура на истината, а именно така наречения закон за съхранение на енергията и веществото. Веществото в човека постоянно се преобразува. То не остава в едно състояние. То, както въздухът, излиза от ларинкса, преобразува се в най-близкия, по-висок елемент, в топлинния или огнен елемент – и отново във воден елемент: огън, вода – огън, вода.

И така, вниманието на ученика в ефес се обръщало върху това, че в същото време, докато говори, от устата му излиза вълново движение – огън, вода – огън, вода. Обаче това не е

нещо друго, а възнасяне на словото към мислите и стичането му на капки надолу към чувството. И по такъв начин в речта се вплитат мисълта и чувството, в същото време, когато в живото вълново движение на речта въздухът изтънява в огън, после се уплътнява до вода и така нататък.

И това е трябвало да почувства ученикът, когато в Мистериите на Ефес пред неговата душа представяли великата истина, произтичаща от собствената му реч:

Човече, говори, и ти
чрез себе си откриваш
формирането на света.

Да, така е било в Ефес. Когато ученикът пристъпвал към вратата на Мистериите, винаги са го наставлявали с това изречение:

Човече, говори, и ти
чрез себе си откриваш
формирането на света.

А когато е излизал, това изречение му се давало в друга форма:

Формирането на света
чрез тебе, о човече, се открива,
когато ти говориш.

И ученикът постепенно се прониквал от чувството, ся-

каш със собственото си тяло, като с покров, е обгръщал мировата тайна, звучаща от гърдите му и живееща в речта.

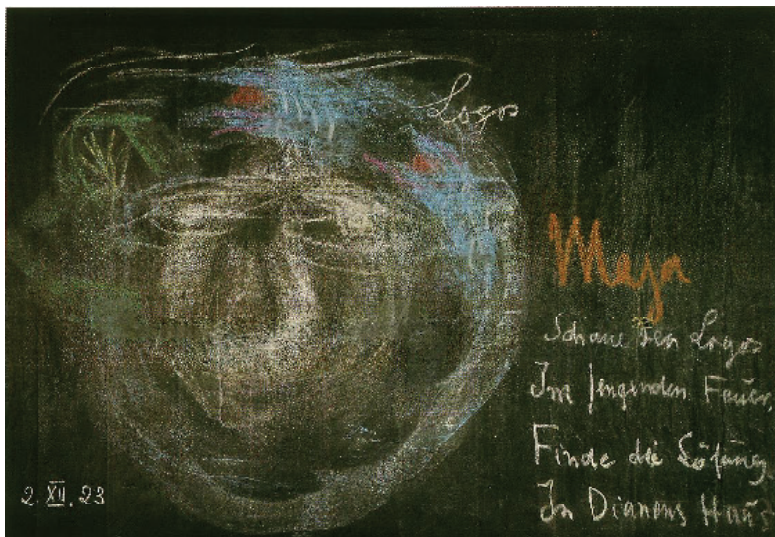
Това се давало на ученика като подготовка за още по-дълбоката тайна, защото по този начин ученикът се привеждал в състояние да знае, че неговото собствено човешко същество е вътрешно свързано с мировата тайна. «Познай себе си», това изречение е получавало свещен смисъл, защото не само теоретически се е произнасяло, но е могло да бъде вътрешно тържествено преживяно и почувствано.

После ученикът, в определена степен облагородил се и възвисил се по такъв начин като човек, чувствайки го като покров, обемащ мировата тайна, е можел да бъде въведен в това, което разширявало мировата тайна в космическите далнини. Тук ще си спомним изправилото се пред нашата душа вчера.

Описах ви състоянието на мировото формиране, в което става следното: в това минало състояние ние имаме Земята. Знаем, че в Земята вече е налице, като съществено за този етап от земното формиране, всичко, което намираме във варовиците, срещащи се в Юра. Във варовиковите планини, във варовиковите слоеве на Земята имаме това, което искаме да разгледаме тук. А Земята я обкръжава това, което вчера нарекохме течен белтък. И ние знаем, че космическите сили действат в този течен белтък по такъв начин, че той се сгъстява в определени форми. Слушали сме, че на този етап от земното формиране това е имало място в усилена степен и то е същото, което имаме днес, когато се издигат изпаренията след дъжд и после падат долу във вид на вода. Варовиците се издигат нагоре, пронизват това, което се е сгъстило в течния белтък, изпълват го по такъв начин, че то получава костното в качеството на съдържание и ние имаме формиране на животинското царство в хода на земното развитие. Това животинско царство до някаква степен, благодарение на духовното, което живее във варовиците, се сваля долу от още белтъкообразната атмосфера.

Но аз казах и още нещо. Казах, че когато човек се свърз-

ва с металното в Земята, той чувства всичко станало тук като свое собствено същество, като спомен, съществуващ в него самия. И на този стадий той се чувства не като малък човек, затворен в своята кожа, а чувства, че обхваща цялата земна планета. И ако бих искал да обрисувам това гротескно схематично, би трябвало да кажа: човек отначало чувства предимно своята глава, сякаш обхващаща земната планета.

Процесите, описани от мен, човек чувства като процеси, ставащи в него самия. Но как ги чувства в себе си? Виждате ли, описаното като издигане на варовиковото, съединяването на варовиковото със сгъстения белтък и отново слизането, свалиянето на животинските същества на Земята, всичко това човек го преживява по такъв начин, че той го чува. Човек вътрешно го преживява. Трябва само да си представите: човек го преживява вътрешно. Той го чува. Това образуване, което разглеждаме тук, когато варовикът изпълва сгъстения белтък, прави го костен и хрущялен, това, което тук се образува, се възприема сякаш в ушите, чуваемо. Мировата тайна става чуваема. В този спомен, в това металическо пораждане

на спомените действително се възприема миналото на Земята така, че описаното се чува, възприема се като звук. И вътре в звученето тъкат и живеят мировите събития.

Да, но какво е това, което се чува тогава? В какво се разкрива мировото събитие, в какво се изразява неговото откровение? То разкрива себе си като мирово Слово, като Логос. Логосът, мировото Слово звучи в подема и отлива на варовиковото. И когато тази реч е възможно да бъде възприета вътрешно, тогава се възприема и нещо друго. Защото това става съвсем възможно за човека.

Скъпи мои приятели, ето, човек стои пред човешки или животински скелет. Това, което външната анатомия казва за тях, е толкова повърхностно, толкова обидно повърхностно.

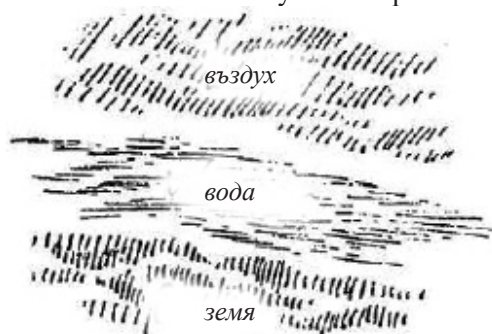
Какво си казват, когато гледат този скелет, имайки вътрешна връзка с природната и духовна същност на този скелет. Тогава си казват: не просто гледай това. Това е ужасно – да се разглежда просто като форма това, което стои пред нас като наш гръбначен стълб с чудесно образувани, наложени един върху друг прешлени, с ребра, излизачи от гръбнака, извивачи се и завивачи напред, с чудесно изразен преход на гръбначните прешлени в черепните кости, с по-сложно възприемаемото съчленение на ребрата, обхващащи гърдите с еднообразно оформени дъги, а след това рязко разчленявайки се, преобразуващи се в костите на ръцете и краката. По отношение на тази тайна на скелета не можем да не си кажем съвсем определено и действително си казваме: Чуй всичко това; не просто гледай, а го чуй, чуй, как една кост се превръща в друга. Защото всичко това – говори.

Ще си позволя тук една лична забележка. Нещо съвършено чудесно се представя пред човек, който, имайки усет за такива неща, влиза в кабинет или музей по естествена история. Защото това е някаква чудна сбирка от инструменти за грандиозен оркестър, която симфонично звучи по най-прекрасен начин, когато влезете в подобен музей. Веднъж усетих това особено дълбоко, когато посетих музей в Триест и там,

в резултат на особеното разположение на скелетите на животните, направено инстинктивно, действително една след друга звучаха на единия край на животните лунните тайни, а на другия край на животните – слънчевите тайни. И всичко като цяло беше пронизано от звучащо Слънце и звучащи планети. Тук именно се чувства връзката между тази живееща във варовика костна система, като скелет, и това, което е звучало някога на човека от тъчащата Вселена, звучало е като мирова тайна и едновременно като негова собствена тайна.

Съществата, възникнали преди всичко, животинските същества, по този начин са изричали какво представляват. Защото в Логоса, в звучащата мирова тайна е живеело съществуването на това животинско. Каквото се е възприемало тук, не е било двояко. Не е било така, че отначало да се възприемат животните, а после по някакъв начин – същността на животните. Формирането и съзиданието на животните в собственото им същество – ето какво е говорело тук.

Виждате ли, именно ученикът в ефеските Мистерии е можел по правилен начин – тъй като това се е изисквало в тази древност – да приеме в своята душа, в своето сърце това, което е могло да внесе яснота за праначалото, когато Словото, Логосът е тъкал в качеството на същност на нещата. Той е можел да побере това, защото е бил подготвен, облагородявайки и повдигайки своята човечност – с това, че е можел да се чувства като покров на малкия отблясък на мировата тайна, която е стояла в неговото собствено звучене на речта.

И ние чувстваме как формирането на света преминало по някакъв начин от една степен на друга. Да се вгледаме в това. Тук, във варовиковото, имаме нещо, което все още е течно; то се издигало нагоре като мъгла и се стичало надолу като дъжд. Варовиковото е било в течно състояние; при издигането нагоре то се е превръщало във въздух, при спускането си надолу се е превръщало в земя. Тук имаме вода, въздух, земя. Това е с една степен по-ниско, отколкото в човешкото отражение: въздух, топлина, вода.

По това време в това прасъстояние твори водата: тоест течният варовик изтънява до въздух, уплътнява се до земя, както сега в ларинкса ни въздухът изтънява до топлина и се уплътнява до вода. Това, което е живеело в света, се е издигнало от вода във въздух. По-рано то е живеело във вода, уплътнявало се е в земя, изтънявало е във въздух. То се е издигнало във въздух, изтънявало е в топлина, уплътнявало се е във вода. Благодарение на това е възможно ние, хората, да виждаме тази мирова тайна в умален вид. Когато това още е било голямо, когато е било могъщата майя на света, тогава то е стояло на едно ниво по-долу. Земята е уплътнила всичко. Варовикът е станал по-плътен и т. н. Ние не бихме могли да я обхванем, даже когато тя би идвала към нас в миниатюрен вид. Ние сме съумели да я запазим само благодарение на факта, че тя се е издигнала на едно ниво по-високо от вода към въздух и с това прави свои приливи и отливи в топлината и водата, която сега е станала по-плътна.

По такъв начин това, което е било велик космос, макрокосмическа мистерия, станало микрокосмическата мистерия на човешката реч. И тази макрокосмическа мистерия, прехвърлена в майя, в големия свят, показва началото на Евангелието от Йоан: «В началото беше Логосът. И Логосът беше у Бога. И Бог бе Логос». Защото това е било, което е живеело и съзидавало още в традициите на Ефес, така че Евангелистът, създател на Евангелието от Йоан, е могъл да прочете в Акаша-Хрониката на Ефес това, което е жадувало сърцето му:

истинно обличане в думи на това, което е искал да каже на човечеството като тайна на възникването на света. Но ние можем да се придвижим още една крачка напред. Можем да си припомним това, което говорихме вчера: варовиковото предшества кремъчното, което се проявява в кварца. В него са се проявили растителните форми като раззеленяващи се и увяхващи облачни образувания. И ако би било възможно тогава, както казах, да се надникне в космическото минало, бихме видели зараждането на животинските същности и раззеленяващото се и увяхващо прарастение. Но всичко това се е възприемало вътрешно. Възприемало се е като собствена същност на човека. Наред с това, което сте чували, като нещо, живеещо в самото себе си, звученето на животинското формиране, наред с него са могли вътрешно в някакъв смисъл да следват това, което са чували, сякаш в собствената човешка глава, в човешките гърди заедно със словото се издигали благодарение на топлината нагоре, за да постигнат мислите; по такъв начин може да се преминава от това, което се чува, от животинското формиране, към това, което се преживява при растителното формиране. Тук е и своеобразното: тъкането и същността на животинското образуване се преживяват в изпарението и в стичането надолу на варовика; и ако после продължим търсенето на това, което е било в кремъчното като раззеленяващо се и повяхващо растително същество, тогава мировото Слово ставало мирова Мисъл и растението в кремъчния елемент присъединявало мисълта към звучащото слово. Преминава се, в някакъв смисъл, една степен нагоре и към звучащия Логос се присъединява мировата Мисъл, подобно на това, както днес със звучащото в говора слово – в същото време когато става вълновото движение на речта: огън, вода, огън, вода – в огъня се обхваща мисълта.

Скъпи мои приятели, ако днес изследвате как се стига до болезнени състояния, отнасящи се до сетивните органи на главата и изобщо до системата на външните сетива, ще узнаете лечебното действие на кремъчната киселина. И тук пред

вас, вътре в мировата тайна, кремъчно-киселинният елемент се показва като нещо, което в изначалните раззеленяващи се и увяхващи растителни форми е именно мисловният елемент, за което, обаче, бих могъл да ви кажа: това е възприятие, сетивно възприятие на Земята по отношение на мирозданието.

По някакъв удивителен начин всъщност в днешния човек микрокосмически е запечатано това, което се е намирало в макрокосмоса, което е било създаване и формиране на света.

Представете си как е живеел тогава човек, как е живеел все още като едно с Космоса, в единение с Космоса. Днес, когато човек мисли, той трябва да мисли изолиран в своята глава. Тук вътре са мислите, тук отвътре излизат думите. Вселената се намира отвън. Словата могат да обозначават само вселената; мислите могат да отразяват само вселената.

Но това не е било така, когато човек е бил единен с макрокосмоса; тогава той преживявал вселената в себе си. Словото едновременно е било и обкръжение; мисълта е била това, което е пронизвало и е струило през това обкръжение. Човек е слушал и това, което е чувал, е било светът, човек е гледал към това, което е чувал, но той е гледал в самия себе си. Словото отначало е било звук. Словото отначало е било това, което се е стремilo към разгадаване. Във възникването на животните се изразило нещо, което се е стремilo към разгадаване. Под формата на въпрос е възникнал животинският свят във варо-виците. В кремъчното са се взирали вътре: тук растителният свят е отговарял за това, което е било възприето от него като сетивна същност на Земята и е разкривал загадката, която е поставял животинският свят. Самите същества се разгадавали взаимно едно друго. Едно същество, в дадения случай живот-но, питало, друго същество, в дадения случай растение, му давало отговор. И целият свят се превръща в реч.

И вече можем да кажем: такава е реалността в началото на Евангелието от Йоан. Защото преди всичко ние се върна-ме към праначалото на всичко това, което въобще съществу-ва сега. В това праначало, в този принцип е било Словото. И

Словото е било в Бога. И Бог е бил Слово. Защото то е било творческата същност във всичко.

И наистина е било така, че в това, което са учили за Прасловото в ефеските Мистерии, се съдържа всичко, което после е довело до началото на Евангелието от Йоан. Трябва да кажем, че обръщането на антропософите към тези тайни, лежащи в недрата на времената, е съвсем навременно днес. Защото именно това, което стоеше тук на възвишението на Дорнах като Гьотеанум, в определен, съвсем пряк смисъл става на център на антропософската дейност. Това, което живее в нас днес като скръб, трябва и занапред да живее като скръб в нас, и така ще бъде за всеки, който е в състояние да почувства какво би трябвало да бъде Гьотеанумът. Обаче за този, който в своето познание се стреми да се извиси до духовното, всичко това, което става във физическия свят, трябва едновременно да стане външно откровение, образ на по-дълбоко духовното. И ако, от една страна, ние трябва да приемем скръбта, именно като хора, стремящи се към духовно познание, трябва да превърнем това, което е станало в скръбта, в повод да стигнем до съзерцание на откровението, отиващо все по-дълбоко и по-дълбоко. Защото Гьотеанумът беше място, където се възнамеряваше да се говори, а често и действително се говореше за тези неща, които са свързани с началото на Евангелието от Йоан: «В началото беше Словото. И Словото беше у Бога. И Словото бе Бог. И Бог беше Словото».

После този Гьотеанум беше погълнат от огъня. Тази страшна картина на пожара в Гьотеанума може да бъде поставена пред нас. И от скръбта може да се роди необходимост – да се вижда все по-дълбоко и по-дълбоко, вглеждайки се в това, което все още стои пред нашата мисловна сила: този обхванат от пламъците в новогодишната нощ Гьотеанум. Това, макар и болезнено, води във все по-голяма дълбочина на събитието. Това, което трябваше да бъде основано в него и което затова е подобно на нещо от разказаното от мен вчера и онзи ден, е свързано с Евангелието от Йоан – това се съедини с изгаря-

щия и поглъщащ пламък. И това е значителен, много значителен импулс, скъпи мои приятели, който ние трябва да успеем да възприемем. Да превърнем този пламък в повод: благодарение на него да видим другия пламък, пламъкът, унищожил някога Ефеския храм. И да превърнем това в необходимост да имаме чувство за обосноваване на това, което се съдържа в началото на Евангелието от Йоан. Да погледнем, наистина призвани от тези горестни свещени импулси, назад от Йоановото Евангелие към Ефеския храм, който някога също е горял, и тогава в този печален горящ пламък в Гьотеанума ние ще имаме напомняне за това, което се вля в Акаша заедно с изгарящия пламък в Ефеския храм.

И днес, скъпи мои приятели, обръщайки поглед към тази нещастна нощ и унищожителния пламък на пожара в Гьотеанума, не виждаме ли в него разтопяващите се метали на музикалните инструменти? Нима ги няма там тези, така гръмко и така свято говорещи топящи се метали, именно на музикалните инструменти, проникнати в пламъците от най-удивителните цветове

Червено-кафевите цветове, говорещи много, са цветове, които стоят близо до металното! И чрез съединяването с металите е възникнало нещо като спомен в земното. Този спомен, него ние имаме в това, което изгоря заедно с храма в Ефес. И както тези два пожара, така и мъката, проникването в думите: «В началото беше Словото и Словото беше у Бога и Бог бе Словото», може да съедини заедно с това, което отново и отново се обяснявало на ученика в Ефес: Изучавай човешката тайна в малкото слово, в Микрологоса, за да съзрееш дотам, да почувстваш в себе си тайната на Макрологоса.

Човек е Микрокосмос по отношение на света, който се явява Макрокосмос; обаче той също носи мировите тайни в себе си. Ние проникваме в тази мирова тайна, която се съдържа в първите три стиха на Евангелието от Йоан, когато в истински смисъл възприемем това, в което, наред и с много друго, се уплътнява като в писмени знаци пламъкът на

Гьотеанума:

(Имат се предвид тръбите на органа, който е бил разположен в първия Гьотеанум над западния вход. – Бел. пр.).

Съзерцавай Логоса
в изгарящия пламък;
намери отговора
в дома на Диана.

Пламъкът на Акаша през новогодишната нощ много ясно изрече тези думи наред с много друго. И той изисква от нас да изследваме Микрологоса в Микрокосмоса, за да дойде човек по такъв начин до разбиране на това, от какво всъщност той се състои: до разбиране на Макрокосмоса чрез Макрологоса.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

7 декември 1923 г.

Миналия път трябваше да ви разкажа за ефеските Мистерии на Артемида, за да обърна внимание върху определени връзки между това, което в течение на развитието на човечеството е било изработено като познание, и това, което днес отново може да бъде открито посредством виждане, съзерцание в духовния свят.

За да добавя някои неща, свързани с разгледаните теми, днес бих искал да поговоря за други Мистерии, които донякъде стоят в началото на най-новия духовен живот, защото те са импулсирали този най-нов духовен живот, макар сами на свой ред да са възприели някои неща от по-древните духовни движения, в които се е съдържала прамъдростта на хората.

Днес аз бих искал да поговорим с вас за тези Мистерии и импулси, даващи тон в тези духовни движения, които някога са съществували на ирландския остров, в Ирландия – за които се говори и в моите «Мистерии»: за местата на Мистерииите на Хиберния¹⁰.

Значително по-трудно е, както често съм споменавал в моите съчинения за Акаша-хрониката, да се намери подход към тези места на хибернийските Мистерии, към многоизучавания остров на запад от Англия; много по-сложно е да се приближиш в обратното виждане към картините, съхранили се от тях във вечната хроника, отколкото към картините, които са останали от другите мистериини места. Защото приближавайки се до виждане именно на тези Мистерии, се получава впечатление, че образите на тези Мистерии имат необичайно мощни отблъскващи сили, отблъскващи даже тогава, когато, бих казал, към тези неща се приближаваме с определено мъжество и благодарение на това мъжество в по-малка степен се подаваме на оглушаващото им действие; тези Мистерии оказват на виждането, пълно с мъжество, противодействие, изразяващо се, бих казал, в нещо като зашеметяване. Така че само чрез препятствията, съпътстващи познанието, можем да се приближим към това, което искам да опиша тук. В последващите лекции вие ще видите защо именно тук има такива препятствия за познанието.

Разбира се, и в тези Мистерии е имало водещи към посвещението посветени, възприемащи най-древната прамъдрост на човечеството и пробуждани и импулсирани с тази прамъдрост за достигане на някакво собствено виждане. И е имало посвещавани ученици, които именно чрез особен вид посвещение, практикувано там, се довеждали, така да се каже, до Мировото Слово. Ако погледнем към тази подготовка, на която се подлагали в началото посвещаваните там, в Хиберния, ще видим, че тази подготовка се е състояла от две неща. Първото е било, че подготвяните душевно се довеждали до всички трудности на познанието въобще. Всичко това, което може да

бъде наречено, бих казал, мъките на пътя на познанието, този път на познание, който още не навлиза в дълбините на битието, а се състои просто в пределно напъгане на обичайните душевни сили, съдържащи се в ежедневно съзнание, тези трудности, давани по подобен път на познание на обичайното съзнание, се довеждали близо до душевността на учениците. Те трябвало да преминат през всички съмнения, всички мъки, цялата вътрешна борба и чести крушения в тази вътрешна борба, през разочарования, дори и при най-добра логика и диалектика.

Те трябвало да преминат през всичко, което може да бъде преживяно в трудностите, когато вече действително един път е достигнато познанието и после искат да му дадат израз.

Почувствайте, скъпи мои приятели, че това са съвсем различни неща: да достигнеш познанието и да го изразиш, да го формулираш. Защото винаги, когато сериозно се върви по пътя на познанието, се чувства, че това, което може да се обхване с думи, собствено, вече не е съвсем истинно, а е нещо, обхващащо истината при всевъзможни подводни камъни и капани.

Всичко, което може да се преживее при това и което е познато само на този, който действително е влизал в битка за познанието, всичко това се приближавало до учениците.

Второто, което те душевно узнавали, било колко малко може да допринесе за човешкото щастие добитото като познание по пътя на обикновеното съзнание, колко малко щастие могат да дадат на човек логиката, диалектиката, риториката. А от друга страна, на тези ученици се разяснявало, че човек, ако иска да има баланс в живота си, трябва да се приближава до неща, които биха му донесли радост и щастие. И така, тях ги водели, от една страна, близо до пропаст, а от друга страна – близо до друга пропаст и постоянно им давали повод за съмнение, сякаш ги принуждавали да чакат, докато не им бъде построен някакъв мост през всяка такава пропаст поотделно. Те вече толкова силно се потапяли в съмненията и трудностите на

познанието, че когато от подготовката преминели към действителните подстъпи на мировите тайни, стигали до решението: ако е нужно, ще се откажем от познанието, ще се откажем от всичко това, което не допринася за щастието на човека. В тези древни Мистерии е било задължително хората да се подлагат на такива силни изпитания и действително да се довеждат до точката, където в най-естествен елементарен вид да развият чувства, които обикновения, филистерски разсъдък, разбира се, счита за необосновани. Обаче веднага ще се възрази: «Никой нормален човек няма да се откаже от познанието; само по себе си е разбираемо, че каквито и усилия да му струва, всеки човек би искал да има познание!». Но това ще го кажат хора, непознаващи такива трудности, невъвеждани систематично в тези трудности, за разлика от учениците в Мистерииите на Хиберна. От друга страна, също така лесно се казва: «Трябва да се откажем от вътрешното щастие и да вървим само по пътя на познанието». Но за човек, запознат с действителното положение на нещата, и двете тези възражения, срещащи се така често, са нещо свършено филистерско.

Тогава, когато учениците са били подготвени до определената степен, те се довеждали до две колосални статуи, до две високи, грамадни, величествени статуи. Едната от тях била по-величествена, благодарение на своята външна пространствена големина; другата била също толкова голяма, но впечатлявала много, благодарение на особения образ, който тя представлявала. Едната статуя имала мъжки облик, другата – женски.

Пред тези статуи учениците трябвало по своему да преживеят приближаването на Мировото Слово. По някакъв начин тези две статуи е трябвало да се превърнат за тях във външни букви, с които те е трябвало да започнат разшифроването на мировата тайна, стояща пред хората.

Едната статуя, мъжката, била от напълно еластичен материал. И била такава, че би могла да бъде натисната на всяко място. Учениците били стимулирани да я натискат навсякъде.

Благодарение на това за тях ставало ясно, че тя била куха. Следователно, по същество, тя била само обвивка на статуя, но от съвършено еластичен материал, така че след натискане, формата на статуята тутакси се възстановявала. Над тази статуя, над главата на тази статуя, която била особено характерна, е имало нещо като изображение на Слънце. Цялата глава била като едно голямо душевно око; и в качеството на душевно око тя е трябвало микрокосмически да представя съдържанието на целия Макрокосмос. А посредством Слънцето е трябвало да бъде изразена тази манифестация на целия Макрокосмос в тази колосална глава.

Естествено, че тук няма да мога бързо да нарисувам тези две статуи, а само схематично ще ги нахвърля. Следователно едната статуя била такава, че от нея са получавали непосредственото впечатление: тук Макрокосмосът действа чрез Слънцето, образува човешката глава, която знае какви са импулсите на Макрокосмоса, която вътрешно и външно образува себе си в съответствие с тези импулси на Макрокосмоса.

Другата статуя била такава, че погледът на ученика падал първо на нещо, съставено сякаш от светлинни тела и разкривало лъч, идващ отвътре. И в тази рамка ученикът виждал след това женския образ, който се намирал изцяло под влияние на тези излъчвания. Той получавал чувство, че главата е породена от тези излъчвания. Главата съдържала в себе си нещо неясно. Тази статуя била от друга субстанция.

Тя е била от пластична субстанция, не еластична, а пластична, и необичайно мека. На ученика се предлагало също да натиска и тази статуя. И където и да натискал – навсякъде оставала вдлъбнатина. Така че винаги между едно изпитание на ученика и следващото му идване, оставените от него вдлъбнатини се оказвали отново възстановени. Следователно винаги, когато учениците при съответната церемония се довеждали до тази статуя, статуята се оказвала съвършено възстановена. В другата, еластична статуя, всичко се възстановявало от само себе си.

Втората статуя създавала впечатление, че тя цялата стои под влияние на лунните сили, които пронизват организма и които обуславят израстването на главата от този организъм. Учениците получавали необичайно силно впечатление от това, което преживявали тук. Тази статуя постоянно се възстановявала за тях. И те често, на групи, през не много дълги промеждутъци от време, се приближавали до тази статуя. Когато това ставало, отначало наоколо царяла гробна тишина. До самата статуя ги водели вече посветените; после ги оставяли и вратата на Храма се затваряла зад тях; те оставали в своята самота.

После настъпвал моментът, когато всеки ученик се въвеждал в Храма сам и отначало бил стимулиран да изучава статуята, за да почувства еластичното, а при другата статуя – пластичното, в която неговото натискане оставяло отпечатащи. След това го оставяли сам с впечатлението, което могъщо, много могъщо е действало върху него. И чрез всичко това, което той вече по-рано е преживял по пътя, който посочих,

ученикът е преживявал всички трудности на познанието, бих казал, всички трудности на блаженството. Да, такива преживявания означават много повече, отколкото може да се изрази с простите думи, с които характеризирам сега това; такова преживяване означавало, че са преминавали през цяла палитра от усещания. И тези усещания предизвиквали у ученика преживяване на най-жив стремеж, когато го довеждали при тези две статуи, да разреши в душата си, да преодолее това, което му се явявало като велика загадка, да разбере какво, собствено, иска загадъчното: от една страна, загадъчността на това, което въобще са правили с него, а от друга страна, загадъчността, съдържаща се в самите тези фигури и в собственото му отношение към тези фигури. Всичко това действало по дълбок, не-обичайно дълбок начин върху учениците. И пред тези статуи те с цялата си душа и с целия си дух се превръщали в една колосална въпросителна. В своето душевно преживяване те сами себе си виждали като една колосална въпросителна. В тях всичко е било въпрос. Разсъдъкът питал, сърцето питало, волята питала – всичко, всичко питало. По тези неща, които нагледно са се провеждали в древността – сега е невъзможно, а и ненужно човек да се посвещава по такъв нагледен начин, – по тези неща днешният човек може да узнае каква палитра от усещания трябва да премине, за да се приближи действително до истината, въвеждаща в тайните на света. Защото макар и за сегашния ученик да е правилно да премине през такива неща по вътрешен, външно невидим път на развитие, все пак си остава съществено и съвременният ученик да премине през тази палитра на усещания, да преработи в себе си тези усещания посредством вътрешни медитативни преживявания. Самата скала на усещания може да бъде опозната по това, което е ставало вътрешно в кандидатите за посвещение, участващи във външните култове.

После, когато всичко това е било направено, учениците провеждали нещо като изпитателен срок, в който едновременно са действали, от една страна, това, което са преживявали по-

рано, при подготовката по пътя на обикновеното познание и щастие, и това, което станало в тях велик въпрос на цялата им душа, на целия човек. Това сега е трябвало да действа съвместно.

И сега, в същото време, когато те вътрешно са възприемали това съвместно въздействие, в същото време, когато вътре в тях го е имало това съвместно действие, тогава – доколкото е било възможно – им се предавали мировите тайни за Микрокосмоса, за Макрокосмоса, нещо за тези връзки, които са засягали в нашите лекции, които са съставлявали съдържанието на Мистерии на Артемида в Ефес. Част от всичко това се давала в течение на изпитателния срок. Вследствие на това още повече се издигал великият въпрос в душата на такъв ученик. Така че ученикът, бих казал, в тази форма на въпрос, посредством извънредно задълбочаване, извършвано от душата в това преживяване, в това извънредно преживяване действително достигал до духовния свят. Той действително влизал със своите усещания в тази област, която преживява душата, когато тя чувства в себе си: Сега аз стоя пред Силата, охраняваща прага.

В древните времена на човечеството са съществували разни видове Мистерии и хората по най-разнообразни начини достигали до това, което трябва да се почувства, когато после това чувство се изрази с думите: сега аз стоя на прага на духовния свят. Аз знам защо този духовен свят се охранява от обикновеното съзнание, и в какво, собствено, се състои същността на охраняващата Сила, Пазачът на Прага.

И след преминаване през този изпитателен срок, учениците повторно ги водели при статуите. Тогава те получавали съвършено забележително впечатление. Тогава те получавали впечатление, което вътрешно им действало потресаващо. Това впечатление мога да оживя за вас, само като предам на съвременен немски език това, което се е употребявало в този древен език.

Когато учениците са били вече придвижени така, както

ви показах, тогава отново всеки поотделно се водел до статуите. Обаче сега жрецът-посветител, инициаторът, оставал в Храма. Сега ученикът, след като отново в безмълвна тишина е можел да внимава в това, което е могла да му каже собствената му душа, след цялата тази подготовка и изпитания, продължаващи дълго време – сега ученикът виждал своя жрец-посветител, сякаш издигащ се над главата на едната фигура. И тогава му се струвало, че Слънцето било далеч назад, а в пространството между Слънцето и статуята се появявал жрецът, като че заслонявайки със себе си Слънцето. Статуите са били много големи, така че жрецът, който имал много по-малки размери, излизал над статуите само със своята глава, донякъде закривайки слънцето; в останалата си част той бил закрит от статуята. И тогава, сякаш действайки от музикално-хармоничното – музикално-хармонично започвала церемонията, – започвала да звучи речта на инициатора. На ученика на този стадий на развитие му се струвало, че словата, звучащи сега от устата на инициатора, се казвали от статуите. А именно насреща му звучали следните слова:

Образът съм на света,
виж как ми липсва битието.
Живея в твоето познание,
аз ставам в теб изповедание.

И както можете да си представите, това отново произвеждало силно впечатление върху ученика. Защото той бил подготвен да преживее силата, която му излизала насреща в образа на тази статуя и която казвала за себе си: Виж, как ми липсва битието. Образът съм на света. Живея в твоето познание.

Благодарение на подготвеното в ученика като отношение към трудностите по обикновения път на познание, той е бил също подготвен, до някаква степен, да възприеме този образ в качеството на това, което го освобождавало от тези труд-

ности, макар и да не можел да победи в себе си съмненията в познанието. И той стигал до усещането, че не може да победи тези съмнения в познанието. След преминаване на всичко това през душата, той бил вътрешно готов да се хване с цялата си душа за този образ, да живее с това, което е било Мировата Сила, символизирана в този образ, тъй да кажем, да ѝ се предаде. Той е бил готов за това, когато е възприемал излизащото от устата на жреца, което се явявало сякаш статуята е била буква, която представляла на ученика смисъла, съдържащ се в тези четири реда.

След като жрецът отново се спускал долу и излизал иззад статуите, ученикът отново се потапял в безмълвна тишина и оставал сам, а след някое време се появявал вторият инициатор. Той се явявал над втората статуя. Отново, сякаш от музикално-хармоничното, се чувал гласът на жреца-инициатор и звучали слова, които мога да ви предам по такъв начин:

Образът съм на света,
виж как ми липсва истината.
Ако се осмелиш да живееш с мен,
аз ще стана твое задоволство.

И сега, след всички подготовки, след като ученикът стигал дотам, да тъгува по вътрешното щастие, по вътрешната пълнота – вместо щастие, по-добре би било да кажем: изпълнена с радост вътрешна пълнота, доколкото думата щастие в немския не съдържа точно необходимия смисъл, – сега, достигнал след всичко преживяно да чувства необходимост от тази радостна, вътрешна пълнота, сега ученикът бил отново готов, вслушвайки се във втората статуя, бил не само почти готов, а е бил действително готов да разглежда Мировата Сила, говореща чрез втората статуя, като нещо, на което той е искал да се отдаде.

Инициаторът отново изчезвал. Отново ученикът оставал сам. И по време на тази самотна тишина всеки чувствал нещо

– най-малкото изглеждало, че всеки чувства това, – което може да се изрази в следните думи: Аз стоя на прага на Духовния свят. Тук, във физическия свят, наричат нещо познание, обаче то няма, собствено, никаква ценност в духовния свят. И това, че тук, във физическия свят, с него са свързани затруднения, е само физически израз за безполезността на познанието, което може да бъде постижимо в този свят за свръхсетивното, за Духовния свят. По подобен начин ученикът е имал усещане: много неща тук, във физическия свят, ни говорят: ти трябва да се откажеш от вътрешната радостна пълнота и следвайки пътя на аскета, да влезеш в духовния свят. Обаче несъмнено това е илюзия, това е грешка. Защото това, което се явява в тази втора статуя, ясно казва: Виж как ми липсва истината.

Следователно ученикът бил близо до това, на прага на познанието да дойде до усещането, че вътрешната радостна пълнота на душата трябва да бъде достигната като изключение от това, което на слабия, привързан към физическото тяло човешки стремеж, изглежда като горещо желана истина тук, във физическия свят. Ученикът вече имал усещането, че от другата страна на прага всичко изглежда по-различно, отколкото от тази страна и че много от това, което тук, от тази страна на прага е ценно, се превръща в безполезно от другата страна на прага и че даже такива неща, като познание и истина, изглеждат съвсем по друг начин от другата страна на прага.

Всичко това били усещания, отчасти предизвикващи в ученика съзнание, че той се намира вече над някои грешки и разочарования на физическия свят. Но са съществували и усещания, подобни на действащ огнен пламък. Така че се чувствали като ранени от вътрешен огън, сякаш вътрешно унищожени. Душата се колебаела от едно усещане към друго и обратно. Ученикът се изпитвал, така да се каже, на везната познание-щастие. Когато вътрешно е преживявал това, започвало да му се струва, че му говорят самите статуи. Сега той достигал някакво, сякаш вътрешно слова и изглеждало, сякаш самите статуи говорели. И ето какво казвала едната статуя:

Аз съм познанието,
ала каквото съм, не е битие.

Сега ученикът получавал, бих казал, изцяло излъчващо ужас чувство: Всички идеи, които има човек, са просто само идеи, в тях няма никакво битие. Ако напрегнеш човешката глава – такова усещане е имал ученикът, – макар и да се стига тогава до идеите, битие няма никъде. Идеите са това, което е видимо, а не битието.

А другата статуя също е била сякаш говореща; тя казвала:

Аз съм фантазията,
ала каквото съм, няма истина.

Така пред ученика се изправяли две статуи: едната от тях въплъщавала в себе си това, което са идеите без битие, а другата – фантазните образи без истина.

Моля ви да разберете това правилно. Работата не е в даването на догми, не е и в изказването на истини или познания, а в предаването на преживяванията на учениците от светилищата на Хиберния. Работата е в това, да се предадат преживяванията на тези ученици. Не смисълът на приведените погоре изречения трябва да бъде оповестен в качеството му на истина, а това, което в момента на инициация са преживявали учениците в Мистериите на Хиберния – ето това именно би трябвало да бъде зафиксирано.

Всичко това преживявал всеки ученик в абсолютна самота. Вътрешното му преживяване е било толкова силно, че външното му зрение преставало да функционира. То вече не действало. След някое време той вече не виждал статуите. Но в мястото, накъдето гледал, той четял написано като с огнени писмена нещо, не външно-физическо, но видимо от него с потресаваща яснота. Там, където той по-рано виждал главата на статуята на познанието, той четял думата Наука, а там, където виждал главата на другата статуя, четял думата Изкуство.

И след като възприемел това, го водели към изхода на Храма. До храма стояли отново двамата инициатори. Единият го хващал за главата и го обръщал натам, накъдето сочел вторият инициатор: към образа на Христос. И в същото време се произнасяли думи на призив. Единият жрец, показващ образа на Христа, му казвал:

Приеми словото и силата
на това същество
в твоето сърце.

А другият жрец казвал:

И получи от него това,
което двете фигури искаха да ти дадат:
наука и изкуство.

Това са били, така да се каже, първите два акта на Хибернийското посвещение – особения начин, по който учениците в Хиберния се довеждали до действително усещане на най-вътрешната същност на християнството.

Това дълбоко се отпечатвало в душите на тези ученици. И сега, след като отпечатали това в своята душа, те са могли да продължат по пътя на познанието.

Това, което е нужно и може да се каже за този път на познание, ще разгледаме в близките дни във връзка с другите неща.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

8 декември 1923 г.

От вчерашните разглеждания видяхте, че посвещението в хибернийските Мистерии е насочено към действително прозрение в тайните на света и човека, защото вътрешният душевен опит, за който говорих, е имал решаващо значение за душевния и сърдечен живот на човека. Всичко, което трябва да води към пътя за духовния свят, почива на факта, че човек на основата на особено остри вътрешни преживявания стига до определени преодолявания, значително укрепващи силите му и благодарение на това по един или друг начин прониква в духовния свят.

Видяхме, че при посвещението в Хиберния посвещаващият е стоял пред две символични – тази дума трябва правилно да се разбере – статуи. Разказах ви, първо, какви свойства са имали тези статуи, и второ, през какви усещания и вътрешни душевни преживявания преминавал ученикът при съзерцание на тези статуи.

Едно трябва да си изясните: впечатлението, което се получава от такива величествени статуи при тези условия, които ви обрисовах, по никакъв начин не може да се сравни с впечатлението, което се получава от описанието на тези неща; това е вътрешно, извънредно силно впечатление. Затова посветителите, след всичко това, което преживявал ученикът – разказах ви вчера, – са могли да дадат на преживяното, изпитаното пред всяка отделна статуя, да продължи да звучи в учениците в течение на дълъг период от време. Ученикът просто бил фиксиран върху това, в него да звучи преживяното при мъжката и при женската статуя. Седмици – в съответствие с кармата на човека тези неща протичат различно, при едни по-дълго, при други по-кратко – ученикът се насочвал върху това, отначало да прочувства отгласа от мъжката статуя. Изпитанията, за които говорих вчера, първо се провеждали

при двете статуи, защото в бъдещия душевен живот на ученика би трябвало да се слоят в едно влиянията на двете статуи. Обаче въпреки това ученикът бивал фиксиран първо в него интензивно да звучи впечатлението от мъжката статуя. И ще ви опиша това впечатление така, както то е звучало в ученика. Разбира се, ще ми се наложи да използвам думи, съвсем непригодни за подобно посветително преживяване; затова нещата, изразени тук в думи, би трябвало да бъдат почувствани в съответствие с тяхното действително вътрешно значение.

Първото, което сега преживявал ученикът, отдавайки се на впечатленията от мъжката статуя, било нещо като душевно вкочаняване, действително душевно вкочаняване, завладяващо го все повече и повече, доколкото той се пренасял във времената, в които е трябвало да даде на тези неща да зазвучат: нещо като душевно вкочаняване, усещано също и като телесно вкочаняване. Ученикът е можел в промеждутъците да се грижи за най-необходимото за живота, обаче той отново и отново преминавал в душата си в този отзвук и преживявал това вкочаняване.

Вкочаняването – това със сигурност е някакъв вид посвещение, още много силно, макар и вече не съвсем напомнящо древния стил на прамистериите, – вцепеняването го довеждало до изменение на съзнанието му. Не можем да кажем, че съзнанието се притъпявало, но то ставало такова, че ученикът чувствал: състоянието на съзнание, в което преминавам, е съвсем непривично за мен. Аз нито мога да го управлявам, нито мога да правя нещо с него. И затова ученикът чувствал само, че цялото това състояние на съзнанието е изпълнено с усещането за вцепеняване. След това ученикът сякаш усещал, че нещо, което в него е било вкочанено – следователно той самият, – се възприемало от вселената; той се чувствал сякаш преместен в просторите на вселената. И той е можел да си каже: вселената ме възприе.

А после настъпвало – това е било не загуба на съзнание, а изменение на съзнанието, – после настъпвало нещо съв-

сем особено. Когато ученикът достатъчно дълго време – а да бъде времето достатъчно дълго, са се грижили инициаторите му – преживявал този род вцепеняване, тази възприетост от вселената, тогава си казвал примерно следното: слънчевите лъчи, лъчите на звездите ме привличат, притеглят ме в цялата вселена, но все пак аз оставам съсредоточен в себе си. Когато ученикът достатъчно дълго време преживявал това, стигал до забележително зрелище. Преди всичко той е знаел за какво е било съзнанието, настъпващо по време на вцепеняването – защото сега, в съответствие със своите преживявания, съзвучни с едно или друго, той получавал най-разнообразни впечатления във вид на зимни пейзажи. Зимните ландшафти са били пред него в духа, ландшафти, в които виждал танца на снежинките, изпълващи въздуха – всичко, както беше казано, той виждал в духа, – или ландшафти, където виждал гори с дървета с натезжали от снега клони и т.н. – неща, съзвучни на едно или друго видяно от него в живота, оставащи обаче винаги впечатление за действителност. По такъв начин, след като е бил възприет от вселената, той усещал себе си така, сякаш собственото му съзнание е натворявало пред него цели пътешествия във времето чрез зимните ландшафти. И при това той се усещал така, сякаш не бил в тялото си, а в сетивните си органи; той усещал своето съществуване в очите си, усещал своето съществуване в ушите си, както и на повърхността на кожата си. Тогава, особено когато всички външни сетивни органи, цялото си осезание той е усещал разширено на повърхността на кожата си, тогава чувствал и следното: аз се уподобих на еластичната, но куха статуя. Той усещал вътрешно родство, например на своите очи, с тези ландшафти. Той усещал във всяко око сякаш действащ целия обзрим от него ландшафт, като че отвсякъде въздействащ върху това око, сякаш окото било нещо като вътрешно огледало за това, което било там навън. Но ето какво още усещал: той се усещал не като единство, а чувствал своя аз умножен толкова, колкото сетивни органи имал. Той чувствал Аза си дванадесетичен. И в резул-

тат на това, че е усещал този Аз дванадесетичен, у него се появявало такова съвсем особено преживяване, че си казал: Тук се намира Аз, който гледа през моите очи. Тук се намира Аз, той действа в моето мисловно сетиво, в моето речево сетиво, в моето осезание, в моето жизнено сетиво. Аз съм разделен в света. – Изхождайки от това, възниквал жив копнеж по обединение със същество от Йерархията на Ангелите, за да получи от това съединение сила и власт да овладее тази разцепеност на Аза в разнородните преживявания на външните сетива. И на основата на всичко това, в Аза възниквало преживяването: за какво имам своите сетивни органи?

Разкривало се нещо съвсем особено, така че ученикът усещал: всичко свързано с външните сетива и продължението на външните сетива навътре, във вътрешната същност на човека – всичко това се намира в родство с фактическото обкръжение, което ученикът има на Земята. Външните сетива принадлежат на зимата – това е, което е чувствал ученикът. В целия този живот, който той преживявал тогава, в изменящите се зимни ландшафти, които, както казахме, са били съзвучни на видяното в живота, но които сияели с повече красота на среща му от духовното, от всичките тези преживявания ученикът вземал някаква обща настройка за своята душа. Тази обща настройка на душата съдържала следните части:

В моето зимно мистериено странстване аз преживях това, което действително е ставало във Вселената. Снежните и ледени маси на моята вълшебна зима ми показаха какви умъртвяващи сили действат във Вселената. Аз познах импулса на унищожението, действащ във Вселената. И вцепеняването, изпитано от мен по пътя на зимното мистериено странстване, е възвестяване за това, че трябва да се вгледам в съществуващото във вселената като сили, идващи от миналото в настоящето, пребиваващи обаче в настоящето като мъртви мирови сили.

Това на първо място се предавало на ученика посредством отзвучите на преживяното от него при мъжката статуя.

След това го довеждали до състояние да има в себе си отзвук от преживяванията от пластичната, но не еластична статуя. Сега той изпадал не във вътрешно вцепенение, а във вътрешна жар, в трескаво състояние, действащо по такъв начин като неща, които са могли толкова силно да въздействат на душата – защото такива те именно и се явяват, вътрешно започвайки с истински телесен комплекс симптоми. Ученикът имал чувство, че сякаш нещо го дави вътрешно, задушавал се, кръвта му напирала от всички страни. Той изпадал в огромен ужас, в някакъв дълбок вътрешен смут. И след това в това дълбоко вътрешно душевно смущение се разкривало друго, което трябвало да преживее. Ставало така, че от душевното страдание се раждало нещо, което би могло да бъде предадено със следните думи:

Аз имам в себе си нещо, което е потребно на моята телесност в обикновения земен живот. Това трябва да бъде преодоляно. Моят земен аз трябва да бъде преодолян. – Това завладявало съзнанието на ученика.

След като достатъчно дълго време преживявал тази вътрешна горест, тази вътрешна притесненост, това чувство, че трябва да се преодолее земния аз, тогава в него се разкривало нещо, за което той знаел, че това не е предишното състояние на съзнание, а добре познатото му състояние на съзнание, състоянието на съзнание при сънуване. Докато при първото състояние, произтичащо от вцепеняването, е имал ясно чувство, че се е намирал в такова състояние на съзнание, което не е познавал в обичайния си живот, сега той познавал състояние на съзнание, което е вид сънуване. Сънувал, но противно на това, което сънувал преди, сега, в съзвучие с преживяното порано, той виждал в съня удивителни летни ландшафти. Обаче той знаел, че това са били сънища, сънища, обхващащи го с вътрешна интензивна радост или интензивна болка, съдейки по това, което се приближавало към него от това лятно съществуване, радостно или горестно; това завладявало именно така, както завладяват сънищата. Трябва да си спомните на какво е

способен сънят, проявяващ се преди всичко в образи, от които вие се събуждате, събуждате се с туптящо сърце, плувнали в пот и уплашени. Това вътрешно вълнение, тази обхванатост по съвсем елементарен, от само себе си разбиращ се начин ученикът си обяснявал така: Моята вътрешна същност е представила лятото като съновидение пред моето съзнание – лято като сън.

В същото време ученикът вече знаел: явяващото се като вълшебно лято в непрекъснати трансформации пред неговото съзнание са сякаш импулси в далечното бъдеще на Вселената. Но сега той не се усещал както преди, разделен в своите външни сетива и умножен; не, сега той се усещал действително сведен до единство; той се усещал сякаш събран, съсредоточен в своето сърце. И това е била кулминацията, най-голямото усилване на преживяното: тази съсредоточеност в сърцето, тази вътрешна обхванатост и чувство на родство в най-вътрешната човешка природа не с лятото, което се вижда външно, а със съновидението за лятото. Вследствие на това ученикът си казал: В това, което сънят дава за лятото, в това, което вътрешно преживявам, в моята човешка същност, в това лежи бъдещето.

Когато това е било извършено от ученика, тогава към него идвало преживяването, че двете състояния следвали едно след друго. Да кажем, той гледал пейзаж, състоящ се от поля, вирове и малки езерца. Вглеждал се в леда и снега и това се превръщало във вихрещ се, падащ сняг, сякаш облаци от снежинки, които все повече избледнявали и накрая се превръщали в нищо. В мига, когато се стопявали и се превръщали в нищо, където той се чувствал до някаква степен в празното мирово пространство, в този миг тяхното място се заемало от летните съновидения. И ученикът осъзнавал: сега в моя собствен душевен живот се докосват миналото и бъдещето.

Оттогава ученикът бил научен да гледа на външния свят и да си казва, сега от този външен свят, истината, оставаща му завинаги: В света, който ни обкръжава, в този свят, от който

имаме нашата външна телесност, в този свят нещо постоянно отмира. И в снежните кристали на зимата ние имаме външни знаци на постоянно умирация в материята дух. Ние самите, като хора, още не сме способни напълно да чувстваме този умиращ дух, символизиран във външната природа от снега и леда, ако това не е предшествано от посвещение.

Ако него вече го има, тогава се знае: в материята духът постоянно умира, известявайки за себе си в изстиващата и смръзната природа. Тук постоянно действа нищото. И от това нищо се ражда на първо място нещо като сън за природата. А сънищата за природата съдържат зародишите на мировото бъдеще. Обаче мировата смърт не би се докоснала до мировото раждане, ако човекът не бе стоял между тях. Защото ако човек не стоеше между тях – както ви казах, аз просто описвам опита, който вътрешно преминавал ученикът в хибернийското посвещение, – ако човекът не стоеше между тях, тогава действителните събития, в които се взирал ученикът посредством новото си съзнание, родено от вцепенението, биха станали някаква истинска мирова смърт и съновидение-то не би последвало след мировата смърт. Никакво бъдеще не би възникнало в противовес на миналото. Сатурн, Слънцето, Луната и Земята биха били, но не и Юпитер, Венера и Вулкан. За да се присъедини бъдещето на Космоса към миналото, човек трябва да стои между миналото и бъдещето. Всичко това ученикът просто знаел след преживяното.

И сега всичко преживяно от ученика бивало обобщено за него от инициаторите му. А именно първото състояние – когато преминавал през вцепеняването, когато се чувствал сякаш всмукан от Вселената – се обобщавало от инициаторите му в думи, които мога да ви предам на немски така:

В далнините трябва да научиш
как в етерната синева
първо мировото битие изчезва
и в теб се преоткрива.

В тези думи се обобщавали преживяните усещания. След това се обобщавали усещанията от второто състояние, предизвикано от действието на втората статуя:

В дълбините трябва ти да разгадаеш
от жарко-трескавото зло
как истината се възпламенява
и чрез тебе се изгражда в битието.

Помислете, скъпи мои приятели, че на този етап, който ви описях вчера в края на лекцията, ученикът се освобождавал с думите, възникващи на местата на двете статуи: Наука, Изкуство. Наука стояла на мястото на статуята, която казвала: Аз съм познание, но не ми достига битие. А Изкуство се изписвало на мястото на статуята, която казвала: Аз съм фантазия, но не ми достига истина. Ученикът имал преживяна цялата тежест, страшната вътрешна тежест; той, бидейки сякаш вътрешно душевно изпълнен от страстно желание, е избрал вече друго, вместо познанието. Защото му е било съвсем ясно, че познанието, достижимо на Земята, е само идеи, само образи, то е лишено от битие. Сега той преживявал отгласи. И от тези отгласи узнавал, че човек трябва да намери битие от това, което той има в познанието в същото време, когато губи себе си в мировите далнини.

В далнините трябва да научиш
как в етерната синева
първо мировото битие изчезва
и в теб се преоткрива.

Защото това е било действително усещане: той се устремява по някакъв начин навън, в далечините на етера, обкръжени от синевата на просторите, и накрая се съединявал с тази синева на далечните простори. Но тогава това, което било земно, така се разсейвало в далечините, че се превръща-

ло сякаш в нищо. Учили се да усещат нищото от съзерцанието на вълшебния зимен ландшафт. И сега знаели, че само човек може да съхрани себе си в тези простори, водещи чак до сините етерни далнини.

А на второ място, човек изследвал как намира в собствените си недра това, което трябва да преодолее, което той трябва да разглежда като коренящо се именно в човека и от него произтичащото зло, което трябва да бъде преодоляно чрез импулсите на доброто в човешката природа, за да може светът да има бъдеще:

В дълбините трябва ти да разгадаеш
от жарко-трескавото зло
как истината се възпламенява
и чрез тебе се изгражда в битието.

Склонността на фантазията да няма истина, даже склонността към това да се задоволява от отношение към света, несъдържащо в себе си истина, а протичащо в произволни субективни образи – тази склонност е била преживяна от ученика. Сега от сънно-вълшебното лято той получавал прозрение: аз мога да изнеса в света ставащото в мен като творяща в мен фантазия. От мен като фантазни образи израстват имагинации, имагинации на растения. Ако имам само фантазните образи, ще остана чужд на обкръжението ми. Ако имам имагинации, тогава отвътре от мен израства това, което после намирам в едни или други растения, в едни или други животни, в един или друг човек. Всичко, което намирам вътре в мен, съвпада с нещо, намиращо се извън мен. И за всичко, което срещам навън, от недрата на душевния ми живот се надига нещо, което е свързано с него, което съвпада с него.

Такава двойка свързаност със света – ето какво действително вътрешно грандиозно усещане стояло пред ученика като отзвук от двете статуи. И ученикът действително се учел по такъв начин, от една страна, бих казал, духовно да разши-

рява душата си в мировите простори, а от друга страна, се научавал дълбоко да навлиза навътре в себе си там, където това вътрешно действа не така вяло, както то действа в обичайното съзнание, а където то действа така, сякаш е пронизано наполовина с действителността, тоест е пронизано, разтърсено, омагьосано от съновидения. Ученикът се научавал да свързва цялата тази интензивност на вътрешните импулси с цялата интензивност на външните импулси. От родството със зимните и от родството с летните пейзажи той достигал до прозрения за външната природа и за своята собствена същност. Той дълбоко се родеел с тази външна природа и с тази собствена същност. Тогава той вече е бил добре подготвен, за да премине през някакъв вид повторение. В това повторение съвсем ясно се прекарвало от инициаторите пред душата му: Ти вътрешно в душата си трябва да се задържиш във вцепенение. Ти трябва да се задържиш в това излизане в мировите простори. И трето, ти трябва да се задържиш върху това да се усещаш сякаш излят и умножен в твоите външни сетива. Ти трябва вътрешно да си изясниш какво представлява всяко от тези състояния поотделно. Ти трябва да умееш точно да различаваш едно от друго всяко от тези три отделни чувства. Ти трябва да имаш някакво етерно вътрешно преживяване от всяко от тези три състояния. И когато сега ученикът сам в пълно съзнание извиквал това състояние на вътрешно вцепяване, тогава пред тази душа се появявало всичко, което тя е придобила в преживяванията до слизането от духовните светове на Земята, до земното зачатие на своето тяло, когато от мировите простори тя е събрала етерни импулси и етерни сили, за да се облече в етерно тяло. Така ученикът в Хибернийските Мистерии се въвеждал в съзерцание на последното състояние преди слизането във физическо тяло. А след това той е трябвало напълно да си изясни вътрешното преживяване, което получавал, когато навлизал в мировите далнини. Втория път при това повторение той се усещал не така, сякаш го всмукват лъчите на Слънцето и звездите, а се чувствал при

това повторение така, сякаш нещо идвало насреща му, сякаш отдалеч от всички страни насреща му идвали Йерархиите, сякаш идвали насреща му и други преживявания. Той усещал това, което стояло в неговото по-отдалечено минало, в неговия доземен живот. А след това е трябвало да си изясни кристално състоянието, когато е бил разлят във външните сетива и се чувствал сякаш раздробен в света на външните сетива. Тогава тук той достигал средата на живота между смъртта и новото раждане.

Виждате, че това, което позволява на посвещавания да проникне в тези съкровени светове, към които обаче човек принадлежи със своето същество, може да бъде достигнато по най-разнообразни начини. Когато разгледаме нещата така, както ви казах вчера и много пъти по-рано, тогава ще можете да си кажете: В различните мистерийни места съзерцанието на свръхсетивния свят се е достигало по най-различни начини. Защо са се стремили към такова разнообразие, защо над всички Мистерии не се е разливал еднообразен духовен път – за това ще си поговорим в следващите лекции. Днес само искам да посоча този факт. Но всички тези различни пътища на Мистериите са били предназначени да разкрият съкровените страни от живота на света и човека, на които отново и отново от най-различни гледни точки сме обръщали внимание при тези и други лекции и други съчинения.

След това на ученика се пояснявало, че той трябва вътрешно поотделно да преживее и други състояния, които е преживял в съзвучие с другата статуя, така че за всяко отделно състояние да има вътрешно ясно, съобразно на усещането знание, сякаш преминаващо през него, и че той трябвало след това да го извика с пълно съзнание. Това и правил той тогава. И при това, което описвах като някакъв вид душевно бедствие, той усещал непосредствено какво следва след смъртта в душевния живот.

После настъпвало съзерцание благодарение на това, което той преживявал по-нататък, когато външната природа се

откривала в летните ландшафти, но сякаш в сън за летните ландшафти. Тук, при повторното преживяване, му се разкривало, но сега с пълно съзнание, това състояние отделно от другото състояние на съзнание. Тук той се учел да познава това, което определяло по-нататъшното течение на следземния му живот. Когато напълно си изяснявал и оживявал това, което се явявало съсредоточеното в сърцето същество, тогава, правейки това живо, налично в своето съзнание, е можел да достигне средата на живота между смъртта и новото раждане. И инициаторът е можел да му каже:

Научи се духовно да съзерцаваш зимното битие
и ще ти се открие гледка на доземното.

Научи се духовно да сънуваш лятното битие
и ще добиеш преживяване на следземното.

Моля заострете вниманието си върху думите, употребени от мен, защото върху това отношение между съзерцаването на доземното и преживяването на следземното, между сънуването и съзерцанието, върху това отношение се основава колосалната разлика, съдържаща се в тези две преживявания на посвещавания в Мистерииите на Хиберния. Какво място е заемало това посвещение в историческите взаимовръзки на човечеството, в цялото развитие на човечеството, какво значение е имало то за това човешко развитие и какъв още много по-дълбок смисъл е имало именно на този етап, с който завърших вчерашната лекция, където се появяваше сякаш някакво съзерцание на Христос в ученика от Хиберния – за всичко това ще говоря утре.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

9 декември 1923 г.

Трябваше да ви разкажа различни неща за характерното устройство на Хибернийските Мистерии и вчера видяхте, че този своеобразен път на развитие, който са могли да преминават хората на ирландския остров, водел дотам, че тези хора са достигали проникновения, на първо място в това, което въобще може да бъде преживяно от човешката душа, благодарение на собствената вътрешна активност на човека. Помислете само, благодарение на всички тези подготовки, които се провеждали с посвещавания, е било възможно, посредством вълшебните образи на ландшафта, обичайно разстилащи се пред човешките сетивни органи, да се предизвикват не религиозно-фантастични халюцинаторни впечатления, а нещо такова, към което вече са привикнали: да се вижда някаква завеса, стояща пред душата, за която прекрасно знаели, че има нещо зад нея. Същото е ставало и с прозрението в собственото човешко вътрешно същество при вълшебното видение на сънния летен ландшафт. Тук ученикът следователно е бил подготвен да има имагинации, имагинации, които се присъединявали към това, което иначе ученикът виждал с външните си сетива. Обаче имайки тези имагинации пред себе си, знаел, че посредством тях той прониква по-нататък в нещо съвсем различно.

Вече ви показах как ученикът е прониквал до виждането на времето на доземното битие и времето на следземното битие, времето след смъртта чак до средата на живота между смъртта и новото раждане, а при поглед назад – времето непосредствено предшестващо слизането в земното и по-нататък пак чак до средата на живота между смъртта и новото раждане. Обаче при това се достигало още и нещо друго. В същото време, когато са водели ученика по-нататък, за да се потопи истински в преживяното, тогава неговата душа укрепвала от съзерцанието на доземния и следземния живот; душата му

прониквала в умиращата и отново възбужда се природа и тогава той е можел с още по-укрепена вътрешна сила и енергия да се задълбочи в усещането за вцепеняване при възприемането на мировите простори, издигането във висините, чак до сините етерни далнини, а после – в сетивата, когато се усещали като личност, намираща се вътре във външните сетива, когато нищо не са възприемали от останалия човек, а са възприемали само нещо от живота в окото, от живота в целия слухов апарат, в осезанието и т.н., когато следователно са били изцяло органи на външните сетива.

Ученикът се учил със силна вътрешна енергия отново да оживява в себе си тези състояния и после от тези състояния да позволява да се приближи към него това, което сега отивало още по-далеч. Когато сега му се казвало, вътрешно съвсем произволно – след всичко преживяно от него – отново да изпадне в състояние на вътрешно вцепенение така, че да чувства организма си сякаш е нещо като минерал, т. е. като нещо съвсем чуждо, когато е чувствал своето телесно като нещо чуждо, а душата като издигаща се и обвиняваща това минерално – тогава в състоянието на съзнание, възникващо от това, той отчетливо получавал съзерцание на предшестващото Земята Лунно битие.

Спомнете си, скъпи мои приятели, как описах във «Въведение в тайната наука» и в различни други лекции това Лунно битие. Каквото описах там, оживявало в съзнанието на ученика; всичко това просто било с него. Древното Лунно битие се изправяло пред него като планетарно битие, съществуващо отначало само във водно, течено състояние, но не в такова, като сегашната вода, а биващо, бих казал, повече желеобразно, като коагулирало. А самия себе си той усещал вътре. Но се чувствал организиран в тази полумлека маса. И усещал как от неговата организация струи организацията на цялата планета.

Трябва да си изясните разликата между преживяването в тогавашното време и преживяването днес. Днес ние се чувстваме в определен смисъл ограничени в нашата кожа и

казваме, че като хора сме това, което се намира вътре в нашата кожа. Разбира се, това е голяма грешка, защото само докато се приближим до въздухообразното в човека, тутакси се разкрива безсмислеността на това, да се чувстваме ограничени вътре в своята кожа. Често съм казвал: въздушната маса, която имам сега в мен, току-що е била вън от мен, а въздушната маса, която след минутка ще бъде в мен, се намира отвън. Така че само тогава ще бъдем правилно усещачи себе си хора, ако по отношение на нашата въздушна формация не се считаме за отрязани от външния свят. Ние сме навсякъде, където е външният въздух. Няма разлика между това, да имате бучка захар в устата си, която в следващия момент ще бъде в стомаха ви, а след това ще извърви определен път, и това, намира ли се някаква въздушна маса в един момент навън, а в следващия – във вашите дробове.

Бучката захар изминава един път (рисува го), а въздухът – друг път през въздушните и дихателни органи. И този, който не причислява това към себе си, не би трябвало да причислява към себе си също и своята уста, а трябва да започва своето тяло от стомаха. И така, безсмислено е съвременният човек да счита себе си затворен вътре в човешката кожа.

В Лунното битие въобще не е съществувала никаква възможност да се считаме затворени вътре в своята кожа. Такива мебели, каквито сега ни заобикалят, към които можеш да се приближиш и да ги опипаш, тогава не са съществували. Всичко съществуващо по това време е било природен резултат. И ако вие бихте протегнали орган, какъвто сте имали по това време – което, впрочем, така е и било, – сравнявайки го с днешните палци, би могло дотолкова да го протегнете, че той съвсем би изчезнал и ръката също би могла да се протегне дотолкова, че съвсем да се изтъни и т.н. Сега, докосвайки една дъска, вие не усещате, че тази дъска ви принадлежи. Вземайки нещо тогава, просто сте усещали, че то ви принадлежи; така, както въздушната маса все още ни принадлежи днес. Така че собствената организация се усещала фактически само като

частица от цялостната Лунно-планетарна организация.

И всичко това се изправяло пред съзнанието на хибернийския ученик. Той получавал тогава също и впечатление, че това желеобразно течено е само временно състояние на организацията на Луната, каквото е било в определени епохи в тази древна организация на Луната, където вътре в желеобразното се показвало нещо, биващо физически значително по-твърдо, отколкото днешните твърди предмети. И все пак това не е било минерално в смисъла, в който са такива днешните смарагди, корундът или елмазът, но това е било нещо твърдо, рогово. Минералното в днешния смисъл на думата, кристалообразно и т.н. тогава не е съществувало; а това, което е било минералоподобно, твърдо, рогообразно, е имало форми, показващи, че то е било отделено от органичната дейност, както днес говорят не за кристализиране на рогата на кравата, а се знае, че те са израснали от нейния организъм, или пък рогата на елена или други подобни. Впрочем не по различно е и с костите; но те са минерални. Следователно тогава е съществувало минералоподобното, образувало се от органичното.

Някои същества, частично вече преминали през своята човешка степен, на които в земното битие оставало да завършат само още малко от тази човешка степен, са индивидуалностите, за които ви говорих като за великите мъдри праучители на човечеството на Земята, намиращи се сега в Лунната колония. Всичко това се откривало на хибернийския ученик по време на състоянието на вцепеняване. И когато той по необходимия начин, тоест така, както е било нужно на посветителите му, преминавал през всичко необходимо, тогава вниманието му се обръщало върху това, че той трябвало да се придвижи напред, повторно да се придвижи напред, така че да застави своето вцепенение да се разтече, да се излее чак до етерните далнини, където можел да усети: пътищата на висините ме водят в далечините на синия етер чак до границите на пространственото битие.

Когато той повторно преживявал това, чувствал всичко,

което може да бъде преживяно тук, издигайки се от Земята към етерните простори. Но докато той се движел към етерните простори, след като висините го приемели и го отнасяли в сините етерни далечини, там, навън, той чувствал как от края на пространствения свят в него прониквало нещо, което отново го оживявало, което днес бихме нарекли астрално; нещо, което се преживявало вътрешно и било свързано с човешкото същество много по-значително, много по-енергично, но което въпреки това не е могло да се възприема така силно, както днес се възприемат подобни неща; обаче то се свързвало с човешката душа така, както днес би се свързало с вътрешното човешко усещане, изпитвано, когато човек се подлага на обливане, освежаващо обливане със слънчева светлина в степен, в каквата той вътрешно се пронизва с неговите оживяващи, заставащи го да усети своята организация във всички детайли елементи; само че това усещане е било много по-енергично, силно, оживяващо. Защото ако само малко се загледате, вие ще можете да усетите, когато свободно се излагате на слънце, когато позволявате на слънцето да ви пониже, но не така, че да ви стане неприятно, неприятно във вътрешното усещане, когато така се изложите на слънце, давайки именно на светлината и топлината му приятно да понижат вашето тяло, вашия организъм, тогава ще почувствате: всеки отделен ваш орган го усещате малко по-различно, отколкото преди. Вие наистина ще дойдете до такова състояние, в което можете вътрешно да опишете себе си.

Това, че такива неща са тъй малко известни, е резултат от недостатъчната способност за внимание у днешния човек. Ако този недостиг на способността за внимание днес не беше такъв, човек би могъл да даде поне указание, извлечено от сънищата, за това, което е забелязано от него във вътрешното усещане във вливащата се слънчева светлина. Действително това, което са преподавали на ученика за вътрешната същност на човешкия организъм, е било по-различно, отколкото преподаваното днес. Днес режат трупове и по тях съставят анато-

мични атласи. Това не изисква особено внимание, макар и да трябва да признаем, че на някои студенти и толкова им липсва. Някога са учили ученика, като са го извеждали на слънце и са го подтиквали да почувства как реагира вътрешността му на приятно вливащата се слънчева светлина; и съобразно преживяното той е можел вече да нарисува черен дроб, стомах и т.н. Такова вътрешно родство на човека с макрокосмоса се установява само тогава, когато са налични условията, необходими за това. Вие можете, разбира се, да бъдете слепи и все пак по пътя на опипването да установите формата на някакъв предмет. По такъв начин, когато един орган от вашия организъм става възприемчив за друг чрез внимание към светлината, вие можете да описвате вътрешните органи, така че ще бъдете в състояние да възприемате най-малко техните сенчести образи във вашето съзнание. Но именно на ученика в Хибернийските Мистерии в голяма степен се насаждало убеждението, че при изливането в сините етерни простори, при вливането на астралната светлина той чувствал сега на първо място не себе си, а чувствал в своето съзнание могъщ свят, свят, за който си казал: Аз живея изцяло в същия елемент, в който живеят и другите същества. Този елемент в основата на своето съвършенство е наследство от природата. Защото тук отвсякъде усещам как този елемент се влива в мен, в който елемент – ако мога да употребя този израз – плувам като риба във вода, сам; но състоейки се от съвсем летливи, леки елементи, в целия планетарен елемент аз усещам как от всички страни към мен приижда това приятно втичащо се. Ученикът усещал в себе си навсякъде вливането на формиращата и образуваща го астрална светлина. Този елемент се явява чисто природно наследство, така би могъл да каже ученикът, защото той навсякъде ми дава нещо. Аз, собствено, съм обкръжен от изключително добро. Добро – доброто съществува навсякъде, но това природно добро ме обкръжава. И това природно добро е не просто и само добро; то е творческо добро, защото е онова, което в същото време със своите сили ме създава такъв, какъвто съм,

дава ми форма, поддържа ме, докато плувам в този елемент, хвърча, рея се. Такива са били тези, в основни черти, природно-морални впечатления, възникващи тук.

Ако ни се прииска да направим сравнение с нещо съвременно, бихме могли да кажем: ако човек, имайки пред себе си роза и вдишвайки аромата ѝ, с вътрешна правдивост и честност би могъл да каже: божественото добро, разстилащо се по цялата земна планета, тече също и в розата и когато розата съобщава на моя обонятелен орган своя елемент, тогава аз вдъхвам живеещото в планетите божествено добро; ако днес човек би могъл с вътрешна честност да каже тези думи, вдъхвайки розата, тогава би преживял нещо, подобно на бледа сянка на това, което в онова време се познавало вътрешно като съвършено жизнения елемент на отделния човек. И това, скъпи мои приятели, е било преживяване на живота на Слънцето, предшестваш нашата Земя. Следователно ученикът е можел да преживява живота на Слънцето и живота на Луната, каквито те са били, преди живота на нашата Земя.

След това, когато ученика са го довеждали до състояние, да се усеща само във външните си сетива, той преживявал сякаш отхвърляне на целия свой организъм, така че живеел само в своите очи, в своя слухов апарат, в цялото свое осезание, тогава той възприемал това, което описах в моята книга «Въведение в тайната наука» като живот на Сатурн, като битие, когато е плувал и се е реел в топлинния елемент, в диференцирания в себе си топлинен елемент. Там не са се усещали като плът и кръв, като кости и нерви; усещали са се като някакъв организъм от топлина, но топлина в друга топлина, планетарна сатурническа топлина. Топлината са възприемали, когато външната топлина е имала друга степен от вътрешната. Реене в топлината, живот, благодарение на топлината, отделяне на топлина в топлината – това е било сатурновото битие.

Това се преживявало от ученика, когато той влизал в своите сетива. А самите тези сетивни органи още не са били толкова диференцирани, както сега. Това възприятие на топлина

в топлината, на живот, благодарение на топлината, живот в топлината, е било главното. Обаче е имало моменти, когато, приближавайки се в качеството си на някакъв топлинен организъм към друго топлинно явление или към друго топлинно качество, благодарение на съприкосновението се усещало сякаш някакво избухване на пламък и вече се намирали в елемента – не просто топлина, струяща, тъчаща и вълнуваща се, а са били в определен момент сякаш нещо огнено или нещо, което е било като реещо се усещане за вкус, вкус не само като че на езика, защото език тогава не е съществувал, но вкус, който са усещали от само себе си, който обаче избухвал при съприкосновение към друг, който и на другия отдавал нещо от себе си и т.н. В ученика оживявало битието на Сатурн.

И така, вие виждате, че в тези Хибернийски Мистерии ученикът се въвеждал в това, което е било миналото на земното планетарно битие. Той опознавал живота на Сатурн, Слънцето и Луната като следващи една след друга метаморфози на земното битие.

След това повторно го стимулирали към преживяване на неговата вътрешност; първо, към повторно преживяване на това, което ви описах като усещане за вътрешен натиск, както, ако преобладавало усещането за собствен център, както ако въздухът би се уплътнил така, че ако искаме да сравним това състояние с нещо в сегашния земен човек, можем да го сравним с усещането, когато не можем да си поемем дъх, притискани и притеснявани от всички страни. Това е било първото състояние и ученикът е трябвало сега отново да го извика в душата си посредством външни усилия. Когато той направел това, когато фактически той имал това идващо в съня, благодарение на което още преди това е добил способност да сънува природното битие като летен ландшафт, да сънува в будно състояние, когато идвал в това състояние, тогава в един момент той получавал изведнъж съвсем особено преживяване. За да мога изобщо да ви охарактеризирам това преживяване, трябва да започна тази характеристика по следния начин.

Представете си: вие влизате днес, като земен човек, в топла стая; усещате топлината; излизайки навън, където е 5 или 10 градуса под нулата, усещате студ; усещате разликата между топлина и студ, но я усещате като нещо телесно. Това не се свързва с вашата душевност. И като земен човек, влизайки в топлата стая, вие нямате усещането: тук, в тази стая, има нещо сякаш от великия Дух, обграждащ човека с любов. Вие усещате тази топлина като приятно телесно чувство, обаче не го усещате като нещо душевно. Същото е и със студа. Вие мръзнете, студено ви е телесно; но нямате усещането: чрез особените климатични условия към вас се приближават демони, за да ви нашепват нещо толкова хладно, че замръзвате също и в душата. Физическата топлина за вас не е едновременно и нещо душевно, защото вие, като земен човек с обикновено съзнание, не възприемате с цялата интензивност природно-душевното. В качеството си на земен човек можете да се сгреее от друг човек, от неговото приятелство, от неговата любов; можете да замръзнете от неговата хладина, може би и от неговата еснафщина, обаче при това се има предвид нещо душевно. Но помислете колко малко е склонен днес физическият земен човек, когато излезе в топъл летен ден със зноен въздух, да каже: Боговете сега много ме обичат! Или колко малко е склонен сегашният човек, излизайки на зимния студ, да каже: а сега във въздуха се носят само тези Силфи, които са хладни филистери в света на Силфите. Такива изрази днес няма да чуете.

Усещането, на което искам да ви обърна внимание – казах ви по този повод, че трябва да започна обяснението от края, – се откривало като нещо от само себе си разбиращо се на ученика, когато той преживявал това вътрешно усещане на потиснатост. Всичко, което той усещал като топлина, едновременно го усещал като душевно, но заедно с това именно и като физическа топлина; той е можел да го чувства, защото със своето съзнание се намирал в живота на Юпитер, който възниква от Земята. Защото ние само благодарение на това ще

станем хора на Юпитер, че ще свържем физически топлинно-то с душевната топлина; така че ние, като хора на Юпитер, ще стигнем дотам, че когато например помилваме с любов някой човек или дете, за това дете в същото време ще станем действително топлоизлъчвачи. Любовта и излъчването на топлина по никакъв начин няма да бъдат разделени. Фактически ще се стигне до там, че топлината, която се преживява, ще се излъчва душевно също и в обкръжението.

Ученикът от Хибернийските Мистерии е воден към това преживяване – разбира се, не в земния свят, а бидейки пренесен в друг свят – и благодарение на него, разбира се, не във физическата земна действителност, пред него в образ се появявало битието на Юпитер.

Следващото усилие се състояло в това, че ученикът трябвало да почувства вътрешната необходимост, за която говорих вчера, когато се приближавал до усещане на необходимост от преодоляване на собствения Аз, защото в противен случай той би могъл да стане източник на зло. Когато ученикът правел в себе си действително това вътрешно душевно състояние, тогава той не само усещал единство на душевната и физическа топлина, но усещаното единно като душевно-физическа топлина започвало да свети, проявявало се като светещо. Тайната на сиянието на светлината, душевното сияние на светлината се откривала на ученика. Така той се пренасял в бъдещето, в това бъдеще, когато Земята ще се превърне в планетата Венера, в бъдещата планета Венера.

По-късно, когато ученикът усещал сякаш в своето сърце всичко, което той преживявал преди – както го описах вчера, – тогава това, което той въобще е преживял в своята душа, едновременно се изправяло пред него като преживяване на планетите. Човек има някаква мисъл; тази мисъл не остава в границите на човешката кожа, а започва да звучи; мисълта става Слово. Това, което човек преживява, става Слово. Словото се разпространява на планетата Вулкан. Всичко на планетата Вулкан е говорещо живо същество. Словото звучи

от Словото, Словото се обяснява със Слово, Словото говори за Слово, Словото се учи да разбира Словото. Човек се усеща като свят, разбиращ Словото, като Слово – свят, разбиращ Словото. Когато този образ се изправял пред посвещавания в Хиберния, тогава той се намирал в битието на Вулкан, в най-късната метаморфоза на състоянието на земната планета.

И така, виждате, че Хибернийските Мистерии действително се отнасят към тези, които в духовната наука с пълно право се наричат велики Мистерии. Защото това, в което се посвещавали учениците, им давало някакво прозрение, съзерцание на доземния и следземния човешки живот. В същото време то им давало прозрение в космическия живот, в който е вплетен човек, от който е роден в течение на времето. Следователно човекът се учил да познава микрокосмоса, т.е. самия себе си, като духовно-душевно-телесно същество във връзка с Макрокосмоса. Той опознавал също и изграждането, сътворението, възникването, отмирането и метаморфозирането на Макрокосмоса. Тези Хибернийски Мистерии са били велики Мистерии.

Собствения си разцвет те преживели по времето, предшестващо Мистерията на Голгота. Особеността на великите Мистерии обаче се състояла именно в това, че в тези велики Мистерии се говорело за Христа като за бъдеще, както впоследствие хората говорили за Христос като за преминал през събития в миналото. След първото посвещение са искали да покажат на ученика, представяйки му на изхода образа на Христа: всичко, което е мировият път на Земята, се стреми към събитието на Голгота. Тогава това още се представляло като бъдеще.

На този, впоследствие преминал през толкова изпитания остров, действително е било място на велики Мистерии, място на християнски Мистерии преди Мистерията на Голгота, в което живеещият още преди Мистерията на Голгота човек със своя духовен поглед е бил насочван по съответния начин към Мистерията на Голгота.

Когато по-късно настъпила Мистерията на Голгота – по времето, когато там, в Палестина, се извършиха удивителните събития, които описваме, когато разказваме за преживяванията на Христос Исус на Голгота и за неговото обкръжение, – тогава в Хибернийските Мистерии и в тяхната общност, т.е. в народа, принадлежащ към Хибернийските Мистерии, се празнували големи празници. Това, което действително ставало в Палестина, се извършвало на Хибернийския остров стократно умножено, но така, че картината не била като спомен от миналото. На Хибернийския остров в образи преживявали Мистерията на Голгота едновременно с извършващата се в Палестина историческа Мистерия на Голгота. Когато впоследствие в храмовете и църквите Мистерията на Голгота се преживявала в образи, показвала се на народа в образи, това са били картини, напомнящи в нещо станалото на Земята, което се извлича от обикновеното съзнание като исторически спомен. На Хибернийския остров тези картини са съществували, когато те още не са могли да бъдат извлечени като историческа памет от миналото, а когато са можели да бъдат извлечени само от самия дух. На Хибернийския остров духовно са виждали това, което за телесното око се разигравало в Палестина в началото на нашето летоброене. По такъв начин, на хибернийския остров човечеството духовно преживявало Мистерията на Голгота. А това означава величие на всичко, което след това е излизало за останалата цивилизация именно от този Хибернийски остров, което обаче изчезнало в по-късно време.

А сега ви моля да обърнете внимание на едно нещо. Този, който изучава само външната история, ще намери много величествено, прекрасно, възвисяващо и просветляващо ума, когато исторически хвърли поглед към древния източен свят, когато исторически се вгледа към древна Гърция, към древния Рим; много може той да преживее, преминавайки през средновековието, да кажем, до времената на Карл Велики. Обаче вижте колко бедни стават външните исторически съобщения за времето, което започва няколко столетия след възникване-

то на Християнството и завършва приблизително през деведесетото, десето столетие. Погледнете историческите трудове: във всички стари честни исторически трудове навсякъде ще намерите само съвсем кратки описания на това време, ще намерите много малко относно тези столетия. Едва по-късно нещата отново започват да стават по-подробни. Най-новите историци, малко професорски срамувайки се от факта, че материалът е толкова лош, вследствие на това, че те не описват нещо, което знаят, измислят всякакви фантастични конструкции и ги разполагат в тези столетия. Обаче всичко това е безсмислица. Ако външно исторически честно се представят нещата, историческото описание на времето, когато загива древният Рим, ще се окаже доволно оскъдно; по-късно текаат разрушителните походи на преселенията на народите, които са били не така страшно забележителни външно, както си ги представят днешните хора; те са били поразителни само по отношение на предшестващото и последвалото спокойствие. Но ако просто изчислите днес, или бихте изчислили в предвоенния период, колко хора пътуват всяка година от Русия в Швейцария, ще получите по-голяма бройка хора от тези, които са пресекли същата територия в Европа във времената на преселението на народите. Всички тези неща са относителни. Така че, собствено, ако продължим в същия стил, в който се говори при описание на придвижването на народите, би трябвало да кажем: чак до предвоенния период всичко в Европа се намирало в постоянно преселение на народите, даже в Америка през океана. Отиванията в Америка са били по-многобройни от потоците при преселението на народите. Обаче това не искат да си го изяснят. И все пак работата стои така, че в този период, който се описва като време на преселение на народите, и в последващия период, историческите сведения стават по-редки. За този период малко е известно. Малко се разказва например за това, какво е ставало ето тук, на тези места, във Франция, в Германия и т.н. А именно там, където, макар и като слаби отгласи, са текли отзвуци на това, което се е съзрявало в Хиберний-

ските Мистерии, където действията, импулсите на великите Мистерии на Хиберния се вливали в цивилизацията.

Сега се срещнали две велики течения. Виждате, всичко което сега ви говоря, го говоря, собствено, само като терминология, без ни най-малко желание да хвърлям дори сянка на симпатия или антипатия, само за да опиша историческата необходимост. Срещнали се две течения. Едното течение вървяло по заобиколен път през Гърция и Рим, вървяло от Изток. То разчитало на все повече и повече проникващата в човечеството способност, основаваща се на разсъдъка и способността на сетивните органи, където действало това, което съществувало като исторически спомен за външно зримите, външно преживяните събития. От Палестина през Гърция и Рим се разпространила вестта, възприета по-късно от хората в техния религиозен живот, вестта за това, което в сетивно-физическия свят се разиграло в Палестина, благодарение на Бога Христос. Било е съобразено с разбирането на хората, било е насочено към това, което днес наричаме обикновено, основано на разбирането и външните сетивна съзнание. Това се разпространило по величествен начин. Но в края на краищата то изместило произлизащото от Запад, от Хиберния, и което в качеството си на последен отглас на старата, инстинктивна земна мъдрост се съобразявало с древната, избухваща само в новата съзнателност, спиритуална мъдрост на човечеството. Нещо се разпространило от Хиберния в Европа и то, по отношение на просветлената мъдрост, не разчитало на сетивния поглед, на свидетелства, на които можем да се позовем като на исторически съществуващи. Тук се разпространявали култове, учения на мъдростта като хибернийските култове, като хибернийските учения на мъдростта, които се съобразявали с това, което просветлява човека от духовния свят, даже и тогава, когато, като Мистерията на Голгота, на друго място на Земята, едновременно се разиграва и във физическата действителност. В Хиберния гледали по духовен начин към физическата действителност в Палестина.

Но каквото могло само да се присъедини към физическата действителност, оставило в сянка това, което се съобразявало с духовното издигане на човека, със спиритуалното одухотворяване на човека, със спиритуалното одушевяване на човека. Постепенно свързаното със сетивно-физическото битие, с необходимостта, получило преимущество над това, което било свързано с духовното виждане. Съобщението за Спасителя, който бил на Земята във физическо тяло, победило чудесните имагинативни картини, които излизали от Хиберния и са могли да бъдат представени в култовете, великите имагинативни картини, които възвестявали за Спасителя като за духовно същество и при това съвсем не отчитали в изобразяването на своя култ, в своите предания, че това било също и някакво историческо събитие. Още по-малко е можело да бъде отчетено по времето, когато това не е било още историческо събитие, защото тези култове са били основани преди Мистерията на Голгота.

Дошло време, когато хората все повече и повече ставали възприемчиви само за физически съзерцаваното, когато стигнали дотам, да не се съобразяват с истинските неща, не намиращи опора във физически зримото. Така мъдростта, дошла от Хиберния, вече не се усещала в нейната субстанционалност. И по такъв начин изкуството, дошло от Хиберния, вече не се усещало в своята космическа истина. Така постепенно все повече и повече възниквала не хибернийската наука, а науката, проникваща само до външно-сетивното, и не хибернийското изкуство, а изкуство – даже и рафаеловото е такова, – нуждаещо се от сетивно-нагледен модел, докато хибернийското изкуство изхождало от факта, че духовното, спиритуалното се осъществявало непосредствено чрез художествените средства.

После настанало време, когато настъпило в определен смисъл затъмнение на спиритуалния живот, когато хората разчитали само на мисленето и сетивата, основавали философии, които трябвало да покажат как мисленето и сетивата биха могли някак да разберат живота или да достигнат до истината.

Настъпило забележително явление, състоящо се в това, че човек вече не бил достъпен за спиритуално влияние. И в кое би могло най-точно да се види, че хората със своето съзнание повече не са достъпни за спиритуални влияния, ако не в това, което се давало на хората по начина – описах го в списанието «Царство»¹⁰, – по който е била дадена на хората «Химическата сватба на Християн Розенкройц». Тогава обърнах внимание върху факта, колко удивителни са нещата около тази «Химическа сватба». Валентин Андреа¹² е физическият писател на тази «Химическа сватба»; година преди да се разрази тридесетгодишната война е била написана тази «Химическа сватба» от Валентин Андреа. Обаче никой, който познава биографията му, не би се усъмнил, че този Валентин Андреа, който впоследствие станал филистерски пастор и написал разни елейни книги, не е писал «Химическата сватба». Безсмислено е да се вярва, че Валентин Андреа е написал «Химическата сватба». Само сравнете «Химическата сватба», или «Организация на света», или другите трудове на Валентин Андреа – физически това е една и съща личност – с всичко сантиментално сладко, твърде елейно, което е написал в по-късния си живот пастор Валентин Андреа, носещ само същото име. Имаме във висша степен забележителен феномен! Млад човек, едва завършил училище, записва такива неща, като «Организация на света», «Химическата сватба на Християн Розенкройц», и ни струва голямо усилие да схванем вътрешния смисъл на тези трудове. Самият той съвсем нищо не разбира от това, за което по-късно си и признава: той се превръща в елейно-мазен пастор! И това – същият този човек! Достатъчно е да вземем само този факт, за да се повярва в това, което казах тогава: «Химическата сватба» не е написана от човек, или само дотолкова е написана от човек, доколкото изпълненият със страх таен секретар на Наполеон е писал писмата му. Обаче Наполеон все пак е бил човек, здраво стоящ на земята, бил е физическа личност. Писалият «Химическата сватба» не е бил физическа личност, той е използвал този «секретар», превърнал се впоследствие в

мазния пастор Валентин Андреа.

Обмислете това удивително събитие, предшествало Тридесетгодишната война: млад човек, съвсем млад човек, отдава ръката си на духовно същество, свише записваща такова нещо като «Химическата сватба»! И каквото в случая се появява в посочения пример, е било частно явление за тези времена. Тези неща са се узнавали и съхранявали не винаги. Въобще всичко важно, което било дадено на човечеството тогава, се давало на хората по такъв начин, че те не са били способни да разберат с разсъдъка си даваното. Това е била отгичаща се спиритуалност, която все още им се откривала; хората са я записвали, но вече не са могли да я преживеят в себе си.

По това време дори и да имаше исторически книги със съответната дебелина, в тях страниците биха били празни, защото тогава човечеството е вървяло сякаш в две течения, едното от които протичало надолу във физическия свят, където хората все повече и повече вярвали само в това, което им говорел разсъдъкът и сетивните органи. А над това постоянно е имало място достижимото от човека, обаче неразбрано от него спиритуално откровение. И характерен пример именно за такова откровение са неща, подобни на «Химическата сватба на Християн Розенкройц».

Но всичко това, което се разкривало тук, все пак преминавало през човешките глави, макар и тези глави да не разбирали нищо; а преминавайки през човешките глави, то отслабвало и се изкривявало. Във великолепна поезия, могъща поезия, се превръщал този шепот и говор, каквато виждаме в някои строфи на «Химическата сватба на Християн Розенкройц». И все пак тя е откровение на нещо грандиозно: могъщи макрокосмически образи, силни преживявания, протичащи между човека и Макрокосмоса, представящи се величествено. Когато с днешен поглед четем «Химическата сватба», се учим да разбираме образите там; те се разкриват пред нас, защото по същество все пак са обогрени от мозъците, през които са преминали, и зад тях се изправя нещо грандиозно.

Подобни неща свидетелстват, че в подсъзнанието продължавало да живее това, което някога се е преживявало от човечеството. И то съвсем изчезнало в началото на опустошителната Тридесетгодишна война. В първата половина на седемнадесетото столетие се вляло това, което някога било велика, величествена спиритуална истина. И само мистиците все още съхраняват душевни впечатления за нея. Обаче истинската субстанция, спиритуалната субстанция, съвсем се изгубва. Разсъдъкът надделява, подготвяйки епохата на свободата.

Днес ние гледаме към тези неща и гледаме именно към Хибернийските Мистерии, бих казал, с истински задълбочен вътрешен душевен живот, защото те са по същество последните велики Мистерии, тези последни велики Мистерии, през които са могли да се изричат човешките и космически тайни. Когато тези тайни отново се изследват днес, се разкрива величието на Хибернийските Мистерии. Невъзможно е обаче да прозрем в тях, ако не ги изследваме самостоятелно. Когато се изследват самостоятелно, тогава се появява още нещо особено. Когато в Акаша-хрониката се приближим до картини от Хибернийските Мистерии, тогава се чувства, че нещо отблъскващо действа върху човека. Все едно някаква сила отблъсква човека, затруднява да се приближим до тях с душата си. Колкото по-близо се стига, толкова повече се замъглява това, към което бързае с душата си, и се стига сякаш до някакво душевно заглушаване. Тази душевна оглушеност трябва да се отработи навън. Това може да се направи не по друг начин, а като оживим в себе си всичко, което знаем за тези неща, самостоятелно установени, самостоятелно видяни. След това ще видим защо това е така. Ще открием, че с тези Хибернийски Мистерии на човечеството е бил даден последният отзвук от нещо древно от божествено-духовните сили; обаче в същото време, когато Хибернийските Мистерии са били сведени до сенчест живот, те са били и духовно оградени с плътен воал, така че човек да не може пасивно да изследва, да не може да ги наблюдава, да

може да се приближи към тях само ако пробуди в себе си спиритуална активност, и следователно се превърне в истински човек на новото време. Затова бих могъл да кажа: достъпът до Хибернийските Мистерии беше затворен, за да не може човек да се приближи до Мистериите по стария начин, а да се стимулира да преживее с активно съзнание това, което трябва да бъде вътрешно намерено от човека в епохата на свободата, не посредством историческо, даже не ясновидски-историческо виждане на древните, удивителни, велики тайни, дотогава, докато не стъпи на пътя, водещ до тези тайни от собствена вътрешна активност.

С тези велики Мистерии на Хиберния по най-интензивен начин се сочи, че новото време започва в епохата, когато Хибернийските Мистерии слизат в света на сенките. Обаче и днес можем отново да ги съзерцаваме в цялата им слава и величие с душевното ни същество, носени от вътрешната свобода, защото чрез действителната вътрешна активност е възможно да се приближим до тях, да преодолеем каквото ни спира насреща, стреми се да заглуши това, което се изправя пред душата ни, което се е откривало на посещаваните чак до късни времена от великите древни тайни на старата, макар и инстинктивна, но висока спиритуална мъдрост, изливаща се към земното човечество като изначална сила на душата. Най-прекрасни, най-значителни паметници на прамъдростта на човека, на пракилостта на божествено-духовните същества, както тя се е откривала в прасъстоянието на човечеството – най-прекрасни духовно-душевени паметници на онова време в по-късно време са тези образи, които могат да ни се открият, когато обръщаме поглед към Мистериите на Хиберния.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

14 декември 1923 г.

Да поставим още един път пред душата си значението на факта, че истината и познанието, съдържащи се в Мистериите на Хиберния, в определен смисъл са били притъпени, което значи, че те не са имали по-нататъшно въздействие по своя път от Запад, от средата на Европа, на Изток и че на мястото на спиритуалното, също и в религиозния култ, се проявил външен, близък до сетивното възглед, най-малкото традиция, предание за подобен сетивен възглед. Образа, открит ни се в края на последната лекция, ще поставим отново пред душата си. Насочихме вниманието си към съществуването на Христос в Мистериите на Хиберния, а също и по времето, когато се е разигравала Мистерията на Голгота. Тук, в Хиберния, са били посветителите и техните ученици, които – макар сред тях за сетивното възприятие и да не се е извършвала Мистерията на Голгота и до тях да не е могла да достигне никаква вест за това – едновременно, с универсална тържественост извършвали тази Мистерия, защото благодарение на проникателността им било ясно, че тази Мистерия на Голгота протича сега едновременно и външно.

Следователно за посветените и техните ученици в Хиберния се открила необходимост действителното сетивно събитие да бъде преживяно само по духовен, спиритуален начин. И за този начин на мислене и тази познавателна ориентация, които са били знайни в Хиберния, не се изисквало друго освен спиритуалност във физическия свят.

С това обаче става очевидно, че в Хиберния въобще на първо място се поставяло спиритуалното, духовното на всички неща. Наистина каквото в Хиберния било тържествено извършено, било прихванато от всевъзможни тайни течения в духовния живот през британските острови, през Бретан, през днешна Холандия и Белгия, а също и през днешния Елзас към

Средна Европа. И в първите столетия от християнското развитие ние намираме, макар и не във всеобщата цивилизация, но все пак навсякъде в посочените области, тук-там отделни хора, които са могли да разбират произлизащото от Хибернийските Мистерии.

Обаче това, както беше казано, не е станало всеобщо достояние. Към тези неща трябва да подходим с интимната тъга на познанието, за да намерим отделните личности, чиято бройка в първите християнски столетия е била все още значителна, в последващите столетия, а именно от осми, девети до петнадесети, шестнадесети век, ставала все по-малка и по-малка, личности, събиращи около себе си наистина неголямо число ученици, но благодарение на които, встрани от големия свят и неговата цивилизация, в тишина продължавало да расте това, което в европейския Запад е било иницирано от хибернийския остров.

Въобщо в Европа се разпространило това, за което не било нужно непосредствено духовно виждане, което е можело да бъде свързано към обикновеното историческо предание, просто разказващо за станалото като физическо събитие в Палестина в началото на летоброенето. И именно от това течение следва, че все повече и повече развитието вървяло така, че се обръщало внимание само на разиграващото се във физическия живот. Все по-малко и по-малко разбирали колко колосално противоречие се съдържа в такова събитие като Мистерията на Голгота, което би могло да бъде разбрано само чрез най-задълбочен духовен живот, да има само външна, свързана със сетивността форма. Обаче това станало необходимата посока на движението на културното развитие в Европа.

Всъщност всичко се подготвяло вече от много време и е можело да стане само благодарение на факта, че много от древната същност на Мистерията е било забравено, докато в Гърция още е съществувало. Тогава тези гръцки Мистерии са се делили на два вида. Единият бил този, в който преимуществено се занимавали с насочването на човешките сетива

към духовните светове, към мировото ръководство и мировата ориентация в духа; в другия вид се занимавали с тайните на природата, особено с господстващите в природата сили и същества, стоящи зад земните власти. Цялото посвещение преминавало през двата рода Мистерии. Тогава за преминалите посвещение са казвали, че те са възприели в себе си както тайните на Отца, Мистерииите на Зевс, така и тайните на Майката, тайните на Деметра. И когато обръщаме взор към тези времена, наред с духовното съзерцание, достигащо висшите сфери, макар и вече с някаква абстрактност, но все пак достигащо до висшите сфери, ние намираме и напредващото в дълбочина съзерцание на природата и – което има особено, първостепенно значение – съединението на двете.

На това съединяване на двете, което днес не се отчита, че човек съдържа в себе си определени външни природни вещества, а други природни вещества не съдържа, на него се обръщало най-дълбоко внимание в Хтоническите Мистерии на Гърция. Знаете, че човек има в своя организъм желязо. Той съдържа в себе си и други метали: калций, натрий, магнезий и т.н. Но някои метали е невъзможно да се намерят в него, ако се търсят с обичайните научни средства и анализираме човека по отношение на веществения състав. Така, от гледна точка на външното изследване, човек не съдържа в себе си олово, мед, живак, калай, сребро, злато.

Великата загадка за посветения в гръцките Мистерии се свеждала до въпроса: Защо човек, съдържащ в себе си например желязо, калций, натрий и други вещества, необходими и във външната природа, не съдържа например олово и калай? Те са били дълбоко убедени, че човек е малък свят, микрокосмос. И все пак изглеждало, че не съдържа в себе си тези метали: олово, калай, живак, сребро и злато.

Относно най-древните посвещавани в Гърция действително може да се каже, че те са били на мнението, че това е само привидно. Защото те са били дълбоко проникнати от познанието, че човек е истински микрокосмос, т.е. носи в себе

си всичко, което го има в света.

Да надникнем в душевното състояние на гръцкия посвещаван. Него например го учили така – каквото се простирало в течение на дългото време на обучение, аз трябва да изведа в няколко изречения, но вие ще ме разберете, – че му казвали: виж, също така, както днес Земята навсякъде в себе си съдържа желязо и желязото го има и в човека, така и някога, когато Земята още не е била Земя, а се е намирала в предшестващото планетарно състояние, тя, биваща тогава Луна или даже Слънце, е съдържала в себе си олово, калай и т.н.; и всички същества, взели участие в това предшестващо формообразуване на Земята, споделяли и тези метали и техните сили – също както днешният човек споделя със Земята силата на желязото. Обаче при тези преобразувания, които претърпяла древната форма на Земята, само желязото съхранило такава сила и плътност, че човек може да бъде пронизан с тях. Другите изброени метали, макар и да са се съхранили в Земята, вече не се съдържат в нея в такъв вид, че човек да може да бъде непосредствено пронизан от тях. Но в крайно фин вид те се съдържат в цялото мирово пространство, обкръжаващо човека.

Когато гледам към олово, пред моя поглед застава познатия сиво-бял метал. Той има определена плътност и може да бъде взет в ръка. Обаче същото това олово, което се намира като оловна руда в Земята, в безкрайно фино състояние го има в цялото мирово пространство, обкръжаващо човека и има там своето значение. В мировото пространство оловото има това значение, че навсякъде, даже там, където видимо никакво го няма, то излъчва своите сили и човек влиза в съприкосновение с тези негови сили, но не посредством своето физическо тяло, а чрез своето етерно тяло. Защото извън оловните руди в Земята оловото го има в такова фино състояние, че то може да въздейства само на етерното тяло на човека. Но на него то действа и в такова разпространено в цялото мирово пространство безкрайно фино състояние.

След това ученикът от гръцките Хтонически Мистерии

изучавал, че също, както Земята е планета, безкрайно богата на желязо, планета, за която жителите на другите планети биха могли да кажат, че тя е богата на желязо и в това отношение ѝ е родствен само Марс, – че също, както Земята е богата на желязо, Сатурн е богат на олово. Каквото за Земята е желязото, такова за Сатурн е оловото. Трябва да се приеме – така учил ученикът в Хтоническите Мистерии в Гърция, – че някога Сатурн се е отделил от всеобщата планетарна форма, която някога е имала Земята, и че това особено разпределение на оловото се е извършило тогава, когато Сатурн се е отделил от всеобщата планетарна форма. Сатурн, така да се каже, заграбва в себе си оловото и го задържа посредством своята собствена планетарна жизнена сила и благодарение на своята собствена планетарна топлина в такова състояние, че то може да пронизва цялата планетарна система, към която се отнася и нашата Земя, с тези фино разпределени оловни сили.

Така че трябва да си представите Земята, а в далечината – Сатурн, който изпълва цялата планетарна система с фино олово, с фина оловна субстанция. Тази фина оловна субстанция въздейства върху човека. Ние можем да намерим следа също и от това, което се съобщавало на посвещавания в Гърция, което този ученик се учил да разбира – а именно как действа оловото. Той научавал, че нашите външни сетива, а именно зрителното сетиво би погълнало целия човек, не би му позволило да стигне до самостоятелност. Човек само би виждал, без да бъде в състояние да осмисли видяното, да отстъпи от видяното и да каже: Аз виждам. Той би бил препълнен от зрението, ако го нямаше въздействието на оловото. Това въздействие на оловото прави човека самостоятелен, противопоставя го като Аз на възприемчивостта на външния свят, който живее в него. Тези сили на оловото навлизат отначало в етерното тяло, а после от етерното тяло по определен начин се просмукват във физическото тяло на човека. Благодарение на това той получава способност да има спомени, да притежава памет.

Когато ученикът в Хтоническите Мистерии се научавал да разбира такива неща, после минавал на следващото и това е бил велик момент. С всевъзможна тържественост му показвали субстанцията на оловото. След това чувството му се насочвало към Сатурн и пред душата му се представяло родството на Сатурн със земното олово. На него му се казвало: Такова, каквото виждаш оловото, то се съдържа в Земята. Но Земята в своето сегашно състояние не може да даде олово в такава форма, че това олово да може да действа в човека. Обаче Сатурн с неговото съвсем друго топлинно състояние, с неговите вътрешни жизнени сили излъчва олово в планетарното пространство и благодарение на това ти си самостоятелен човек, имаш способност да си спомняш. Помисли, че ти си човек само защото днес все още знаеш това, което си знаел преди десет, преди двадесет години. Помисли колко би загубило човешкото в теб, ако ти не би носил в себе си това, което си съдържал преди десет-двадесет години. Твоята азова сила би била раздробена, ако не би притежавал в пълната ѝ мяра силата на спомена. Ти си задължен за това на излъчващото се от далечния Сатурн. Това е сила, която е стигнала до състояние на покой в земното олово и в такава състояние не може повече да действа върху човека. Следователно оловната сила на Сатурн обуславя това, че в теб укрепват мислите, че те отново се надигат след определено време от дълбините на душата, че можеш да живееш с външния свят продължително, а не мимолетно. Ти си задължен на оловната сила на Сатурн за това, че сега не просто виждаш предмети около себе си и утре ги забравяш, а можеш така да ги удържиш, че това, което си преживял години назад, можеш отново да го оживиш в своята душа; ти можеш така да възпроизведеш душевното си преживяване, че да бъде, каквото е било, когато действително си го преживявал в земния си живот.

Това е било първото силно впечатление, получавано от ученика, благодарение на факта, че подобно нещо му го поднасяли с голяма тържественост, със сериозна, но не сантимен-

тална тържественост. После той се учил да разбира и следното: да, но ако в човек би действала само оловната сила на Сатурн, ако само тази сила на оловото на Сатурн би давала на човек способностите на Аза, способността за спомняне, тогава той би станал напълно чужд на Космоса. Ако тук би действала само силата на Сатурн, макар и човек да би възприемал чрез силата си за спомняне това, което е виждал с физическите си очи и би го съхранявал в себе си за времето на земния си живот, той би станал чужд на Космоса. Той би се превърнал в своего рода отшелник в земното битие, въпреки надареността си със способността за спомняне от Сатурн.

Тук ученикът се научавал, че на силата на Сатурн трябва да бъде противопоставена друга: силата на Луната. Да допуснем, че тези две сили биха стояли така, че биха вървели към Земята – следователно и към човека – от противоположни страни, обаче сливайки се една с друга. Каквото Сатурн взима от човека, Луната му го дава; каквото Сатурн дава на човека, Луната му го взема. И следователно, както човек има в желязото сила, която може вътрешно да преработва, както Сатурн има сила в оловото, така Луната има сила в среброто.

Също и среброто, както го има в Земята, е стигнало вече до такова състояние, че не може повече да прониква в човек. Не цялата сфера, заемана от Луната, действително е прони-

зана от фино разпределено сребро. Луната действа особено силно тогава, когато лъчите ѝ идват от страна на съзвездието Лъв, така че човек, благодарение на тази сила на среброто от Луната, търпи влияние, противоположно на оловната сила на Сатурн, и по този начин не става чужд на макрокосмоса, въпреки че от вселената той милостиво е инспириран от силата на спомените. Особено тържествен е бил моментът, когато гръцкият ученик стигал до това, да вижда как са се противопоставяли Сатурн и Луната и после в нощната тържественост му се появявало: Гледай нагоре към обградения с пръстени Сатурн. Ти трябва да си му благодарен, че си независимо същество. А сега гледай на другата страна, към сребърно сияещата Луна. На нея си задължен, че можеш да понесаш силата на Сатурн, без да се откъсваш от Космоса.

Ето така – непосредствено докосвайки се до взаимовръзките на човека с Космоса – се занимавали в Гърция с това, което по-късно в карикатурна форма се наричало Астрология. Тук е имало истинска мъдрост, защото в звездата виждали не просто намираща се горе светлинна точка или петно; в звездата виждали живо духовно същество, а във връзка с това живо духовно същество и човешкото същество на Земята.

Имало е естествознание, издигащо се чак до небесата, достигащо мировите простори. Когато ученикът придобил такива светлинни видения, светлинни прозрения и ако това дълбоко се влеело в душата му, тогава например в истинските Мистерии на Елевзин, както е било прието, той се водел при две статуи – така, както въобще е било прието в Мистериите. Знаете го от описанията на други Мистерии, например на Хибернийските Мистерии. Едната статуя представляла бащино-то божество, обкръжено от знаците на планетите и слънцето – тази бащина статуя, която му показвала например сияещия Сатурн, сияещ, но по такъв начин, че на ученика се напomniaло: Да, това е оловното сияние на Космоса, – така, както при лунното излъчване му се напomniaло: Да, това е сребърното сияние на Луната, – и така при всяка отделна планета. Така че

в статуята, представляваща бащиния принцип, се явявали тайните, които сияели насреща от планетарното обкръжение на Земята, което било родствено на отделните метали на Земята, но което вътре в Земята станало вече непригодно за вътрешното същество на човека.

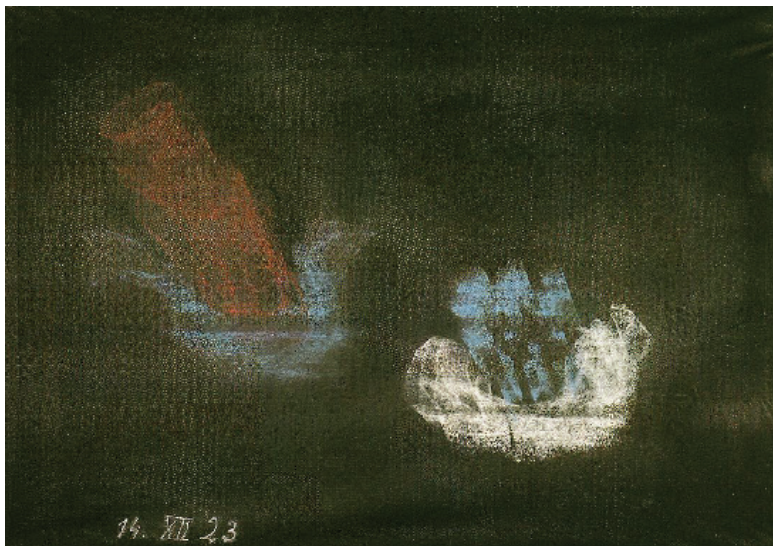
Виж – така се казвало на ученика, – тук пред теб е изправен мировият Отец. Мировият Отец носи в Сатурн оловото, в Юпитер – калая, в Марс – родственото на земната същност желязо, но в съвсем различно състояние, в Слънцето – сияещото злато, във Венера – сияйно-излъчващата мед, в Меркурий – излъчващия живак, в Луната – блестящото сребро. Ти носиш в себе си от металите само това, което си могъл да усвоиш за себе си от планетарните състояния, които Земята е имала преди. От сегашното състояние ти можеш да усвоиш само желязото. Обаче като земен човек ти не си цялостен. Отецът, който стои пред теб, ти показва в металите това, което сега не може да се намира в теб самия от земното битие, но което ти трябва да вземеш от Космоса – в Оцеца имаш другата част от себе си, когато се възприемеш като човек, преминал през планетарните състояния на Земята. Само тогава ти за първи път си цялостен, човече. Тук, на Земята, ти стоиш като част от човека. Останалото носи Оцеца около своята глава и в своята ръка пред теб. Това, което стои тук пред теб, с това, което носи – това за пръв път си ти. Ти стоиш на Земята. Обаче тази Земя не винаги е била такава, каквато тя е днес. Ако тя би била винаги такава, ти не би могъл да съществуваш като човек на нея. Защото тя носи в себе си, макар и в отряло състояние, и оловото на Сатурн, и калая на Юпитер, и желязото на Марс – само че в друго състояние, – и златото на Слънцето, и среброто на Луната, и медта на Венера, и живака на Меркурий; всичко това тя носи в себе си. Но във вида, в който тя ги носи в себе си, металите са само спомени за това как е живяло някога в Земята среброто по време на лунното битие, златото – по време на слънчевото битие, оловото – по време на битието на Сатурн. И това, което днес виждаш в плътните метални маси

на оловото, калая, желязото, златото, медта, живака и среброто (с изключение на познатото ти желязо, което не е вътрешно земно желязо, защото е марсианско), това, което днес виждаш в тези компактни, плътни метали, се е изляло някога от Космоса в Земята в съвършено различно състояние. Металите, каквито днес са ти познати на Земята, са трупове на предишните си същности. Оловото е труп на металната същност, която по времето на Сатурн, а също в различна степен и по време на Луната, в своята древна форма е действала върху Земята. Калаят заедно със златото са действали в съвсем друго състояние в течение на слънчевото време на Земята – при духовно виждане тази статуя, в това, което тя ти носи насреща в твоето днешно състояние, се превръща за теб наистина в бащина статуя. И в духа, като в реално видение, статуята от истинските Мистерии в Елевзин ставала жива и протягала към стоящата редом женска фигура това, което са били тогава металите. Във видението на ученика женската фигура вземала тази предишна форма на металите и я обкръжавала с това, което би могла да даде от себе си Земята, когато тя е станала Земя.

Така виждал ученикът този чуден процес, това чудно явление: тук сияело изразено символично това, което било в ръцете на бащината статуя, масата на металите, а това, което била Земята, се представяло – да кажем, например със своя варовик или с другите скални породи – насреща на това, което тук блестяло и обкръжавало със земна субстанция изливащите се метални същности, подобно на протегнатата от майчината статуя ръка, любовно приемаща това, което ѝ се подавало в качеството му на метални сили от бащината статуя. Това е било велико, мощно впечатление, защото в това виждали взаимодействие на космическото със земното в хода на еоните. И се учили правилно да усещат това, което предлагала Земята.

Погледнете какво представлява от само себе си металното в Земята. Вие го намирате кристализирало. Намирате го обкръжено от някаква кора, от това, което произлиза от Земята. Металите произхождат от Космоса; земното любовно приема

това, което идва от Космоса. Това можете да видите навсякъде навън, ако се разходите до мини с метални руди и се поинтересувате от металите. Това, което се приближавало срещу металите, го наричали Майка. Най-значителните от тези земни субстанции, които отивали срещу небесно-металното, за да го обхванат, са ги наричали Майки.

Това е един от аспектите за разбирането на тези «Майки», към които се спуска Фауст. Той едновременно се спуска в доземните времена на Земята, за да види как възприема в себе си майчински Земята бащински даденото от Космоса.

Благодарение на всичко това в ученика от Елевзинските Мистерии вътрешно се предизвиквало някакво съпреживяване с Космоса, някакво вътрешно сърдечно познание за това, какво представляват всъщност природните продукти и природните процеси на Земята.

Скъпи мои приятели, когато днешният човек гледа природните явления и тези природни продукти – понеже, нали всичко е мъртво и представлява само трупове – и когато се занимава с физика или химия, каквото прави, е същото, кое-

то прави анатомът, разрязвайки трупове в анатомичната зала, търсейки в мъртвото това, чието предназначение е животът. Така се връзваме ние с нашата химия, с нашата физика в живата природа. На гръцкия ученик се давало друго естествознание, живо естествознание, разглеждащо днешното олово като труп на оловото. Трябвало е да се върне във времената, когато оловото е живеело. Тук му ставало ясно тайнственото отношение на човека към вселената, тайнственото отношение на човека към това, което го заобикаля на Земята.

След като преминел през такова преживяване пред бащината и майчината статуи и то потънело в душата му, тогава в него оживявали двете противоположни сили, силата на Космоса и силата на Земята. Той се приближавал, така да се каже, към най-свещеното даже и в Гърция. Тук пред него се появявала картина: женски образ, кърмещ от гърдите си дете. След това той се въвеждал в разбирането на думите: Това е бог Якхос, който идва. Така гръцкият ученик отрано се подготвял да разбира Мистерията на Христос.

На посвещавания в Елевзин по спиритуален начин се представял Христос. Обаче в онова време хората е трябвало отначало да познават Христос като идващ, който все още е бил Младенец, Младенецът на света, който още е трябвало да расте в Космоса. Посвещаваните са били наричани телеости – тези, които е трябвало да гледат към края, към целта на земното развитие. А после е настъпил великият прелом. Настъпил прелом, който с цялата си острота е изразен също и исторически в прехода от Платон към Аристотел.

Вижте, това е доста особено, скъпи мои приятели. Когато настъпило четвъртото столетие в гръцкото културно развитие, тогава се разиграл първият завой към абстрактността. И той се разиграл между Платон и Аристотел тогава, когато Платон е бил вече доста стар; Платон е бил в края на своя жизнен път; и между Платон и Аристотел е станала следната сцена. Платон казал: Трябва да предам с думи това, което, разбира се, е станало по доста по-сложен начин. – Платон казал

на Аристотел примерно следното:

Много от това, което предавам от мен към теб и други ученици, може да ти изглежда не съвсем правилно. Това, което съм давал на теб и другите ученици, е в края на краищата екстракт от святата древна мъдрост на Мистериите. Но хората в хода на своето развитие ще приемат форма, образ, вътрешна организация, които постепенно ще ги доведат до нещо по-високо в сравнение с това, което сега го има в човека, което обаче ще направи невъзможно възприемането от хората на такъв род естествознание, каквото е имало при гърците и каквото днес го описах. – Ето това обяснил Платон на Аристотел. – Затова искам да се оттегля за определено време, – казал Платон, – а ти ще останеш сам на себе си. Опитай се да изработиш в мисловния свят, към който ти имаш особено разположение и който трябва да стане мисловен свят на хората за много столетия, опитай се да изработиш в мислите това, което си възприел в моята школа.

След това Аристотел и Платон се разделили и именно чрез Аристотел Платон изпълнил високо духовно задание.

Виждате ли, скъпи мои приятели, аз трябваше именно така да ви опиша тази сцена, както я описах сега. Ако надникнете в историческите книги, и там ще намерите тази сцена и сега ще ви я разкажа, както се описва в книгите, по които хората изучават история. Ето какво се разказва в тях: Аристотел винаги е бил от вироглавите ученици на Платон, така че Платон веднъж казал, че Аристотел, макар и способен ученик, прилича на кон, хвърлящ къч по своя треньор. И случващото се между Платон и Аристотел постепенно довело до това, че Платон се отдалечил от Аристотел, разсърдил се и повече не ходил да преподава в Академията. Ето това е написано в историческите книги.

Но едно е в книгите по история, а другото, разказано ви от мен, е истината и съдържа импулс за нещо много по-значително. Съществували са два вида аристотелеви съчинения. Едните съдържали в себе си забележителното естествозна-

ние, естествознанието на Елевзин, преминало от Платон към Аристотел; а другите съчинения съдържали мисли, абстрактни мисли, които Аристотел е трябвало да предаде по задание от Платон, по заданието, поръчано на Платон от Елевзинските Мистерии.

И това, което Аристотел е трябвало да даде, е приело двояк път. Единият е бил пътят на така наречените логически съчинения, тези логически съчинения, които изнесли от древната елевзинска мъдрост най-устойчивите мисли. Тези съчинения заедно с трошици от естествознанието е предал Аристотел на своя ученик Теофраст. И по заобиколен път чрез Теофраст и по други пътища те се разпространили в Гърция и Рим и образували в средновековието съдържанието на мъдростта за тези, които действали в цивилизацията като учители по философия в Средна Европа.

Станалото по такъв начин, както ви разказах миналия път, станало заради това, че е трябвало да се откажат от мъдростта на Мистерииите в Хиберния и би могло да се присъединят само към традицията на сетивно разигралото се събитие в началото на летоброенето, но се съединили с това, което се отделило от наличната у Аристотел мъдрост на Платон, т. е. мъдростта на Елевзинските Мистерии. За това естествознание, което още е носело в себе си Духа на Хтоническите Мистерии, втели се по-късно в Елевзинските Мистерии, естествознание, достигащо до небето, простиращо се до космическите далнини, за да обясни земното, времето вече изтекло. И това, което още е можело да се спаси от това естествознание, е можело да се спаси само чрез факта, че Аристотел станал учител на Александър, предприел походи в Азия и изнесъл на Изток всичко, което е било възможно да се пренесе тук от аристотелевото естествознание; по-късно то преминало в еврейските и арабските школи, оттук през Африка в Испания и във филтриран вид въздействало върху това, което се разигравало в някои отделни хора от Хибернийските Мистерии в Средна Европа. Теофраст дал на учителите на църквата от Средновековието

своя Аристотел, Александър Велики изнесъл в Азия другия Аристотел: елевзинската мъдрост в изключително отслабен вид дошла през Африка в Испания и избухнала в Средновековието, където, без оглед на всеобщата цивилизация, в някои манастири се занимавали с нея, например Базилиус Валентинус, достигнал до потомците, бих казал, в митична форма. Това е живеело вътре, това е живеело, бих казал, под повърхността тогава, когато на повърхността е живееела именно тази култура, за която ви разказах миналия път. Защото във всичко това, което е било всеобща цивилизация, във всичко това не е живееело нещото, което е можело да се научи все още във времето на Аристотел: Христос е трябвало действително да бъде разбран.

Третият образ, женският образ, носещ дете на гърдите, детето Яхос, също е трябвало да бъде разбран. Обаче това, което е трябвало да донесе разбирането на този трети образ, все още е трябвало да дойде в развитието на човечеството – така е говорил често именно Аристотел на своя ученик Александър Велики, като не записвал това по причини, за които току-що ви говорих.

Тук виждате, че в недрата на времето лежи изискването да се разбере в действителната му същност това, което по-късно така прекрасно се изобразявало от християнските художници: Майката с Младенеца на гърди, което обаче не е било разбрано напълно нито в рафаеловата Мадона, нито в източната икона, но което все още очаква своето разбиране.

Някои неща, необходими за това разбиране, ще бъдат обсъдени по-късно в нашите лекции. Утре ще ви опиша пътя, донесъл някои дълбоки окултни тайни през Арабия в Европа, за да поставим по този начин пред нашите души определено историческо явление. В лекциите, които трябва да образуват окултната основа на историческото развитие на човечеството и които ще бъдат прочетени на съответното място на Рождество пред делегатите, аз ще говоря за значението на походите на Александър във връзка с аристотелизма.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

15 декември 1923 г.

От всичко разказано от мен вчера, надявам се, ще разберете, че ако кажа за Аристотел, който събра в четвъртото дохристианско столетие цялото знание, цялото познание на древността, че макар и да е позволил да навлезе в Средна Европа някаква логическа система, той все пак е стоял на почвата на гръцката и общата мистерийна същност на онова време. Да, трябва даже да кажем, че този, който е в състояние да възприеме това нещо като мироглед, не само със съзнанието, но и с душата си, може в логическите изложения на Аристотел да почувства, че в основата на неговата логика и философия стои вътрешната връзка с тайните на природата. Това е била съдбата на Аристотел – да разпространи по Европа логическата система, което, ако мога така да се изразя, е неговият собствен път на развитие. За илюстрация може да се приведе този своеобразен факт: навярно би било немислимо Платон да стане учител на Александър, когато знаем, че Аристотел е можел да изпълни тази задача.

Платон е продължил древните Мистерии по своему, в по-идейна форма. Но именно благодарение на своята идейност той станал личността, отделила се от тайните на природата, докато Аристотел отново издигнал към тях това, което вече можахме да видим от краткото изложение, представено в моята книга «Загадките на философията». Но пълна представа за фактическото положение на нещата ще получим тогава, когато узнаем какво е било съдържанието на седемгодишното обучение, което Аристотел е провел с Александър. Ще ви представя накратко съдържанието на това обучение, взето от същността на античните Мистерии.

Когато в онези времена се е говорило за природата, под природа се разбирало не това, което разбира днешното естествознание – само земните явления, по които след това по

външен начин се правят заключения за извънземни, небесни явления. Тогава човекът е бил включван в природата в най-широк смисъл и това се е правило благодарение на факта, че и в природата се е търсил Духът, защото не се е одобрявало да се разглежда човекът като бездушно и бездуховно същество. При мистерииното обучение работата се състояла в това, да се разшири природата в космическите простори дотолкова, доколкото космосът е бил достъпен за човека благодарение на родството му с него.

Цялото обучение, цялото сериозно приемано обучение от тези древни времена не е било насочено към човешкия разсъдък или към способността за външно наблюдение. Това, което сега си представяме като знание, в онова време, а също и във времето на Аристотел, не е имало никаква значителна роля. И ако историците на отделните науки поискат днес да изложат историята на собственото си научно мислене, ще трябва да започнат от Коперник или Галилей; защото това, което те приобщават от по-ранните времена, няма абсолютно никакво отношение с него. Достигайки до гръцкото знание, тяхното изложение се превръща в чиста фантазия: това е своего рода продължаване на съвремението назад, в древното време, което не съответства на нищо реално. Защото във времената на Аристотел и при самия Аристотел всяко обучение се давало по такъв начин, че е било свързано с изменение на цялата човешка природа, с обръщане не само към човешкото мислене и наблюдение, а към целия човешки живот. Чрез познанието човек е трябвало да стане друго същество, различно от това, което е бил без познанието. Това е било същественото в Мистериите, че благодарение на познанието човек става съвсем различно същество от това, което е бил преди. И именно в аристотелевото време са стремели към такова преобразуване на човека, като давали на две полярно противоположни усещания да въздействат върху човешката душа.

На обучавания, които постепенно е трябвало да стигне до знанието, се посочвала необходимостта от истинско вживява-

не в природното обкръжение. Вгледай се – примерно така му казвали, – ти дишаш въздух, но въздухът през лятото е топъл, а през зимата – студен. Ти дишаш така, че през зимата можеш да възприемеш дишането си под формата на пара, на мъгла. През лятото, когато дишаш топъл въздух, то става невидимо.

Този феномен би могъл да е отправна точка за обучение. Връзката с природата ставала не като се каже: погледни това тяло, то има тази и тази температура; нагрявам го в ретортата и то преминава през едни или други промени. Не, идвало се до връзката с човека, човека, както се усещал вътре в тази връзка, представяйки процеса на дишане. И постепенно, от една страна, човек е бил воден до усещането на нагрятия въздух: представи си истински, що за нещо е нагрятият въздух. Той се стреми нагоре и при приближаване на нагрят въздух ти трябва да чувстваш, че нещо иска да те отнесе в просторите. И напротив, усети студената вода, студена вода в каквата и да е форма; само я усети. Собствено тук ти не се чувстваш уютно. В топлината на въздуха ти се чувстваш уютно, така уютно, сякаш топлият въздух се стреми да те отнесе в космическите простори. В студената вода ти се чувстваш отчужден, неуютно. Обаче ти усещаш, когато се отдалечиш от студената вода и когато дадеш на студената вода извън теб да прави това, което тя иска да направи. Тогава този факт ще се превърне за теб в нещо; тогава, когато позволиш на студената вода извън теб да прави това, което иска, тогава тя ще приготви например снежни кристали, падащи на Земята. Извън снежните кристали, наблюдавайки снежните кристали, ти се чувстваш на полагащото ти се място. Топлия въздух можеш да чувстваш само в себе си; и ти би искал да си позволиш да се отнесеш заедно с издигащия се топъл въздух в просторите на Вселената. Студената вода можеш да усетиш само извън себе си; и ти би искал, за да имаш родство с нея, да наблюдаваш резултатите ѝ само със своите външни сетива.

Това са били двете полярни противоположности, с които ученикът се сблъсквал: да почувства какво собствено е «вън

и вътре в човека» – това са само празни изрази. «Навън и вътре» нищо особено не означава. Многозначително е следното: топла въздушност и студена воднистост. Това са противопоставяния, посредством които човек съгласно своята най-вътрешна същност е поставен в света. Защото «навън» нещо се намира дотолкова, доколкото то е влажно-студено; а «вътре» нещо се намира дотолкова, доколкото то е въздушно-топло. Човек е усещал качествено тази противоположност и също така качествено своята поставеност в нейната среда.

Тогава не се говорело за нещата, тогава се говорело за самия човек. Тогава казвали, че въздушно-топлото води към боговете, към боговете във висините, а влажно-студеното води към подземните демони. Но с пътешествието към подземните демони е свързано в същото време познанието на природата. Нужно е само да вземеш със себе си в нисшите сфери това, което се открива и преживява посредством въздушно-топлото във висините, за да не може нисшето да причини никаква вреда. И когато после с това вътрешно усещане за противоположност на въздушно-топлото и влажно-студеното пристъпвали към природата, тогава, благодарение на по-нататъшното преживяване на природните обекти и явления, дълбоко прозирали в същността на Вселената въобще.

Днес химикът изследва водорода и след изследването описва определени негови свойства. След това наблюдава мировите пространства, вижда там нещо, проявяващо свойствата, както водородът в лабораторията, и казва, че водород има и в космическите пространства. Такова съотнасяне е било безумие още във времената на Аристотел. Тогава към работата са подходжали по различен начин.

Ако вътрешното преживяване е било задълбочено по току-що описания начин, ученика го довеждали до наблюдение на това, което действително живее в стремящото се нагоре, в разтварящото се срещу мировите простори цвете. Познанието за растенията е било това, към което водели ученика. Познанието за растенията се осъществявало, като му казвали: Виж

разтварящата се чашка на цвета, наблюдавай как тук ти въздейства това, което сияе срещу мировите простори.

В същото време, когато ученикът с тези задълбочени чувства, за които ви говорих, гледал разтварящите се цветя, му се откривало вътрешното знание, вътрешната светлина. Земните цветя се превръщали за него във вестители на тайните на мировите пространства. Цветята му говорили за космическите простори. И проникновено, но само с намеци, е водел учителят своя ученик към това, да намери в самия себе си тайната, струяща от мировите простори в съществуването на цветето. Така постепенно ученикът стигал до там, че на въпроса на учителя: Какво, собствено, възприемаш ти, когато гледаш чашката на цвета, разтварящата се цветна корона, излизащите оттам и сияещи срещу теб тичинки? – е можел да каже: Растенията ми разказват, че те са принудени от тежката студена Земя да имат място на пребиваване върху нея; обаче те произлизат не от твърдата Земя, а само са закрепени в Земята; в действителност са воднородени същества и в тази им живост като воднородени същества те са имали своето действително, истинско състояние в предшестващото състояние на земното битие – подразбирам състоянието, описано от мен в моята книга «Въведение в тайната наука», като лунно състояние. Виждате ли, ученикът стигал до там, че да може да каже: Това, което се явява като тайна на Луната, излязла от Земята и все още съхраняваща нещо от доземното лунно състояние, се отразява от цветята срещу мен. Защото цветята са говорили на ученика всяка нощ не едно и също. Когато Луната стояла в съзвездието Лъв, цветята говорили различно от това, което те говорили, когато Луна е стояла в Дева или в Скорпион. Защото за това, което Луната е преживявала по време на преминаването и през зодиакалния кръг, разказвали земните цветя. Те разказвали за тайните на Вселената. И действително, благодарение на това, което му се разкривало, ученикът, от най-интимните дълбини на сърцето си е казал:

Аз гледам цветята;
те разкриват своето родство с битието на Луната;
те сега са покорени от Земята, тъй като са воднородени.

Ученикът е можел да почувства това, защото първо е бил въведен в усещането, което му откривала охлаждащата вода. Той вече е преживял това и благодарение на преживяването е стигал при цветето до подобно познание.

Когато ученикът е бивал вече достатъчно посветен в тайната на Луната, разкривана чрез растенията, израстващи от Земята, го водели по-нататък към металите на Земята, към главните метали: олово, калай, желязо, злато, мед, живак и сребро – както ви говорих за тях вчера в друга връзка. Когато вече е имал толкова задълбочен живот на чувствата, както посочих, тогава при металите, запознавайки се с това, което те тайнствено му съобщавали, узнавал тайните на цялата планетна система. Защото оловото го просвещавало за Сатурн, калаят – за Юпитер, желязото – за Марс, златото – за Слънцето, медта – за Венера, живакът – за Меркурий и среброто – за Луната, не защото Луната е в по-тясно родство със Земята, а защото тя е член на цялата Вселена. И както ученикът откривал за себе си тайната на цветята, така откривал и тайната на металите. Първа била тайната на растенията, а втора – тайната на металите.

Тази тайна на металите, която в Елевзинските Мистерии се давала в могъща карта на Земното кълбо, описана ви вчера във връзка с мъжката статуя, все още се вплитала в обучението в аристотелевските времена; и в тази тайна на металите се откривала тайната на планетите. Тогава усещанията са били не така груби, както днес; приближавайки се до метал, като оловото, човек усещал пред очите си не само оловно-сивия цвят, но и особено впечатление от това оловно-сиво, получавано от вътрешното око. В определен смисъл този оловно-сив цвят на пряното олово изтривал другите цветове и човек усещал странстването заедно с оловно-сивата металност. Достигал

до някакво определено състояние на съзнанието и вътрешно преживявал нещо съвсем различно от всичко налично в съвременността. Действително се влизало в такова настроение, че пред човека се изправяло цялото минало на Земята, докато съвременieto се затъмнявало от оловно-сивото. Разкривала се природата на Сатурн.

Относно златото се допуска, че древните по външна аналогия са виждали в златото представител на Слънцето. Обаче всъщност това не е била само външна аналогия, когато са разглеждали Слънцето като нещо драгоценно на небето, а златото – като нещо драгоценно на Земята. За съвременния човек няма нищо по-глупаво от това, да приписва глупост на древните. Когато гледали златото с неговия затворен в себе си сияещо-жълт цвят, притежаващо едновременно простота и външна гордост, тогава наистина усещали нещо, което преживявали, на първо място като родствено на цялото кръвообращение на човека. По отношение на качеството на златото човек чувствал: там вътре си ти, там усещаш себе си. И благодарение на това чувство стигал до разбиране на слънчевата природа.

Усещало се родството на качествено в златото с това, което действа в кръвта на човека от Слънцето.

По такъв начин посредством отделните метали се възприемала цялата планетарна система. Ученикът достигал до там, да употреби мисленето за нещата, което още не било толкова абстрактно, както днешното, по следния начин:

Аз мисля за металите;
те откриват своето родство с планетите;
те са покорени от Земята, тъй като са въздушно-родени.

В действителност металите, каквито са те сега на Земята, са дошли от Космоса във въздушна форма и постепенно в течение на лунното битие са станали течни. Те са дошли във въздушна форма, когато Земята е била в своето древно слънчево състояние, достигнали са течна форма в течение на

лунното битие и са били покорени от Земята в твърда форма именно по време на земното развитие. Това е била втората тайна, която се откривала на ученика.

Третата тайна е трябвало да се открие на ученика благодарение на факта, че той се учел да наблюдава как се различават хората, народите по Земята. Ако се отправим в жегата на Африка с нейния своеобразен климат, там ще намерим хора, цветово отличаващи се от хората в Елада. Ако преминем в Азия, и там ще намерим хора, отличаващи се от жителите по други места. Гърците са имали тънък усет за външните различия на хората.

Едно от най-интересните съчинения, стигнало от Аристотел до потомците, е съчинението по физиогномика, под която се разбирало не само физиогномиката на лицето, но и физиогномиката на целия човек, с претенцията, че по такъв начин се разбира действителната природа на човека, как човек е с къдрава или права коса, в съответствие с различния климат, в който той мени не само цвета на своята кожа, но и целия израз на своето човешко същество, в съответствие с това, в какъв климат се е родил.

Изучавайки отражението на лунната тайна в цветята, изучавайки отражението на планетите в металите, човек се научавал да познава и собствената си тайна на Земята посредством това трето обучение. Тогавашното естествознание е работило невероятно много именно над това, да позволи да му въздейства многостранната човешка природа на Земята и да дойде до отговора на въпроса: каква праформа на човека стои, собствено, в основата на намеренията на Боговете?

По формите, по физиогномиката на човека на Земята, каквато са я виждали, живо се представяла пред ученика, вътрешно се откривала тайната на зодиакалния кръг. Защото по начина, по който този зодиакален кръг действа върху елементите на Земята, как този зодиакален кръг, във връзка с планетната система и с Луната, в съответното време от годината носи ветрове в едно направление, а в друго време от

годината – в друго направление, пренася в някоя област ту топъл въздух, ту разпространява студ в други области и благодарение на това дълбоко прониква в човешкия живот – за това тогавашните естествоизпитатели са търсели източници във влиянията, излъчващи се към Земята от звездите на Зодиака, модифицирани от планетите, Слънцето и Луната.

Особен интерес за естествознанието от онова време представлявало, когато се каже: Ето някакъв човек – черни къдрави коси, червендалесто лице, нос с еди-каква си форма и така нататък, – този човек ми сочи знака Лъв, как съзвездието на Лъва е излъчило своите сили, отслабени или усиленни от другите планети, гледайки как те са били разположени. Това е човек, носещ във вътрешността си съответствието със своята карма – в своя черен дроб тези или други свойства. Свойството на дроба, което например внася пристъпи на меланхолия в душевния живот, е било внесено от това, че в даден момент от времето Венера се е намирала в някакво отношение към Юпитер, което е придало на излъчването на Лъв определен характер. В особената характеристика на темперамента във връзка с устройството на дроба аз виждам тази космическа детерминираност, тази космическа предопределеност на човека. Аз разпростирам това върху качествата на народите по Земята. В това, което човек преживява съвместно с атмосферното обкръжение, аз виждам тайната на зодиакалния кръг.

И когато ученикът се посвещавал по такъв начин, в сърцето му отново се откривало познание, което той изразявал примерно в следната форма:

Аз преживявам тайната на зодиакалния кръг
в многообразието на хората;
родството на това многообразие на хората
с неподвижните звезди стои пред моята душа;
защото хората живеят в това многообразие
земнопокорени; те са родени от топлината.

Бидейки родени от топлинния етер под влияние на знаците на Зодиака, те са топлиннородени. Следователно човек се усещал в своя облик като топлиннороден, само променил се в течение на лунното битие и битието на Земята, но все пак достигащ своето първоначално състояние в древното сатурново време така, както металното в Земята той усещал като слънцородено – въздушнородено, цветята, растенията като луннородени – воднородени. Той е можел така да усеща, защото е бил подготвен чрез това, че е възприемал нещата с чувства, стимулирани в него за преживяване на топло-въздушното и студено-водното.

Човекът бил разглеждан по такъв начин, че се получавало усещане: той действа на топло-въздушното в определен смисъл със студено-водното. По времето на Аристотел човекът се разглеждал по отношение на физиономията му така, че се отговаряло на въпроса: колко топло-въздушно отдава този човек на друг човек и колко възприема той от другия студено-водно. С това, което се изработвало в душата по такъв начин, се разглеждал човекът и постепенно се е учило да се гледа така на цялата природа. Това станало подготовка за нещо, което преминало после в Испания през Африка, а в качеството си на древна алхимия, истинска алхимия, се изляло над отделни части на средна Европа: всичко в природата, в света – всяко цвете, всяко животно, но също и всеки облак, всяка мъгла, пясък и камъни, море и река, гора и поле – се съзерцава така, както то създава впечатление по отношение на топло-въздушното и студено-водното.

Така човек получавал по отношение на природата възможност фино да усеща четири качества. При усещането на топло-въздушното се образувало чувство на топлина, но в същото време и въздух, защото топлината се отнасяла именно към въздушното. А от усещането за студ се изработвало чувство за разликата между влажност и сухота. От тези различия, от тази диференциация се получавала фина способност за усещане, защото с цялото си човешко същество хората са

стояли вътре в това, което давал светът посредством тези способности за възприемане.

От гледната точка, на която е бил обучен ученикът на Аристотел Александър Велики, от само себе си се разбира, че цялата обстановка, в която са живели те двамата, той я е разбирал на първо място от тази гледна точка. Доколкото Александър е бил проникнат от това, което изхождало от такава способност на възприемане, той усещал там цялото гръцко същество така, както то се откривало в Македония в две качества – качеството влажност и качеството въздушност. Това повлияло на нагласата на ума му в определен период от неговия живот. И това, което на основата на особения вид посвещение, дадено му от Аристотел, усещал като основен характер на своя непосредствен свят, който преживявал, той възприемал като някаква половинчатост. «Това може да бъде само половината на света», – така си казвал той. Всичко природно тогава се довеждало плътно до човека, така че човек преживявал това природно и към него сега се присъединявало следното обучение: Ако приблизително тук е Македония, тук, направлението на вятъра, би било северозападно, тук – югозападно, североизточно или югоизточно.

Александър, ученикът на Аристотел, сам се научил да възприема това, което са носели климатичните влияния – северозападните ветрове – влажно-студеното; в това, което се пренасялото от югозапад – влажно-топлото. Това за него е било половината от възприемането на света. По време на обучението това се попълвало и в него вътрешно се разкривало, че тук още се отнасят сухо-студеното, което се излъчвало от веещото от североизток и сухо-топлото, което струяло от югоизтока. Така от четирите направления на вятъра той изпитвал преживяването на сухо-студеното, сухо-топлото, топло-влажното и студено-влажното. Като истински човек на своето време, той искал да примири противоположностите: тук в Македония се преживявало само студено-влажното и топло-влажното; това е трябвало да бъде съединено със студено-сухото и с огнено-

сухото – с това, което вее от азиатския север и с това, което вее от юга на Азия през Азия.

Оттам възникнал този непреодолим стремеж към азиатските походи. И от този пример вие трябва да видите разликата на тогавашното време от по-късното. Помислете над днешното възпитание на един принц – на какво го учат; представете си такъв принц, възпитаван за походи. Опитайте се да получите ясна представа за връзката между изучаването на физика, която му преподава някакъв възпитател, и това, което после се преживява в походите: що за връзка има тук? Като правило, от ретортата не изскача нищо такова, което става по време на походите. От такива примери особено ясно е видно колко отдалечено днес е това, което се дава на човек за вътрешното му формиране, от това, което той представлява във външния живот. Тук вие имате все още времето, когато именно на основата на познанието е могло да бъде достигнато съвършено единство между това, което вътрешно формира, образува човека, и това, как той сам стои в света, как действа и работи в света. Древната история се преподава вече от школската стая. Но тогава школската стая е била родствена на Мистериите, била е мистерийна; и Мистерията означавала света, а светът

се оказвал като резултат от силите в Мистерииите.

Така се давал импулс да се понесе в Азия това, което представлявало древното естествознание. В многократно отслабено състояние стигнало то през Испания в Европа. Това естествознание може да се забележи в изразяващото се чрез Парацелз, Якоб Бьоме, Йохан Гихтел¹³ – различни хора, доближаващи се до такъв дух като Базилиус Валентинус¹⁴. Но първо е трябвало да победи това, което е проникнало само в мисловната форма, само в логиката; другото е трябвало да чака.

Сега обаче настъпило време, когато това друго изпълнило своята задача да чака и когато то отново е трябвало да бъде намерено като сбор от знания за природата. Отначало Александър е трябвало да погребее там, в Азия, тези тайни на природата, защото само техните трупове са били пренесени в Европа. Обаче не тези трупове трябва да бъдат излъскани, а живото в древното трябва да бъде отново намерено днес. Необходимото за това вдъхновение ще бъде до голяма степен получено само тогава, когато се появи някакво топло усещане за случващото се в поврата на времената и когато се развие живо чувство за това, което външно е изглеждало само като завоевателни войни: походите на Александър. Ала те са били насочени към това, към едната страна на розата на ветровете да се добави другата, към това, което е само едната страна на Земята, да се намери другата половина. Това е било изцяло също и търсене на лично преживяване. Личното преживяване се състояло в това, че е имало определена вътрешна неудовлетвореност и неуютност в среда само на влажно-студено и влажно-топло и то е трябвало да бъде допълнено с други усещания.

Какво, в истинския смисъл на думата, огромно историческо значение е имало това за развитието на целия запад, ще разясня по-късно в лекциите, които ще изнеса пред събранието на делегатите за окултната основа на историческия живот на човека на Земята.

I. Тайната на растенията

Гледам цветята;
те откриват родство си с битието на Луната;
те сега са покорени от Земята, защото са воднородени.

II. Тайната на металите

Мисля за металите;
те откриват своето родство с планетите;
те са покорени от Земята, защото са въздушнородени.

III. Тайната на човека

Аз преживявам тайната на зодиакалния кръг
в многообразието на хората;
родството на това многообразие на хората
с неподвижните звезди стои пред моята душа;
защото хората живеят в това многообразие
земнопокорени; те са родени от топлината.

ДВАНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

21 декември 1923 г.

В течение на последните седмици говорих тук за различни видове Мистерии. Предприехме особен опит да проникнем с поглед в тези Мистерии, които в качеството на последни велики Мистерии непосредствено свързвали човешкото вътрешно същество с природния живот, с духа на природното битие. Това бяха Мистериите на Хиберния. Ние видяхме как, благодарение на наблюдението в самия човек, наблюдение, което е било обаче съвсем интимно, на духовната природа, даже на индивидуалната, личностна природа, гръцките Мистерии са

прониквали във вътрешното същество на човека. Можем вече да кажем: както във външната природа различни области на Земята дават една или друга растителност, така и в течение на развитието на човечеството по най-различни места на Земята се проявяват разнообразни влияния от страна на духовния свят върху хората.

Преминавайки на Изток, което в историческа връзка ще направим в следващите дни, бихме намерили нещо различно в Мистериите. Обаче днес имам – доколкото все още не всички слушатели са се събрали – да добавя нещо към вече разгледаното и после ще започнем нещо ново.

Може да се каже: когато се гледа назад към човешкото развитие, пред имагинативното съзнание с цялата си яснота се появява тричленното развитие. Аз казвам: с цялата яснота пред имагинативното съзнание, защото ако разпрострем епохата, за която ще стане дума, далеч назад в по-ранните времена, а също и напред в бъдещето, тогава, разбира се, ще получим доста повече епохи. Обаче днес ще разгледаме от определена гледна точка средните стадии в развитието на човечеството, появяващи се с цялата си яснота именно пред имагинацията, а не пред инспирацията.

Чак до египетския период, за човечеството, за съзнанието на онова време, както на африканско-европейските народи, така и на азиатските народи, въобще не е съществувало това, което днес наричаме вещества.

За съзнанието на човечеството не са съществували даже външните груби вещества, да не говорим пък за абстракциите, които днес обозначаваме като въглерод, водород, сяра и т.н. Тези неща не са съществували, а всичко това, което се разстиляло във външната природа, непосредствено се разглеждало като тяло на божествено-духовните същности, откриващи се в цялата природа. Сега ние ходим в планината, стъпваме по камъните, вземаме ги в ръце, виждайки в тях някаква безучастна субстанция. В съзнанието ни въобще не влиза това, което е влизало в съзнанието на древния египтянин, древния човек

от Изтока.

Сега, разглеждайки човешкия палец, ние не го възприемаме като нещо безразлично. Разглеждаме го като нещо, което се отнася към целия човешки организъм. И гледайки например показалеца на човека, можем само да кажем: това е част от единния организъм.

Така е било в древния Египет и при древните хора от Изтока. Когато те стъпвали на някакъв камък, вдигали някакъв камък, за тях това не е бил някакъв безразличен камък, както сега за нас; за тях това не е била въобще обикновена земна субстанция, а част от божественото тяло, каквато е била за тях Земята. И така, както ние сега в своето съзнание се отнасяме към кожата на човека, така и древните се отнасяли към външната повърхност на Земята. Когато днес се приближим към някакъв човек и благодарение на едни или други обстоятелства, излизаци пред нашето съзнание, той ни напомня на друг познат ни човек, който може би сега не се намира тук, тогава в съзнанието ни непосредствено идва: тези двамата имат една плът и кръв, те по определен начин са единни телесно. А когато древният грък или човекът от древния Изток вдигал взор към Марс, Юпитер или Сатурн, а после го обръщал към Земята, тогава в тази Земя той виждал на първо място божественото тяло на Бога на Земята и в същото време в тази Земя виждал сестра или брат на другите планети, кръжещи около Земята – Юпитер, Марс, Сатурн.

И по такъв начин древните са имали нещо напълно душевно-духовно в усещането на целия Космос и в усещането на Земята като част от този Космос. Във вашето вътрешно съществуване трябва действително дълбоко да си представите, че това е означавало за душите съвсем друго нещо от това, което човек усеща днес. Да виждаш в Земята божествено тяло, сестрински член в тялото на всички други планети от мировата система – това вече значи нещо. Защото за древните Вселената е била изпълнена с Богове. Пълна с Богове за тях е била не само цялата Земя: с Богове е бил пълен и всеки отделен член

на великото планетарно мирово тяло, на тези планетарни същности. В камъните и дърветата, в реките и скалите, в облаците и мълниите виждали някакви духовно-божествени същества. Такова съзнание е било пробудено в широки кръгове от земното население и това съзнание се задълбочавало в различните видове Мистерии, съществуващи тук и там по Земята.

Когато в гръцкия живот се приближим към времето, когато външнополитическото величие на Гърция залязло в някакъв хаос на народите и на сцената излизат македонците, тогава откриваме как всъщност нещо се е вляло в човешкото знание, в човешкото познание, с което миналия път тук се запознахме, под формата на аристотелизъм, което Александър Велики в духовен смисъл направил задача за своя народ. Когато разглеждаме македонците, които, от една страна, са кулминация, а от друга – упадък на Гърция, виждаме, обратно на това, което ни предлага външната история, която всъщност представлява установена басня, в подосновите на съзнанието се проявява импулс, излизащ от Мистерии, до които много близо е стоял Аристотел, макар и външно той никога да не е говорил за това. Това са били Мистерии, които в най-широк смисъл с цялата си жизненост са будили в своите слушатели съзнание, че целият свят е теогония, развитие на Богове, че светът има съвсем илюзорен образ, ако се счита, че нещо друго, освен Богове, се развива в света. Боговете представят чрез себе си същностното в света; Боговете имат преживявания в този свят; Боговете извършват действия. Това, което се вижда като облаци, което се чува като гръм, което се възприема като мълнии, което на Земята се възприема като река и планина, което на Земята се възприема в минералното царство, всичко това са откровения, изражения на съдбата на Боговете, скрити зад тях. Също и това, което външно е в облака, в мълнията и гърма, в дървото и гората, в реката и планината, не е нещо друго, а животът на Боговете, които пребивават навсякъде, откривайки се по такъв начин, както кожата на човек изявява вътрешната му душевност. А ако Боговете са навсякъде, тога-

ва следва да се различават – така са учили учениците в Мистерии от северна Гърция – малки Богове, които са отделните същества в природата и нейните процеси и велики Богове, проявяващи се като същност на Слънцето, Марс, Меркурий и нещо четвърто, което не е можело да се направи външно видимо, представяйки го като образ или някаква форма. Това са били великите Богове, великите Богове на планетите, тези велики Богове на планетите, към които се обръщали така, че взорът на човека се отправял в мировото пространство, при това не само очите му, но и сърцето му е трябвало да вижда това, което е живеело в Слънцето, Марс и Меркурий, но което живее не само в това малко кръгче в мировото пространство, а живее навсякъде в него, и което преди всичко намира към човека. И после, след като отначало в ученика от северните гръцки Мистерии е бивал пробуден, бих могъл да кажа, величественият импулс чрез това, че взорът му е бил отправен към самите сфери на планетите, после взорът му толкова човешки се задълбочавал, че очите му в определена степен се обхващали от сърцето и той започвал да вижда душевно. Тогава ученикът разбирал защо на олтара пред него поставяли три символично оформени стомни.

Веднъж използвахме имитации на тези стомни в едно еврилично представление на «Фауст»; и такива, каквито изглеждаха тогава, такива са били тези стомни в самотракийските северно-гръцки Мистерии. Но същественото е било, че с тези стомни в цялата им символична форма се извършвало свещенодействие, жертвено действие. В тези стомни извършвали нещо като свещено кадене с тамян, извършвали изгаряне, димът се стелел навън и в кълбящия се дим извършващият службата отец с мантрическа сила изричал три думи, за които ще говорим утре сутрин, и от тези димящи стомни се появявали фигурите на трима Кабири¹⁵. Те се появявали благодарение на това, че човешкото дихание, издишвано през мантрическите думи формирало и предавало своята форма на кълбящата се и издигаща се субстанция, добавена в символичните стом-

ни. В същото време, когато ученикът по такъв начин се учил да чете в своето собствено дихание, вдишването и издишването, в същото време когато се учил да чете това, което вписвало диханието му в дима, тогава едновременно той се учил да разбира какво са му говорили изпълнените с тайни планети от вътрешността на далечната Вселена. Защото сега той знаел: както единият от Кабирите се образувал благодарение на мантрическото слово и неговата сила, по такъв начин е бил образуван в действителност Меркурий; както се образувал вторият Кабир, така е било в действителност и с Марс; както се образувал третият Кабир, така е било в действителност и с Аполон, със Слънцето.

И когато се разглеждат тези фигури – които, за съжаление, се разглеждат в галериите за късно-гръцка пластика като нещо, извинете ме, че се изразяват така радикално, от модно списание и които са на голяма почит, защото човек си няма никаква представа за това, откъде са произлезли, – когато тези фигури на някакъв Аполон, някакъв Марс, някакъв Меркурий се разглеждат с гьотевски поглед, с погледа, който Гьоте е използвал по време на своето италианско пътешествие, за да получи представа чрез тези фигури за това, какво собствено е било гръцкото изкуство в други произведения, които са загинали заедно с много друго, което в първите столетия след основаването на християнството е било подложено на страшно опустошение – когато по определен начин се прозрат тези късно-гръцки пластически фигури, от една страна, те по право се считат за велики, доколкото са служили тук за ориентири, а от друга – несправедливо е да се считат за велики, защото са само подражание на по-ранното. Когато се погледне назад към това, откъде са възникнали, се вижда как в древногръцкото време се пресъздавали жертвените откровения, които по-рано са били много по-величествени и великолепни, отколкото в Самотраки при Мистериите на Кабирите. Гледайки назад, ние виждаме времена, когато мантрическото слово се произнасяло в жертвения дим и се появявали истински образи на

Аполон, Марс и Меркурий.

Това са били времена, в които човек не е говорил абстрактно: В началото беше Логосът, и Логосът бе у Бога, и Бог беше Логосът – това са били времена, когато човек е можел да говори нещо съвсем друго; тогава човек е можел да каже: в мен се формира издихание, и когато издиханието се образува по обичайния начин, то се оказва отражение на космическото творене, защото от жертвения дим той създава форми, представящи за мен живи писмена, които ми откриват това, което искат да ми кажат планетарните светове.

Когато ученикът в Мистериите на Кабирите от Самотраки пристъпвал до вратите на тези места за посвещаване, тогава благодарение на обучението възниквало чувство: Да, сега влизам в това, което ми е закривало магическите действия на жертващия отец, извършващ тайнството. Защото «отец» наричали извършващия службата инициатор (посветения) в тези Мистерии. И какво е откривала на ученика магическата сила на тези извършващи службата отци? Чрез това, което Боговете са вложили в човека, чрез силата на словото жрецът маг и мъдрец вписвал в жертвения дим писмената, които изразявали тайните на Вселената.

Затова и ученикът, приближавайки вратите, казвал в сърцето си: Аз пристъпвам в това, което ми закриваше могъщия Дух, което ми закриваше великите Богове, тези велики Богове, които разкриват тайните на Вселената чрез жертвените действия на хората на Земята. С речта, която говорили там, и с писмената, които пишели, наистина се обхващал не само разумът на човека, но и целият човек. В Мистериите от Самотраки още е имало нещо от това знание, което сега е съвсем изтляло. Сега човек е твърде могъщ, за да изкаже истината за това какъв е на пипане кристалът на кварца, парче желязо, късче антимолий, какви са на пипане косата, човешката кожа, животинската козина, коприната, кадифето; това човек днес може да обхване със своите сетива. В Мистериите от Самотраки все още е имало нещо, благодарение на което човек в

съгласие с истината е можел да каже, какви са на пипане Боговете. Защото чувството, осезанието все още е било надарено с това, което е притежавало до съвършенство в древността: усещането, духовното осезание на Боговете. И удивително е следното: трябва да признаем, връщайки се в древните времена, че хората наистина са можели да кажат: Чрез краищата на моите пръсти аз знам какви са Боговете на пипане. Обаче в тези самотракийски Мистерии е имало място друго изкуство на осезаване на Боговете. То се заключавало в следното: Когато магът-жрец произнасял словата в жертвения дим, правейки така, че думите да звучат по време на говора, докато издиша, той е имал в изходящото дихание чувство, което човек усеща, когато протяга опипваща ръка. Както когато с краищата на пръстите се опипват различни материи и при докосване знаем, че това е кадифе, а онова – коприна, козина на котка или човешка кожа, така самотракийският магически свещеник усещал по отношение на издишвания въздух; и той усещал издиханието, което изпускал в жертвения дим, като продължение на нещо, което произлизало от него самия: той усещал издиханието като някакъв орган на осезание, който отивал към дима. Той усещал дима. И в този дим той усещал вървящите срещу него насреща велики Богове, Кабирите; той чувствал в това как димът се формирал и как формите, които се образували тук, се приближавали отвън към издиханието, така че това издихание усещало: тук има изпъкналост, тук – ъгловатост, а тук – нещо ме хваща. Цялата божествена фигура на Кабира се осезавала в словото, облечено в издихание. Чрез речта, която е излизала от сърцето, самотракийският мъдрец е осезавал слизащите към него чрез жертвения дим Кабири, както бяха наричани великите Богове. И това е било някакво живо взаимодействие между Логоса в човека и Логоса навън, в мировото пространство.

В същото време, докато посвещаващият отец водил ученика към жертвения олтар и той постепенно научавал как може да се усеща чрез речта, колкото повече се придвижвал напред

и привиквал към това усещане чрез думите, накрая стигал до стадий на вътрешното преживяване, в което той преди всичко имал ясно съзнание за това, как е образуван Меркурий-Хермес, как е образуван Аполон, как е образуван Арес-Марс. Ставало така, сякаш цялото съзнание на човека било изнесено от неговото тяло, сякаш това, което по-рано е било съдържание на главата, се намирало над главата, сякаш сърцето е било разположено на ново място, прониквайки от гърдите в главата. Тогава в този действително излязъл от себе си човек възниквало нещо, което вътрешно се оформило в думите: «Такъв те искат Кабирите, великите Богове». От този момент ученикът знаел как Меркурий живее в неговите крайници, Слънцето – в сърцето му, а Марс – в речта му.

Виждате ли, съвсем не само природни явления и същества във външния свят са се показвали на учениците в древните времена. Това, което се случвало пред тях, не било нито едностранно натуралистично, нито едностранно морално. То е било нещо, в което морал и природа се сливали в едно. Тайната на самотракийския свят била, че ученикът опосредствано е получавал съзнанието: природата е Дух, Духът е природа.

От тези времена, намерили последен отзвук в самотракийската служба на Кабирите, произтича прозрението, което свързва земните субстанции с цялото Небе. В древните времена при вида на червено-кафяв минерал с блясък на мед, при вида на нашата сегашна мед, не са казвали каквото се казва днес: това е мед, съставна част от Земята, защото тогава не са могли да мислят така. За древните медта е била не съставна част от Земята, а действие на Венера в Земята, което изразявало себе си навсякъде като мед. Земята има такива скални породи, като пясъчниците, съдържащи варовик, за да може да възприема в недрата си това, което Небето присажда на Земята. И както днес не можем да кажем, засаждайки семена в земята, че тези семена са израснали от Земята, така невъзможно е било тогава, гледайки повърхността на Земята и медната руда в Земята, да кажат: тази медна руда е съставна част на

Земята. Би трябвало да се каже: Земята с нейния пясъчник и други скални породи е почва; металното, което се съдържа в нея, е посадено в нея от някоя планета. Това семе е посадено в Земята от планета. Всичко това, което по този начин е било на Земята, са виждали като импулсирано в Земята от Небето.

Когато днес имаме пред себе си Земята и изучаваме субстанциите ѝ – вижте коя да е книга по минералогия или по геология, – тогава всичко се описва така, както се описва Земята. В древната наука не е било така. Тогава погледът блуждаел над Земята; но в същото време, когато виждали субстанциите, вдигали поглед към небето и в небето виждали същността на субстанциите. Само видимо лежат медта, цинкът и оловото в Земята. В действителност те са семена, които са били посадени в земното битие от небето по време на древното слънчево и лунно време.

Такова е било учението на Кабирите в самотракийските Мистерии и това, в края на краищата, е била атмосферата на знания, в която Аристотел и Александър Велики са били и която им е въздействала. По-късно е било положено началото на нещо съвсем друго.

Човечеството, по тяхно убеждение, се е спуснало не веднага от небето на Земята, а напротив, имало е промеждутъчен стадий в развитието през древните времена. В отзвучието от древните времена на Мистерииите от Самотраки, желаейки да опишат металите в Земята или другите ѝ субстанции, като например сяра или фосфор, описвали, собствено, небето, така, както описват растението, когато искат да опишат същността на семето. Защото имайки пред себе си семенце, е невъзможно да научим същността му без познание за растението. Какво бихте направили със семе, ако не знаете как изглежда растението? Какво искате да направите с медта, намираща се в Земята – казвали древните, – ако не знаете как изглежда Венера духовно-душевно-телесно там горе, на небето?

И от познание за небето постепенно, може да се каже, се образувало познание за въртенето на планетите, познание за

атмосферата, в което вече не се разказвало, когато наблюдавали земното, за това какво са били звездите в своята същност, а при наблюдение на съществуването на земята се казвало: там вътре живее, първо, това, което виждаме в твърдото на Земята; после там вътре живее това, което виждаме в склонната към формата на капката течност; вътре още живее това, което се стреми към разпространение във всички страни, което е въздухообразно, което в човешкия организъм например живее в дишането и речта. И накрая, там вътре живее огненото, което се е разтворило в отделните същества по такъв начин, че от разкъсаните, разпръснати части може да възникне новото. Елементите живеят във всяко земно образувание.

Както преди, в древните Мистерии, хората са виждали в солите нещо старомодно космическо, формирано обаче в земни условия, което Майката-Земя е носела срещу металите, те виждали меркуриевото във всичко това, което, изхождайки от Вселената, е трябвало да стане метал.

И колко детинско е, когато днес хората започват да дават описание на това, което още в средновековието се представяло като Меркурий! Зад всички описания винаги на заден план стои фактът, че като Меркурий в Средновековието са обозначавали нещо подобно на живак, или изобщо някакъв отделен метал. Но това въобще не е така. Меркурий се явява всеки метал, доколкото този метал стои под влиянието на целия Космос. Защото какво би била медта, ако Космосът действаше върху този метал само от своята периферия? Медта би била също така капкообразна, както и живакът. Какъв би бил калаят, ако би действал само Космосът? Калаят също би бил така капкообразен, както живакът. Какво би било оловото, ако би действал само Космосът? Оловото би било капкообразно. Всеки метал, когато би действал само Космосът, би бил живак. Всички метали са Меркурий, доколкото в тях действа Космосът. А действителният сегашен живак, който на Земята приема формата на капка, какво тогава е той? Виждате ли: другите метали, да кажем, олово, мед, калай, желязо, са произлезли

от формата на капката. Когато цялата Земя още се е намирала под въздействието на сферичния Космос, всички метали са били Меркурий. Те произлезли от меркуриевата форма; сега са кристализирали в други форми. Само живакът в днешен смисъл е останал на тази степен.

Какво са казвали древните и какво са казвали средновековните алхимици за този сегашен живак? Те са казвали: медта, оловото, желязото, калаят са добри метали, които са прогресирали съгласно предопределението си; живакът е Луцифер сред металите, защото той е спрял на предната степен на формиране. В древните времена е било така, че като са говорили по такъв начин за земното, са говорили в действителност за небесното.

От този момент нататък започва да се говори за това, което стои между обкръжаващото и Земята. Между това обкръжение и Земята се намира долу самата Земя, след това – водният елемент, въздухообразният елемент и огненият елемент. Следователно всичко, което е било на Земята, древните виждали в аспекта на Небето; по такъв начин средните векове, завършили в първата третина на четиринадесето столетие, виждали всичко в аспекта на обкръжението, на атмосферното. В четиринадесето, петнадесето столетие настъпил велик поврат. Човекът с целия си светоглед окончателно паднал на Земята. Също и в съзнанието му се разделили елементите вода, въздух, огън; те се разделили на сяра, въглерод, водород. Човекът виждал всичко в земен аспект.

С това започва време, за което вече говорих, когато обсъждахме Хибернийските Мистерии: започва време, когато човек обхваща Земята със своето познание, а небето се превръща за него в математика. Той изчислява звездната величина, движението, отдалечеността на небесните светила и така нататък. Небето се превръща в абстракция.

Но не само небето се превърнало в абстракция. Защото отражение на небето в живия човек е неговата глава. И което човек може да разбере за небето, това живее в главата му. Ако

човек познава за небето само математиката, тоест логическото, абстрактното, така и в неговата глава живеело само логическо-абстрактното, понятийно-идейното. И по такъв начин оттогава не съществувала възможност за човека да получи и внесе спиритуално-духовното в понятийно-идейното. А там, където търсели Духа, започнала великата борба между това, което човек е можел да достигне с идейното съдържание на главата си, на мозъка си, и това, което Боговете са искали да му разкрият за небето. По най-велик, най-гигантски начин се водела тази борба в истинските форми на това, което се нарича розенкройцерски Мистерии на средновековието.

Тук безсилието на съвременния човек се усещало като подготовка за действителното знание. Защото това е било вече нещо, което е могло да се усеща като нещо могъщо именно в кръговете на истинското розенкройцерско посвещение. Могъществото било в това, че за ученика не абстрактно, а вътрешно живо ставало ясно следното: ти, съвременен човек, можеш да проникнеш само в света на понятията. Но с това ти губиш живото същество на своята човечност.

И докато ученикът чувствал, че това, което му дава новото време, не може да го поведе към неговото собствено същество, разбирал: ти или трябва да се откажеш от познанието, или трябва да преминеш през нещо като умъртвяване на високомерието на абстракциите. И ученикът розенкройцер, истинският ученик розенкройцер усещал нещо подобно на това, сякаш учителят го удрял зад врата, за да му покаже, че абстрактното в съвременната глава не е пригодно да навлезе в духовните светове, че ученикът трябва да може да се откаже от простите абстракции, за да навлезе в духовния свят.

Този е бил великият подготвителен момент за това, което можем да наречем Розенкройцерско посвещение.

ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

22 декември 1923 г.

Същността на Мистериите от различните времена е била разпространена в различни места на Земята в различни форми, – казах вчера. Всяка местност в съответствие с населението и условията ѝ, които характеризират тази област на Земята, имала особени форми на Мистериите. Но дошло време, имащо невероятно голямо значение за цялата същност на Мистериите. Това е времето, което настъпило в развитието няколко столетия след основаването на християнството.

От моята книга «Християнството като мистичен факт» може да се види, че това, което е станало на Голгота, по определен начин обобщава всичко, което е било разпределено по Земята в различните Мистерии. Но Мистерията на Голгота се отличавала от всички други Мистерии, за които ви разказах, с това, че тя стои на историческата арена пред целия свят, докато древните Мистерии се разигравали в сумрачните глъбини на храмовете и са изпращали в света своите импулси от тези сумрачни храмови глъбини.

Гледайки към източните мистерии, гледайки в Мистериите, които ви описах като предноазиатските Ефески Мистерии, гледайки към гръцките Мистерии (били те Хтонически или Елевзински), гледайки към Мистериите, за които говорих вчера, Самотракийските Мистерии, или накрая, гледайки към Мистериите, които охарактеризирах като Хибернийски Мистерии – навсякъде виждаме как в сумрака на храма се разигравала Мистерията и след това тя изпраща импулсите си в света. Който действително разбира Мистерията на Голгота – защото тя не се разбира чрез историческите сведения, запазили се за нея, – едновременно постига разбиране в нея и на предшестващите я Мистерии.

Мистериите, предшестващи Мистерията на Голгота и

постигнали в нея връхна точка, са имали една особеност при въздействието си върху сетивата. В тях е имало много трагичност. Който достигал посвещение в Мистериите, е трябвало да преживее много страдание и болка. Често съм говорил за това. Обаче като цяло можем да кажем, че до Мистерията на Голгота този, който е трябвало да премине през Посвещение и който е знаел, че при подготовката е трябвало да мине през разнообразни страдания и болка и да преживее трагическото, все пак си казвал: Ще премина през целия огън на света, защото това все пак води в светлата област на Духа, в която се вижда това, което в обикновеното човешко съзнание на Земята в определената епоха може само да се предчувства. И така, по същество това е била мъка, но мъка, която едновременно е била радостна, която обхващала този, който търсел пътя към старите Мистерии – разбира се, това е била сериозна радост, дълбока радост, възвишена радост, но все пак радост.

После настъпило преходно време – в лекциите, които ще прочета в следващите дни¹⁶, ще охарактеризирам тези неща от историческа гледна точка, – настъпил преходен период, който, в края на краищата, довел до четиринадесетото, петнадесетото столетие, когато, както знаете, започнала новата епоха на човешкото развитие. Преминало преходното време. След това дошло това, което придало съвсем друго настроение в началната точка на пътя за този, който търсел познание за висшите светове. Защото е истина това, че като надникнем в древните Мистерии чрез Акаша-хрониката, ние намираме радостни лица, задълбочени, но всъщност все пак радостни лица. И ако се опише сцената, която може да се извлече от Акаша-хрониката – например, сцена от Самотракийските Мистерии на Кабирите, – би трябвало да кажем: личностите, които влизали във вътрешността на храмовете на Кабирите, имали многозначителни, задълбочени лица, но имали в себе си и нещо радостно.

После настъпил преходният период. След това дошло това, което не е имало собствен храм, но все пак е имало ня-

какъв морален кодекс, както е било в древните Мистерии. И после дошло това, което често се обозначава като розенкройцерската същност на Средновековието.

Ако обаче по начина, по който охарактеризирах античните Мистерии, охарактеризирам учениците в Мистерииите на Розенкройцерството, би трябвало да кажем: най-значителните от тези личности, които в Средновековието вървели към познанието, към изследване на духовния свят, имали не радости, а наистина дълбоко трагични лица. Това е толкова истинно, че можем даже да кажем: тези, които не са имали дълбоко трагични лица, определено не са били хора, верни на този стремеж. Разбира се, те са имали всички основания за това, да имат тези трагични лица.

Бих искал да направя нагледен начина, по който хората, стремящи се към познание – в периода, който после достигнал връхна точка в розенкройцерството от четиринадесети и петнадесети век, – е трябвало да се намират в различно отношение към тайните на природата и духа, от това, което е имало място в древността, в древните Мистерии.

Още вчера ви обърнах внимание на следното: природните явления, природните процеси за древния човек са били непосредствено божествени явления. Така, както на никого няма да му хрумне да разглежда движението на човешките очи само по себе си, а не като израз на душевно-духовно-телесното в човека, толкова малко и на древния човек му хрумвало да разглежда кое да е природно явление като отделно, само по себе си. Той го разглеждал като израз на Бога, който се откривал в природните явления. Повърхността на Земята за древния човек е била също такава кожа на Божествено-земното същество, както кожата на човека е кожа на одушевеното човешко същество за днешния човек. Съвсем не се разбира каква е била душевността на древния човек, ако не се знае, че той е говорил по начина, за който вчера споменах: за Земята – като за тяло на Бога, а по отношение на другите планети от нашата планетарна система – като за братя и сестри.

Това непосредствено отношение към явленията и нещата от природата, когато всеки отделен предмет от природата, всяко отделно явление в природата е било откровение на божественото за човека – този мироглед след това е преминал в нещо съвсем друго, в което в някаква степен от познанието си отишло това, което е божественото в природните явления. Представете си – ако допуснем, че е станало нещо ужасно, – че кой да е от вас е попаднал някъде и в него биха виждали само тялото, така, както се вижда Земята – неутрално, самò по себе си, неодушевено. Това би било ужасно, нали, нещо съвсем ужасно!

Но този ужас е настъпил за познанието в новите времена. И този ужас са усещали знаещите през Средновековието. Това е все едно, ако божественото би отстъпило за знаещия от природните явления и процеси и тогава, както в древните времена нещата от природата и природните явления са били откровения на божественото, настъпва този среден период и тук нещата и явленията от природата стават само образи, вече не откровения, а образи на божественото.

Древно време: неща и явления от природата

– откровение на божественото.

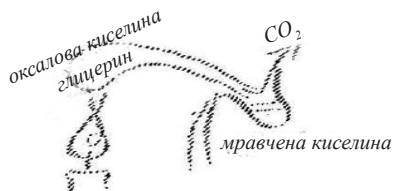
Среден период: неща и явления от природата

– образ на божественото.

Обаче днешният човек вече няма истинско понятие за това, доколко явленията в природата и т.н. се явяват образи на божественото. С един пример, който естествено знае всеки, който поне малко е запознат с химията, искам да покажа как се възприема това от хората, които все още застъпват мирогледа, че нещата и явленията от природата са образи на божественото и формират концепциите в науката.

Вземете простия опит, който винаги може да бъде възпроизведен от днешните химици. Ще го обясня съвсем схематично. Взема се реторта с оксалова киселина, която може да се

получи от детелина, и се смесва с равно количество глицерин. След това сместа се подгрява и се получава въглена киселина. Въглената киселина изчезва, а това, което остава тук, е мравчена киселина. Оксаловата киселина, губейки въглерода, се превръща в мравчена киселина. Оксаловата киселина се преобразува чрез загубата на въглена киселина в мравчена киселина.

Сега ви моля да погледнете към схемата: оксалова киселина, мравчена киселина; получава се въглена киселина, която изчезва. Самите вие, като същински химици, в лаборатория можете да направите този опит.

Това не е било така при средновековния човек до XIII, XIV век; този човек е гледал едновременно от две гледни точки. Той казвал: оксаловата киселина се съдържа преди всичко в детелината; но оксалова киселина в определени дози се съдържа и в целия човешки организъм, а най-вече в храносмилателния тракт, черния дроб и далака. Така че, ако вземем човешкия организъм и именно частта, където се намира храносмилателният тракт, тук би трябвало да се съобразяваме с процесите, които са под влияние на оксаловата киселина.

Обаче върху тази оксалова киселина, намираща се в долната част на човешкото вътрешно тяло и имаща там своето предназначение, човешкият организъм произвежда същото въздействие, както в ретортата чрез глицерина. Тук има място въздействието на глицерина. И помислете за нещо забележително: под влияние на глицерина в дробовите и вдишвания въздух става процес на превръщане на оксаловата киселина в мравчена киселина. Човек издиша въглена киселина, която излиза ето тук (вж. рис.). С издишания въздух тя се отделя

навън; с това вие отделяте въглената киселина. Можете да разгледате и това (ретортата с подгрятата смес от глицерин и оксалова киселина) като човешки храносмилателен тракт; тук, откъдето изтича мравчената киселина – като дробове, а ето тук – като издишвания от дробовете въздух, съдържащ въглената киселина.

Но все пак човекът не е реторта. Ретортата показва само мъртвия образ на това, което в човека става жизнено и осезаемо. Вярно е обаче, че ако човек не би имал в храносмилателния си тракт оксалова киселина, той въобще не би могъл да живее, тоест неговото етерно тяло не би имало никаква основа в неговия организъм. Ако човек не превръщаше оксаловата киселина в мравчена, неговото астрално тяло не би имало никаква основа в организма му. Човек употребява за своето етерно тяло оксалова киселина, а за своето астрално тяло – мравчена киселина. И той се нуждае не толкова от тези субстанции, а от работата, от дейността във вътрешното тяло, която се състои в това, което има място в процеса на оксаловата киселина и в процеса на мравчената киселина. Това, разбира се, е нещо, което днешната физиология все още трябва да достигне – сега още не може да говори по този начин, защото тя говори за това, което става в човека така, като че това са външни процеси.

Това е бил първият въпрос, който си е задавал този, който тогава се е занимавал с естествознание и седейки пред своята реторта, се е питал: как протича този или друг външен процес, който аз наблюдавам в ретортата или по друг начин, какъв е този процес в човека?

Вторият въпрос бил такъв: как протича този процес навън, във великата природа? Ето така, по отношение на процеса, който избрах в качеството на пример, тогавашният естествоизпитател би казал: Аз обръщам поглед към външното на Земята, където се разстила светът на растенията. Разбира се – изразявайки се радикално, – оксаловата киселина се намира в детелината, но в действителност оксаловата киселина

е разпространена навсякъде в растителността, макар понякога и в хомеопатични дози, но тя се намира навсякъде. В същото време навсякъде има следи, дори понякога и хомеопатични следи от това, което например насекоми от вида на мравките произвежда от оксаловата киселина в съвременните дървета. Тази армия от насекоми, която понякога така досажда на човека, превръща това, което е разпространено като оксалова киселина по ливади и поляни, в цялата растителна покривка на Земята, в мравчена киселина. Фактически ние вдишваме мравчената киселина – макар и в малки дози – постоянно от въздуха, където тя се намира благодарение на работата на насекомите над растенията, посредством която оксаловата киселина в растенията се превръща в мравчена киселина.

Средновековният естествоизпитател казвал така: в човека съществува процес на превръщане на оксаловата киселина в мравчена. Обаче в живота и дейността в природата също го има този процес на превръщане.

Тези два въпроса е поставял пред себе си средновековният естествоизпитател при всяко явление, което той е изучавал в своята лаборатория. И нещо своеобразно, което е съвсем изгубено за съвременния човек, е било характерно за този средновековен естествоизпитател. Днес се смята, че в лабораторията всеки може да провежда изследвания, бил той добър или лош човек, и това сякаш няма отношение към работата. Имат формулите, могат да анализират или синтезират; това може всеки да го направи. Тогава, когато към природата се приближавали по начин, разглеждащ я като действие на божественото, т. е. божественото в човека и божественото във великата природа, тогава е съществувало изискване: човек, изследващ по такъв начин, трябва да притежава вътрешно благочестие. Той е трябвало да бъде в състояние да направлява своята душа и своя дух към божествено-духовния свят. Това ставало ясно, защото е било факт: този, който се готвил за експериментирането като за някакво жертвено действие и ставал истински, вътрешно горещ от упражненията за благочестие при подго-

товката на експериментите, от собствен опит узнавал, че неговият експеримент, от една страна, водил до изучаване на човека, а от друга – до изучаване на великата природа. Така че вътрешната добрина са я разглеждали като подготовка за изследванията, а лабораторните си опити разглеждали така, че отговорите им на въпросите смятали за отговори от божествено-духовните същества.

С това ви охарактеризирах прехода от духа на древните Мистерии към това, което после станало същност на Мистериите в Средновековието. Виждате ли, нещо от древните Мистерии традиционно се съхранило също и в съществуването на Мистериите от Средновековието. Но това, което било величието даже на късните Мистерии от Самотраки или Хиберния, вече е било невъзможно да бъде достигнато в Средновековието.

Традиционно чак до наши дни се е съхранило това, което се нарича астрология. Традиционно се е съхранило и това, което се нарича алхимия. Обаче днес вече съвсем не се знае – и още в XII-XIII столетие едва ли са знаели – какви са условията за действителното астрологично знание и действителното алхимично знание.

Благодарение на размишление или благодарение на емпирично изследване – както това сега се нарича – никой не може да стигне до астрологията. Хората, които са били посветени в древните Мистерии, на вашия въпрос би ли могло чрез изследване, чрез размишление да се стигне до астрологията, биха отговорили: ти можеш да стигнеш до астрологията чрез размишление, чрез емпирическо изследване дотолкова, доколкото можеш да узнаеш чрез емпирическо изследване и размишление тайните на човека, ако той сам не ти ги разкаже. Да допуснем, че съществува нещо, което го знае само един човек, което не знае никой, освен този човек; и някой започва да гради предположения, да прави експерименти, за да узнае какво знае този човек или мисли за това, което този човек знае – това би било абсурдно, нали? Обаче намерението да се узнае какво да е за астрологичните неща посредством размишление

или посредством експериментиране, или благодарение на наблюдение, древният човек би намерил толкова абсурдно, както днешният човек намира за абсурдно, когато искат да изследват това, което може да се узнае само тогава, когато човек сам разкаже за него. Защото древните хора са знаели: тайните на звездните светове ги знаят само Боговете, или, както по-късно са ги наричали, космически Интелигенции. Тези космически Интелигенции знаят тайните на звездните светове и само те могат да ги съобщят на човека. Затова трябва да се премине път на познание, водещ човека до способността да разбира космическите Интелигенции.

Истинската, правдива астрология се основава на възможността да се разбират космическите Интелигенции. А истинската алхимия? Истинската алхимия се основава не на такова изследване, каквото прави днешният химик, експериментирайки и размишлявайки, а на това, че могат да възприемат в природните процеси природните духове, общувайки с тях; природните духове говорят на човека, как протичат явленията и какво всъщност става тук. Астрологията на древните времена не е била мъдруване и изследване чрез наблюдение, а общуване с космическите Интелигенции. Алхимията в древните времена не е била изследване чрез наблюдение, не просто размишляване, а общуване с природните духове. Това на първо място трябва да се знае. Ако бихме отишли при древния египтянин или древния халдеец, той би казал: Аз имам своята обсерватория, за да беседвам очи в очи с космическите Интелигенции чрез моите инструменти и благодарение на това, което излиза от моя дух с помощта на моите инструменти. Този, който в качеството си на благочестив естествоизпитател в Средновековието се приближавал до ретортата и в нея, от една страна, е изследвал вътрешната същност на човека, а от друга, тъкането и същността на великата природа – този средновековен естествоизпитател казвал: Аз експериментирам, защото посредством експеримента с мен говорят духовете на природата. Алхимик е бил този, който предизвиквал духовете

те на природата. Всичко, което по-късно се разглеждало като алхимия, е декадентски продукт. Всичко, което в древните времена е било астрология, е резултат от общуването с космическите Интелигенции.

По това време, в първите векове след възникването на християнството, още е съществувала древната астрология, а значи и общуването с космическите Интелигенции. Традицията още я е имало. Започнали са да изчисляват дали звездите са в опозиция, в конюнкция и т.н. Имали са всичко това, което е останало в качеството на традиция от времената, когато астролозите са общували с космическите Интелигенции. Но докато няколко века по-късно, след възникването на християнството, астрологията вече изчезнала, алхимията още продължавала да съществува. Общуването с природните духове е било все още възможно в по-късните времена.

И когато се вглеждаме в това, което е било в Средновековието, можем да кажем, че през XIV или даже все още през XV столетие е имало истинска розенкройцерска алхимическа лаборатория и ние намираме вътре в нея инструменти, които дори сравнително приличат на днешните инструменти; най-малкото по днешните инструменти можем да получим представа за това, какви са били инструментите на тогавашното време. Но когато след това духовно се вгледаме в тези розенкройцерски Мистерии, навсякъде намираме, бих казал, старата, сериозна и дълбоко трагична личност, която по-късно става Фауст, именно Гьотевият Фауст. И по отношение на този, който в розенкройцерската лаборатория стои като изследовател с основателно дълбоко трагично лице, който вече не се справя с живота, по отношение на него Гьотевият Фауст е нещо подобно – както вчера радикално се изразих, – така, както образът на Аполон Белведерски е подобен на Аполон, образувал се от кълбящия се жертвен дим на олтара на Кабирите. Говорейки по същество, вглеждайки се в алхимичните лаборатории от осми, девети, десети, единадесети, дванадесети, тринадесети век, се вглеждаме в дълбока трагика. И тази трагика на Сред-

новековието, тази трагика именно на най-сериозни хора, не е отразена истински в нито една от историческите книги, защото там не умеят да гледат във вътрешното на душата.

Всички тези истински изследователи, които по този начин са търсили човека и Вселената, както природата в реториките, всички тези хора са били усилен фаустовски натура в късното Средновековие, защото са чувствали дълбоко: Когато ние експериментираме, с нас говорят духовете на природата, духовете на Земята, духовете на Водата, духовете на Огъня, духовете на Въздуха. Ние ги чуваме в тяхното блъбукане, шумолене, в тяхното особено течение, бръмчащи в началото звуци, които после преминават в хармония и мелодия, за да се приберат обратно в себе си. Така че мелодии звучат, когато имат място явления от природата. Виждаме реторика и задълбочил се в процеса, случващ се в нея, благочестив човек. При този процес, в който тук се преживява метаморфозата на оксаловата киселина в мравчена киселина, може да се преживее и някакъв отговор на природно-духовното, ако бъде поставен определен въпрос. А този отговор от природно-духовното може да се използва за изследване на вътрешното същество на човека. Преди всичко реториката започва да говори чрез цветни явления. Усеща се как природните духове на земния елемент, природните духове на водния елемент се явяват от оксаловата киселина, усещат се, но после цялото това преминава в някакво мелодично жужене, някаква хармония, които след това отново се прибират в себе си. Така са преживявали процеса, при който се получава мравчена киселина и въглена киселина. И ако така са се вживявали в този преход от цветно в звучащо, тогава са се вживявали също и в това, което е можел да каже лабораторният процес за великата природа и за човека. Тогава се е добивало чувството: нещата от природата и природните явления все още разкриват това, което Боговете говорят, те са образи на божественото. И това се обръщало вътрешно в полза на човека. Във всички тези времена например изцелението все още в голяма степен е било интимно свързано със знание-

то от всеобщия светоглед.

Да допуснем, че човек с такъв миросглед е имал за задача да препоръча лечение. Имал е пред себе си някакъв човек. Един и същ външен комплекс симптоми може да намери израз в разнообразни болезнени състояния и причини за болести. Но с методите, които този човек е прилагал – не казвам, че днес те биха могли да бъдат такива, каквито са били в Средновековието, днес, разбира се, те би трябвало да бъдат други, – е можел да каже: ако се проявява точно определен комплекс симптоми, значи човекът не е в състояние да превърне достатъчно оксалова киселина в мравчена. Той по някакъв начин е отслабнал в способността си да превръща оксаловата киселина в мравчена киселина. На него може да му се помогне, ако по някакъв начин му се даде мравчена киселина, така че да му помогне външно, когато сам той не може да си изработи мравчената киселина.

Представете си пред вас двама-трима човека, при които е диагностицирана неспособност за изработване на мравчена киселина; вие им давате мравчена киселина и това им помага. След това при вас идва човек, който има нещо аналогично. Вие му давате мравчена киселина, но тя съвсем не му помага. Обаче в мига, когато му дадете оксалова киселина, тя тутакси му помага. Защо? Ами защото недостигът на сили се намира на друго място, там, където оксаловата киселина би трябвало да се превърне в мравчена киселина. В този случай някой, мислещ в традицията на тези средновековни изследователи, би казал: при определени обстоятелства човешкият организъм, когато при дадени предпоставки просто му се даде мравчена киселина, казва: Аз насочвам това не към дробовете, за да постъпи в дихателния въздух и в циркулацията, а към съвсем друго място на заболяване – в сферата на оксаловата киселина. Това ще бъде превърнато от самия мен в мравчена киселина. Аз се отказвам от мравчената киселина, искам сам да си я изработя.

Виждате, че нещата са много сложни. Тези алхимични

изследователи, тези, които заслужават това име – защото с тези неща са свързани и много глупости и измами, – винаги са премисляли вътрешната връзка на това, което е здравата природа в човека, с това, което е болната природа в човека.

Всичко това е довеждало до общуване с природните духове. Следователно средновековният изследовател е имал чувството: Аз общувам с природните духове; но е имало и по-древни времена, когато хората са общували с космическите Интелигенции. За мен те са недостъпни.

Да, скъпи мои приятели, оттогава, когато и духовете на природата се оттеглили от човешкото познание, оттогава, когато нещата от природата и природните явления се превърнали в тези абстракции, каквито са за днешния физик и химик, оттогава повече не възниква тази трагичност, която е съществувала в Средновековието. Защото общуването с природните духове било такова, че стигало колкото да пробуди тъга по космическите Интелигенции, до които стигали древните хора. А с това, което тогава се прилагало като средство за познание, не е можело повече да се намери пътят към космическите Интелигенции; можело е да се намери само пътят към природните духове. И в същото време, когато са възприемали природните духове, са навлизали в познанието на тези духове и много трагично са възприемали факта, че е било невъзможно да се приближат до космическите Интелигенции, които инспирират самите природни духове. Възприемали това, което знаят тези природни духове, обаче било невъзможно да проникнат чрез тях до космическите Интелигенции. Такова е било настроението.

По същество обстоятелството, че у средновековните алхимици е останало познанието от природните духове и е било изгубено познанието на космическите Интелигенции – това е и била причината за тази трагичност. Това е и била причината средновековният естествоизпитател вече да не може да достигне до пълното познание за човека. Но той все още е предчувствал къде се намира това пълно познание за човека.

И следва да кажем: това е своего рода реминисценция за чувствата, които е изпитвал някой лаборант в Средновековието, когато Гьотевият Фауст казва: «И ето ме, безумец клет, тъй умен, както по-напред...» – защото всъщност учението се е давало на лабораторните изследователи от природните духове, до които те са прониквали. Но тези природни духове на са давали никакво истинско познание на душата.

Днес много в традициите е изгубено, но то трябва отново да бъде намерено. Тези изследователи определено са знаели за повтарящите се земни животи, но природните духове, с които са контактували, са имали тази особеност, че те са говорили охотно за всевъзможни неща по отношение на субстанциите и за ставащото в света, обаче никога нищо не са говорили за повтарящите се земни животи; те съвсем не са се интересуваели от повтарящите се земни животи.

Скъпи мои приятели, поставих пред вашите души някои от мислите, които са определяли основното трагично настроение на средновековните изследователи. Искаме да погледнем към този своеобразен облик на розенкройцерския изследовател, стоящ в ранно-средновековната лаборатория, с неговото сериозно, често дълбоко замислено, но печално лице, без всякакъв разсъдъчен скепсис, но с дълбока неувереност на душата, без всякаква парализа на волята, но със съзнанието:

О, воля, воля има в мен —
как да я изведа на пътя, водещ
до космическите Интелигенции?

Да, тук са възниквали безчислени въпроси в душата на този средновековен изследовател на природата! И слаб отблясък за това е първият монолог на Фауст и това, което следва след него.

Утре малко по-отблизо ще разгледаме този сериозен изследовател с дълбоко замислено лице, който е праотец на Гьотевия Фауст.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

23 декември 1923 г.

Днес ще запълним последната от нашите лекции с нещо, което донякъде ще обобщи същността на Мистериите, описана от мен пред вас по отношение на една или друга област на Земята, показвайки тази същност, най-малкото от определена гледна точка, в образа, който е приет в средновековието, примерно от десети до петнадесети век.

Говоря за този отрязък от време не защото той е затворен в себе си, а защото в определена степен можем да се възползваме от него, за да покажем какво състояние е приел тогава човешкият душевен стремеж в цивилизованите страни. Често това, което тогава е било духовен стремеж, го обозначават като розенкройцерска същност на Мистериите. Такова обозначаване в определен смисъл е съвсем оправдано, обаче тогава зад това познание ние не трябва да търсим всякакъв вид шарлатанство, за което става дума в литературата – често без да се обръща внимание на факта, колко шарлатански са нещата, за които там се разказва, – а трябва да обърнем погледа си към дълбокия, сериозен познавателен стремеж, който има място именно в тези столетия почти във всички страни от Централна, Западна и Южна Европа. Трябва да ни е ясно, че Фауст, за когото Гьоте ни разказва, с целия му дълбок душевен устрем, с целия му сериозен стремеж, е фигура от по-късното време, която вече не така дълбоко се потапяла в душата, като някои изследователи, които в средновековните лаборатории – за тях исторически малко се разказва – са работели във времето между десети и петнадесети век. Вчера споменах, че именно при задълбочените изследователи от това време е преобладавала трагическата черта. Защото чувството е било особено: че трябва да се стремиш към най-висшето, към това, което е творчески дейно в човека, но че в определен смисъл не само не можеш да се стремиш към това най-висше, а че

от определена гледна точка е опасно да се стремиш към това най-висше.

Вчера вече казах, че в алхимическите лаборатории във времето между десето и петнадесето столетие е имало място не теоретичното, повърхностно познание, а това, което е било дълбоко свързано с целия човек, с най-вътрешното сетивно-образно и жаждата за познание, носена от сетивно-образното преживяване в човека. То е било нещо като сърдечно, душевно познание.

Откъде произтичало това? Най-добре ще ви се изясни, ако направя целия трагически скепсис на средновековните изследователи нагледен, като днес още един път покажа формата, която човешкото знание някога е имала на Земята, като покажа древната форма. Тази най-древна форма на човешките знания, която е била тясно свързана с живота на отделния човек, не е била такава, в която хората гледат нагоре към планетите и виждат математическите величини, математическите движения, които днес изчисляват и измислят. Всяка планета, както и въобще всичко, което е разпространено на небосвода, е било живо същество, не само живо, но и одушевено, не само одушевено, но и пронизано от духовно същество. И винаги са говорили за седем планети, за седем небесни тела. Защото знаели: както съществува кръвно родство между членовете на семейството, така съществува и вътрешно родство между членовете на една планетна система. Имало е свършен паралел между човешкото и това, което се откривало във в космоса.

Бих искал да ви опиша един аспект от това, което се е възприемало в най-древните Мистерии, когато са вдигали поглед към Слънцето. Съществували са такива мистерийни места, които са били така устроени, че в тях е имало особено изработено осветление отгоре, така че в определено време от деня, през отслабената светлина са вдигали поглед към Слънцето. Следователно вие трябва да си представите, че най-важните помещения в някои от прадревните Мистерии на Слънцето са били тези, на които в тавана е имало нещо като оберлихт. Този

прозорец е бил покрит с такъв материал, не стъкло в днешния смисъл, че в определено време от деня виждали пред себе си слънчевия диск в отслабена мъждива светлина. Ученикът се подготвял за това, да възприеме този поглед към слънчевия диск с правилно душевно настроение. Той е трябвало да направи своята душа толкова възприемчива, толкова вътрешно способна правилно да възприема, че когато при приглушената светлина, така да се каже, експонирал в своята душа слънчевия диск посредством своите очи, това произвеждало в него впечатление, което той след това действително е можел да си представи.

Разбира се, и днес много хора гледат през опушено стъкло Слънцето; обаче те не са подготвени в своята възприемателна способност за това, впечатлението, произвеждано от Слънцето, да си представят действително по такъв начин, че душата да би го имала като особено впечатление. За ученика в тези Мистерии впечатлението от приглушения слънчев диск – впечатление, получавано след дълги упражнения, – е било съвсем определено. И човек, който е можел да има това впечатление в качеството си на ученик на Посветените в Мистерии, никога вече не е можел да го забрави. С това впечатление ученикът е получавал нещо, което е можело да му даде по-голямо разбиране за определени неща, отколкото е имал дотогава. След като ученикът е бил подготвен, благодарение на величественото, великолепно впечатление от Слънцето, е бил воден до това, да позволи да му въздействат особените качества на субстанцията на златото. Посредством тази слънчева подготовка ученикът стигал до дълбоко разбиране на свойствата на златото.

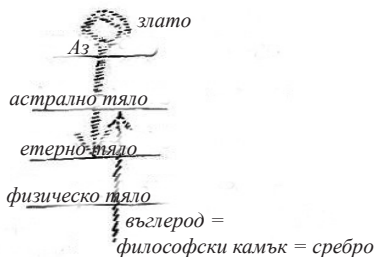
Когато се проникне с поглед в тези неща, тогава с истинска болка се преживява тривиалността, с която често днес в историческите трудове се представя причината, поради която едни или други древни мислители са съотнасяли златото към Слънцето, давали са на слънцето и златото еднакво обозначение. Именно днес вече не се знае, че знанието, до което някога

са достигали, е било плод на дълги тренировки и подготовка. Бих могъл да кажа: потапянето на пронизания с душа поглед в приглушената слънчева светлина е подготвяло ученика за това, да разбира златото в Земята. Как го е разбирал той? След като е преминал тази подготовка, вниманието му се приковавало от това, че златото е невъзприемчиво към кислорода, нещо, което за организмите е жизненото дихание и към което много метали, болшинството други метали са много възприемчиви. Кислородът не въздейства и не променя златото. Тази невъзприемчивост, «дебелокожието» на златото по отношение на това, от което човек получава живот, е произвеждало дълбоко впечатление върху древния ученик в Мистериите. Той получавал от златото следното впечатление: златото, а също и Слънцето, не могат да се приближат непосредствено към живота. И това е добре, че до живота непосредствено не могат да проникнат нито златото, нито Слънцето. После водели ученика постепенно по-нататък и той стигал до разбирането, че златото, благодарение на факта, че няма никакво родство с огнения въздух, с кислорода, при въвеждането му в човешкия организъм в определени дози оказва съвсем особено въздействие. То няма непосредствено отношение нито към етерното, нито към астралното тяло, а се отнася непосредствено към това, което стои в човешкото мислене.

Проследете внимателно колко далеч е мисленето от човешкия живот в съвременния живот! Може да седите като кютук, като някакъв древен кютук и абстрактно да мислите, да мислите съвсем абстрактно. Но е невъзможно посредством простото мислене да въздействате на каквото и да е в организма; мисленето става все по-безсилно за хората. Мисленето се привежда в движение от Аза. И златото, въведено в човешкия организъм в правилната доза, това злато отново възвръща силата на мисленето. То връща на мисленето силата, състояща се в това, че мисленето може да въздейства на астралното тяло, пък и на етерното тяло. Благодарение на златото човек се оживява чрез мисленето.

Това е била една от тайните на прадревните Мистерии, – тайната на златото във връзка със Слънцето. Родството на субстанцията на златото с космическото действие на Слънцето се откривало на ученика именно в тези древни времена, за които ви говорях.

По аналогичен начин ученикът в древните Мистерии стигал до разбиране на това, как действа противоположният на златото полюс. Златото е импулс за оживяване на човешкото мислене по такъв начин, че то може да действа чак до етерното тяло. А кой е противоположният полюс?

Виждате ли, когато имаме човешкия организъм с неговите членове – Аз, астрално тяло, етерно тяло, физическо тяло, – тогава можем да кажем: посредством златото Азът получава способност да действа надолу чак до етерното тяло. След това етерното тяло може да въздейства по-нататък върху физическото тяло. Но въздействието на златото е в това, че дава на мислите възможност да съхранят могъществото си чак до етерното тяло.

Кой е противоположният полюс? Това е действието, което ние можем да предизвикаме в противоположна на тази стрелка посока! Това въздействие виждаме, когато нещо в човека или нещо в природата е привлечено от жизнения въздух, кислорода. И както златото противостои на кислорода, отблъсква го и затова отначало няма никакво въздействие върху етерното и астралното тяло, а действа само върху света на мислите и Аза, така и това, което в човека е въглерод, има непосредствено родство с кислорода. Ние издишаме въглена ки-

селина, създаваме въглена киселина, съединявайки въглерода с кислорода. Растението се нуждае от въглената киселина за своя живот. Въглеродът има противоположно свойство по отношение на златото.

Въглеродът е играл извънредно голяма роля в най-древните Мистерии. Защото, от една страна, за златото се е говорело като за особено важна субстанция, когато са искали да разглеждат човека, а от друга страна, говорили са за въглерода. В най-древните Мистерии въглеродът е бил наричан философски камък. И златото, и философският камък са били особено важни неща за тези древни времена. Въглеродът е философският камък.

На Земята въглеродът се среща в цяла поредица образувания. Диамантът е въглерод, твърд въглерод. Графитът е въглерод. Каменните въглища са въглерод. Антрацитът е въглерод. На Земята въглеродът се среща в най-разнообразни форми. Но в онова време, чрез методите, използвани в древните Мистерии, са се учили да познават, че съществуват още и други образувания на въглерода, освен тези, които ги има на Земята. Тук се давала друга, различна от слънчевата подготовка, за която вече ви разказах, давала се лунна подготовка.

Именно при слънчевите Мистерии е съществувало нещо като обсерватория, където човек е можел да експонира с душата и физическите си очи фазите на Луната. Тук е трябвало не просто да гледаш при приглушена светлина в определеното време към Слънцето; тук е трябвало фактически седмици наред да се експонират с пронизан от душата поглед различните фази на луната нощем. Тук се получавало от друга страна определено впечатление в душата, благодарение на което едва сега за пръв път стигали до познанието. Следователно както посредством експонирането на Слънцето получавали надарена от Слънцето душа, така получавали надарена от Луната душа посредством експониране на лунните фази.

Сега се учили да познават какви метаморфози може да претърпи въглеродът. На Земята въглеродът е или въглища,

или графит, или диамант, или антрацит. На Луната това, което на Земята е или диамант, или антрацит, или въглища, е сребро. Това е било тайна на древните Мистерии: въглеродът на Луната е сребро. Въглеродът е философски камък, а на Луната е сребро.

Това, което в древните Мистерии така дълбоко се е довеждало до знанието на човека, се състояло в следното: някаква субстанция има дадения външен вид само на даденото място, в даденото време. Би било просто невежество, ако не знаете, че въглеродът е въглища, диамант или графит само на Земята. Същото, което на Земята е диамант и графит, на Луната е сребро. И ако би било възможно парче от нашите обикновени, черни въглища в този момент да се пренесе на Луната, там то би се превърнало в сребро.

Такъв, бих казал, радикален метаморфозен възглед добивал ученикът от тези древни времена. Това е стояло в основата на истинската древна алхимия, а не на шарлатанската алхимия, за която днес разказват всевъзможни неща. Но нещо такова, каквото е древната алхимия, не се достига по този абстрактен път на познание, по който сега нещо се научава. Днес наблюдават или размишляват за нещата. Така алхимията не би могла да бъде достигната. Днес насочват телескопа към дадена звезда, установяват звездния паралакс и т.н. и изчисляват, изчисляват, или, за да се запознаят със субстанцията ѝ, употребяват спектроскоп и т.н. Но всичко, което научават, е безкрайно абстрактно в сравнение с това, което някога са могли да узнаят за звездите! Обаче древната мъдрост, истинската астрология би могла да бъде научена – както вчера вече разказах – само тогава, когато има живо общуване с Интелигенциите на Космоса. Това е било именно достигането на знания, когато са могли в своята душа, в своя дух да разговарят с Интелигенциите на космоса. Това, което «златото» означава за човешкия организъм, е свързано със слънчевата тайна. С това, че са експонирали със собствената си душа слънчевото битие, са встъпвали в отношение със самите Интелигенции на

Слънцето. Те са можели да кажат на човека как стоят нещата със златото. По същия начин влизали във връзка с лунните Интелигенции – по начина, който ви описах.

Лунната Интелигенция се разпознавала като това, което в древността са били великите Учители на земното човечество, някога преподавали на Земята прамъдростта. Това са били същите Учители, които сега, бих казал, изпращат на Земята своите сили, своите импулси от Луната. В определено време те се оттеглили в битието на Луната, като при отделянето на Луната от Земята основали своеобразна лунна колония.

И така, с това, което тук (вж. схемата) е второ – тайната на въглицата и среброто, – има работа тази Интелигенция, която някога даже е била на Земята и която сега е лунна Интелигенция. Виждате какво в древните времена е означавало знание.

Искам да ви приведа още един пример. Също както от Слънцето и Луната, стигали до впечатления и от другите планети при душевната подготовка. Така е и с една от тайните на древните времена, отнасяща се до Венера. Днес наблюдават Венера с телескопа и я смятат за подобна на другите планети, на другите небесни светила. Както става с човешкия организъм, когато изследват късче черен дроб, а след това частица мозък, изследват при това само клетъчния строеж, без да разбират, че тук имаме две радикално отличаващи се субстанции – субстанцията на мозъка и субстанцията на черния дроб, – по подобен начин насочват телескопа и предполагат, че Меркурий, Венера, Марс и т.н. се състоят от еднакви субстанции. В древни времена са знаели, че гледайки втръчено Луната и Слънцето, още може да се види нещо, което има непосредствена връзка с физическото на Земята, със земното, с водното, с въздушното, с огненото. Разширявайки духовното наблюдение до Луната, се достига до етера. Но разширявайки своето наблюдение чак до Венера, се навлиза в духовния свят, в чисто астралния свят. Това, което се проявява като физическата Венера, е нещо като външен знак, че нещо живее

и съществува в астралното, съответно е на нещо в астралната светлина. Физическата светлина на Венера е нещо съвсем различно от физическата светлина на Слънцето. Физическата светлина на Слънцето има още някакво родство с това, което може да живее на Земята като принадлежаща ѝ светлина. Това, което е светлината на Венера – детско бърборене е, когато я считат за отразена от Слънцето светлина, – свети вече от духовния свят. И експонирайки тази светлина със своето собствено душевно същество, се узнава каква е Интелигенцията, свързана с Венера.

Това са Интелигенции, които живеят, бих казал, в постоянно противопоставяне, в постоянна опозиция на Интелигенциите на Слънцето. В древните Мистерии голяма роля е играло противопоставянето на Интелигенциите на Венера на Интелигенциите на Слънцето. Донякъде с право са говорили за постоянно противоборство на Интелигенциите на Венера с Интелигенциите на Слънцето. Съществували са изходни пунктове на тази борба, когато Интелигенциите на Венера започвали да противоборстват на Интелигенциите на Слънцето. Имало е нараствания, кулминации, катастрофи, кризи и между опозицията и катастрофата или кризата се е простирал отрязък от време във великата опозиционна борба, разиграваща се в духовния свят, а във външни знаци изразяваща се само в астрологичното и астрономично отношение между Венера и Слънцето. В разиграващото се тук е имало следващи една след друга фази. И никой от хората няма да може да разбере какво живее на Земята като вътрешни импулси в историята, ако не знае как протича борбата между Венера и Слънцето. Защото това, което тук, на Земята, протича като войни, като развитие на цивилизации, това е земно отражение на тази борба между Венера и Слънцето.

Това са го знаели в древните Мистерии. Знанието го е имало там, защото е съществувало отношението между човека и космическите Интелигенции.

Но ето, настъпило времето, за което ви разказвах, пе-

риодът от десети до петнадесети век. С развитието на човечеството изследователите в средновековните алхимически лаборатории не можели повече да достигат нагоре до космическите Интелигенции, но все още са можели да достигат до природните духове. Провеждайки безчислени химически опити, както вчера ви описах с примера за превръщането на оксаловата киселина в мравчена киселина, които би трябвало да им открият божествените действия и управление на процесите и явленията в природата, тези алхимически изследователи са можели да говорят с духовете на природата в подходящия момент – вчера говорих за това, – ако са били подготвени по съответния начин благодарение на кротост и благочестие. Сега ще разгледаме по-подробно в какво състояние се е намирал такъв изследовател.

Той се е намирал в своята лаборатория. Там е можел да си каже: Тук, в моята лаборатория, аз внасям субстанции, реторти, пещи. Провеждам различни експерименти. В същото време, когато поставям въпроси на природата с моите експерименти в моята лаборатория, за моето съзерцание се появяват природните духове с техните откровения. Защото чак до петнадесетото столетие духовете на природата още са се явявали на правилно подготвения розенкройцерски изследовател; това му се давало. Но от външното знание той е знаел, че в древните времена е можело да се проникне не само до духовете на природата, но и до висшите космически Интелигенции, до тези Интелигенции, които разказвали за тайната на златото във връзка със Слънцето, за тайната на среброто и тайната на въглерода във връзка с Луната, за исторически значителната тайна на Венера и т.н. Несъмнено от сведенията, които са се съхранили по традиция, това е знаел и средновековният алхимически изследовател. Но това не е било особено значимо. За този, който макар и веднъж е бил докоснат от спиритуалното, за него историческите документи нямат това невероятно значение, което имат да днешното материалистично време. Предизвиква постоянно удивление фактът, колко

безкрайно важно е за някои хора, когато се намери нещо, като неотдавна намерения в пустинята Гоби динозавър. Това, разбира се, е нещо значително, но то представлява отделна трошица от миналото, докато по духовен път може да се проникне в мировите тайни. И тъй, историческите документи едва ли биха произвели особено впечатление на този средновековен изследовател. По друг начин той е стигал до знанието, което някога са достигали чрез космическото познание, което сега е можело да проникне само до духовете на природата, които стоят зад елементите, зад въздушното, огненото, водното. Работата, собствено, е стояла така: в определен момент, когато са се провеждали определени наблюдения над природата или са се провеждали експерименти над природата, когато са се приближавали до сферата на природните духове, тогава са се появявали духовете на природата, които казвали: някога са съществували хора, които са били във връзка с космическите Интелигенции. Това, което духовете разказвали за древните времена, когато хората са били във връзка с космическите Интелигенции, е било мъчително, пронизващо, предизвикващо страдание за този средновековен изследовател. И хората е трябвало да си кажат: духовете на природата все още разказват за старото време, което е изчезнало в пропастта на човешкото знание и човешкото битие. И така, дарът на средновековните алхимици да се приближават към духовете на природата наистина не е бил съмнителен. От една страна, те са достигали до духовното в природата, до духовното във въздуха, до духовното във водата, до гномите, силфите и ундините в тяхната жива действителност. От друга страна, сред тях е имало такива духове, които са разказвали за неща, които потискали, защото те показвали, че някога човекът е бил във връзка не само с природните духове, но и с тези Интелигенции, с които духовете на природата и сега стоят в жива взаимовръзка, а хората са я изгубили. Такова е било преживяването на средновековните алхимици и често това се е изразявало по много по-грандиозен, трагично-грандиозен начин, отколкото

при Гьотевия Фауст, колкото и прекрасно и грандиозно да е изразено това там.

Обаче изразът: към Луната, към сребърното сияние на лунната светлина, в което иска да се изкъпе Фауст, този израз с още по-голяма дълбочина са произнасяли някои изследователи в периода между десетото и петнадесетото столетие, когато духовете на природата са разказвали някои неща за тайната на въглерода-сребро, интимно свързана с човека. Защото какво е било това, което са узнавали едновременно с такива тайни в тези древни времена? Тогава са узнавали не само как златото е свързано със Слънцето, но и как действа златото в човека, как действат в човека среброто и въглеродът, и как другите, родствени с планетите метали, действат в човека. Но в тези древни времена това се е преживявало в циркулацията на кръвта; съзнателно са преживявали течението, струенето на кръвта през главата, усещайки в образ цялата Земя, когато действително са усещали течението на кръвта през главата. В областта, където главата не е затворена от кости, а се отваря надолу, по направление към сърцето, към гърдите, преживявали отражение на това, което от Земята се издига в атмосферата. По такъв начин в узнаваното от Космоса преживявали вътрешно преобразяващото се в човека. И при това преминаване през всички органи следвали планетите. Тук се установявало това, което по такъв проникновен начин се казва при Гьоте в редовете за Мефистофел: Кръвта е съвсем особен сок. Защото кръвта в своята метаморфоза отразява тези великолепни метаморфози от въглерод в сребро. Всичко това живее също в човешката кръв.

По такъв начин този средновековен изследовател е разглеждал загубата на познание за Космическите Интелигенции като загуба на собствената си човечност. Само блед отблясък е, когато Фауст открива книгата на Макрокосмоса и иска да се издигне до космическите Интелигенции, но отново я затваря, защото той не може това и се спира само на Духа на Земята. По същество това е само слаб отглас от трагичните преживя-

вания на най-добрите средновековни изследователи, имената на които не са стигнали до потомството – когато от духовете на природата, в чиято сфера те прониквали посредством своите алхимични изследвания, чували, че някога е съществувала връзка на човека с космическите Интелигенции.

Всичко описано е в тясна връзка с това, което е трябвало да се изработи още в древна Гърция, когато е възникнала необходимост описаните вчера и онзи ден Самотракийски Мистерии, Мистерииите на Кабирите, да бъдат отслабени до философията на Аристотел, която след това именно в Средновековието е играла такава голяма роля; тогава, именно до петнадесетото столетие, под повърхността на аристотелизма по трагически начин е продължавало да действа това, от което се опитам да обрисувам тук само малък фрагмент. Зад македонските времена, чак до Гърция, се е простираща същността на Мистерииите – по-подробно за това ще бъде казано в следващите исторически лекции, – същност, взираща се дълбоко в тайните на мировите субстанции, в тяхната взаимовръзка с космическите Интелигенции, същност на Мистерииите, при която слизали от космическите Интелигенции към природните духове. Взорът бил сякаш обхванат, прикован от тези космически Интелигенции, но бил насочен към природните духове. Тази криза е станала по времето на Аристотел-Александър. В това, което тук навсякъде е ставало, е могло да се види, вглеждайки се в аристотелизма, че абстракциите на Аристотел се основават на древната същност на Мистерииите. Бих казал: този, който знае как стоят нещата с тайната въглерод-сребро, а после чете забележките на Аристотел, достигнали до следващите времена – защото най-значителните от тях не са достигнали до следващите поколения, – чете написаното там относно тайната на Луната и веднага разбира каква е връзката с тези древни времена.

По-подробно осветяване тези неща ще намерят в следващите лекции¹⁷, които бих искал да изнеса, за историческото развитие на човечеството от гледна точка на антропософията.

БЕЛЕЖКИ

1. *до Рождество Христово*: Във времето от 24 декември 1923 до 1 януари 1924 г. в Дорнах се провежда събранието за изграждането на Всеобщото Антропософско Общество. («Коледната конференция за изграждането на Всеобщото Антропософско Общество 1923/24», Събр. съч. 260). Р. Щайнер изнася цикъл от 9 лекции «Световната история в антропософска светлина», Събр. съч. 233.

2. *в последния час*: Сериозността на ситуацията Рудолф Щайнер описва със следните думи, които казва на членовете като въведение към последната лекция на настоящия цикъл на 23 декември 1923 г.: «Ситуацията е такава, че настоящите събития трябва да се приемат много, извънредно много сериозно. В противен случай трябва да се случи това, за което често съм говорил: Че би трябвало да се оттегля от Антропософското Общество.»

3. *в течение на последните седмици*: Виж «Човекът като съзвучие на формиращото творческо световно слово», 12 лекции, Дорнах, 19 октомври до 11 ноември 1923, Събр. съч. 230.

4. *в статиите си за «Живота на душата»*: В списанието «Гьотеанумът», (1923/24), № 11-14; препечатани в «Гьотеанска мисъл всред културната криза на настоящето, 1921–1925», Събр. съч. 36.

5. *Поетът... е можел да изрече*: Омир, 9 в. пр. Хр., «Илиада» и «Одисей».

6. *Клопцок*: Омир, 1724–1803. Епос «Месия».

7. *Гьоте... в едно красиво изречение*: «За гранита», продиктувано на 18 януари 1784 г. в естественонаучни съчинения, виж Гьотевите «Естественонаучни съчинения» с уводи и обяснения, издадени от Рудолф Щайнер, 1884–1897, в Кюршнеровата «Немска национална литература», Дорнах, 1975, Събр. съч. Ia-e, Том V, стр. 586.

8. *в друга връзка казах веднъж*: В лекциите от 16 до 17 април 1923, изнесени в «Педагогическа практика от гледна точка на духовнонаучното познание на човека», Събр. съч. 306.

9. *на друго място днес казах*: Лекция пред работници на сградата на Гьотеанума в Дорнах на 1 декември 1923, съдържаща се в «Човек и свят», Събр. съч. 351.

10. *Мистерии на Хиберния*: Друго представяне на преживяването на посещението в Хиребнийските мистерии Рудолф Щайнер дава в лекцията от 27 декември 1923 (в «Световната история в антропософска светлина», Събр. съч. 233).

11. *в списание «Царство»*: препечатано във «Философия и антропософия», Събр. съч. 35

12. *Йохан Валентин Андреа*, 1586–1654, поет и писател теолог. Освен «Химическа сватба» той пише следните розенкройцески съчинения: «Всеобща и генерална реформация на целия останал свят», «Fama Fraternitatis, или откриване на братството на великия розенкройцерски орден», «Confessio Fraternitatis, или изповедание на великото братство на високопочитаемото розенкройцерство».

13. *Йохан Георг Гихтел*, 1638–1710, немски мистик и теософ. Първи издател на съчиненията на Якоб Бьоме.

14. *Базилиус Валентинус* живее от 1415 г. като Бенедиктински монах в Ерфур. Неговите алхимични съчинения са издадени за първи път през 1600 г. от финансовия началник Йохан Тьолде във Франкенхауезен (Тюринген).

15. *трима Кабири*: Аксиерос, Аксиокерсос и Аксиокерса.

16. *лекции . . . в следващите дни*: в лекциите «Мистерийни центрове на средновековното розенкройцерство и съвременният принцип на посещението», изнесени от 4 до 13 януари 1924 в Дорнах, Събр. съч. 233а.

17. *в следващите лекции*: вж. бел. 16.

РУДОЛФ ЦАЙНЕР ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

- 1861 г. Роден на 27 февруари в Кралевец (тогавашна Австро-Унгария) като син на служител в австрийските железници. Родителите му произхождат от Южна Австрия.
- 1872 г. Гимназия до 1879 г. във Винер Нойщат.
- 1879 г. Обучение във Виенското висше техническо училище: математика и естествознание, литература, философия, история. Основно запознаване с Гьоте.
- 1882 – 1897 г. Издава естественонаучните трудове на Гьоте (5 тома) в „Немска национална литература“ на Кюршнер. Самостоятелно издание на уводите – през 1925 г. под заглавие „Въведение в естественонаучните съчинения на Гьоте“ (Събр. съч. 1).
- 1884 – 1890 г. Частен учител във Виена.
- 1886 г. Привлечен като сътрудник при издаването на Гьотевите съчинения. „Основни насоки в теорията на познанието върху Гьотевия светоглед, съпоставен с Шилер“ (Събр. съч. 2).
- 1888 г. Издава списанието „Немски седмичник“. Лекции в Гьотевото общество, Виена: „Гьоте като баща на новата естетика“ (Събр. съч. 30).
- 1890 – 1897 г. Ваймар. Сътрудник в Архива на Гьоте и Шилер.
- 1891 г. Докторат по философия в Университета Росток. През 1892 г. излиза разширената дисертация „Истина и наука“. Увод към „Философия на свободата“ (Събр. съч. 3).
- 1894 г. „Философия на свободата. Основни принципи на един модерен светоглед“ (Събр. съч. 4).
- 1895 г. „Фридрих Ницше, борец срещу своето време“ (Събр. съч. 5).
- 1897 г. „Гьотевият светоглед“ (Събр. съч. 6). Преместване в Берлин. Издава „Списание за литература“ и „Драматургични свитъци“ с О. Хартлебен. (Избрани статии в Събр. съч. 29–32).
- 1899 – 1904 г. Преподавателска дейност в основаното от В. Либкнехт „Общообразователно училище за работещи“, Берлин.

- 1900 г. „Възгледите за света и живота през деветнадесети век“, по-късно излиза с разширения като „Загадките на философията“ (Събр. съч. 18). Начало на антропософските лекции по покана на Теософското Общество в Берлин. „Мистиката в зората на съвременния духовен живот“ (Събр. съч. 7).
- 1902 – 1912 г. Изграждане на антропософията. Редовни публични лекции в Берлин и лекционни цикли в различни градове в Европа. Мари фон Сиверс (от 1914 г. Мари Щайнер) става негов близък сътрудник.
- 1902 г. „Християнството като мистичен факт и Мистериите на древността“ (Събр. съч. 8).
- 1903 г. Основава и издава списание „Луцифер“, по-късно „Луцифер-Гнозис“ (Статии в Събр. съч. 34).
- 1904 г. „Теософия“. Въведение в свръхсетивното познание на света и човека (Събр. съч. 9).
- 1094 – 1905 г. „Как се постигат познания за висшите светове?“ (Събр. съч. 10), „Из хрониката Акаша“ (Събр. съч. 11), „Степени на висшето познание“ (Събр. съч. 12).
- 1910 г. „Въведение в тайната наука“ (Събр. съч. 13).
- 1910 – 1913 г. Премиера на „Четири мистерийни драми“ (Събр. съч. 14).
- 1911 г. „Духовното ръководство на човека и човечеството“ (Събр. съч. 15).
- 1912 г. „Антропософски календар на душата“, „Максими“ (Събр. съч. 40), „Път към себепознание на човека“ (Събр. съч. 16).
- 1913 г. Отделяне от Теософското общество и основаване на Антропософското общество. „Прагът на духовния свят“ (Събр. съч. 17).
- 1913 – 1923 г. В Дорнах, Швейцария, е изградена от дърво сградата на първия Гьотеанум.
- 1914 – 1923 г. Из цяла Европа, но най-вече в Дорнах и Берлин, Рудолф Щайнер дава основополагащи познания за обновление в областта на изкуството, педагогиката, естествените науки, социалния живот, медицината, теологията. Доразвива новото изкуство „евритмия“, чиито първи стъпки датират от 1912 г.
- 1914 г. „Загадките на философията“ (Събр. съч. 18).
- 1916 – 1918 г. „Върху загадките на човешкото същество“ (Събр. съч. 20). „Върху загадките на душата“ (Събр. съч. 21). „Духовният облик на Гьоте в откровенията на

- неговия „Фауст“ и в „Приказка за зелената змия и красивата лилия“ (Събр. съч. 22). Р. Щайнер формулира идеята за „троичното устройство на социалния организъм“, „Основи на социалния въпрос“ (Събр. съч. 23). Статии върху троичното устройство на социалния организъм (Събр. съч. 24). В Щутгарт се открива първото Валдорфско училище, което Рудолф Щайнер ръководи до своята смърт.
- 1920 г. Лекционни цикли и художествени представления в сградата на недовършения Гьотеанум.
- 1921 г. Започва да излиза списание „Гьотеанум“.
- 1922 г. „Космология, религия и философия“ (Събр. съч. 25). През Новогодишната нощ (31.XII.1922 г.) изгаря първият Гьотеанум. Р. Щайнер изработва модела на втория Гьотеанум, построен по-късно от бетон.
- 1923 г. По време на Коледата на 1923 г. „Антропософското общество“ прераства в „Единно антропософско общество“ под председателството на Р. Щайнер.
- 1923 – 1925 г. В седмични продължения излиза (останала незавършена) автобиографията му „Моят жизнен път“ (Събр. съч. 28), както и „Ръководни антропософски принципи“ (Събр. съч. 26). Съвместна работа с д-р Ита Вегман върху „Предпоставки за разширяване на лечебното изкуство според духовнонаучните познания“ (Събр. съч. 27).
- 1924 г. Непрекъснатата лекторска дейност и последни пътувания с тази цел из Европа. На 28 септември е изнесена последната лекция пред членовете на Антропософското общество. Начало на боледуването.
- 1925 г. На 30 март Рудолф Щайнер почива в Дорнах.

Древните хора са знаели: тайните на звездните светове познават само Боговете, или, както по-късно са ги наричали, космическите Интелигенции. Тези космически Интелигенции знаят тайните на звездните светове и само те могат да ги съобщят на човека. Затова трябва да се премине път на познание, водещ човека до способността да разбира космическите Интелигенции.

Истинската, правдива астрология се основава на възможността да се разбират космическите Интелигенции. Истинската алхимия се основава не на такова изследване, каквото прави днешният химик, експериментирайки и размишлявайки, а на това, че могат да се възприемат в природните процеси природните духове... Астрологията на древните времена не е била мъдруване и изследване чрез наблюдение, а общуване с космическите Интелигенции. Алхимията в древните времена не е била изследване чрез наблюдение, не просто размишляване, а общуване с природните духове.

Всички тези истински изследователи... са били усилен фаустовски натура в късното Средновековие, защото са чувствали дълбоко: Когато ние експериментираме, с нас говорят духовете на природата, духовете на Земята, духовете на Водата, духовете на Огъня, духовете на Въздуха. Ние ги чуваме в тяхното блъбукане, шумолене, в тяхното особено течение, бръмчащи в началото звуци, които после преминават в хармония и мелодия, за да се приберат обратно в себе си. Така че мелодии звучат, когато имат място явления от природата. Виждаме реторта и задълбочил се в процеса, случващ се в нея, благочестив човек.

Рудолф Щайнер